UNIVERSAL LIBRARY

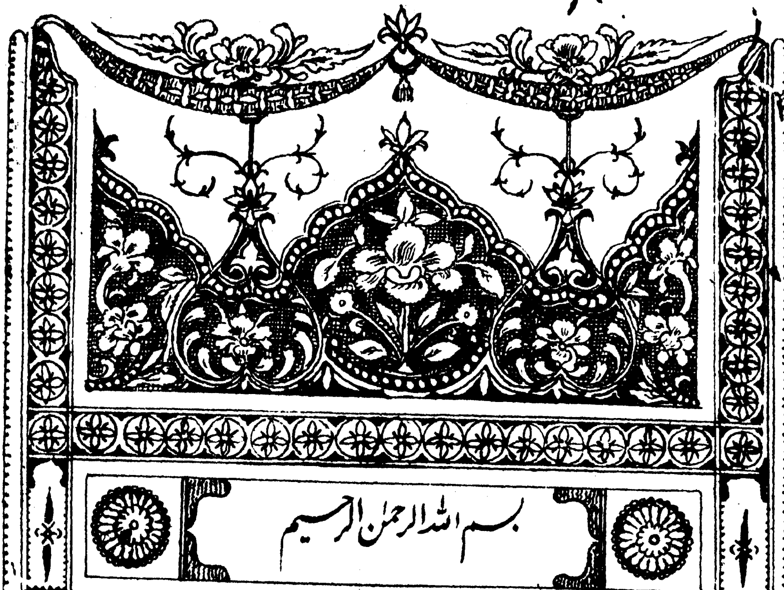
بعونِ منشیِ دار الانشای ایجاد و تکوین و حسن توفیق خداوند سخن آفرین

کتاب لاجواب جامع محاسن فصاحت و بلاغت مخزن افاضت و براعت فیض بخش هر مستفیض مسمی به

مصنفهٔ جناب مولانا مولوی حاجی غلام زین العابدین صاحب مرحوم صدر مدرس فارسی دار العلوم

در مطبع متین کرتا واقع بلدهٔ حیدرآباد دکن بزیور طبع مزین و مطبوع شد ۱۲۹۲

حمد بی پایان شایان منشی قدیریست که در انشای عالم شش جهت محتاج بفکر و مشاورت
نبوده هر فرد خلقت را باکمل صور حکمت پیدا نموده و انسان خاکی را با حسن تقویم و فرمان
شرف و تکریم لباس لالاری دیوانگدهٔ خاص اختصاص بخشیده مهبط انوار و مظهر اسرار خویش
فرمود جل جلاله و عم نواله جائیکه هادیان سبل یعنی گروه انبیا و رسل سیما خاتمهم و افضلهم
علیه و علیهم اکمل الصلوة و التسلیمات ادهم باد پای طلاقت را در بیدای ناپیدا کنار محمدت پی دیده
معترف به لا احصی ثناء علیک گردیده اند دیگرے لب دعوی چه تواند کشود و نعت شایگان
در خور جناب رسالت مآبی که بمصداق رحمة للعالمین از فیض عمیم و لطف جسیم خود هم در دنیا گم گشتگان
هامون ضلالت را بشاهراه رشاد و هدایت با بشارت کفالت رسانیده و هم در عقبی گرفتاران
اقسام اسقام معاصی نامحمود را بدار الشفای مقام محمود از جاندار و شفاعت کبری مداوا فرموده

بعد غسل صحت اثر برلب کوثر فایز نزہتگاہ جنت الماوی گردانیده صلوة الله وسلامہ
علیہ علی آلہ وصحبہ ومن تابعہ وانتہی الیہ ہرگاہ کہ خالق یکتا بتعظیم وتوصیف آن محبوب
بے ہمتا در آیات قرآنی واحادیث قدسی ذات تقدس آیات را مقصود آفرینش ہر دو عالم
و مظہر صفات کبریائی وخلق عظیم فرمودہ کرا مجال کہ حرفی از دفتر مراتب کمال نبوی رقم تواند زد
تا باحصای آن چہ رسد و بیتی فرمودۂ مولانا شاہ عبد العزیز دہلوی کہ تا وسع امکان بشری
حق نعت مصطفوی ادا کردہ بسند وکافی ست ؎ یا صاحب الجمال یا سید البشر ؛ من وجہک
المنیر لقد نور القمر ؛ لا یمکن الثنا کما کان حقہ ؛ بعد از خدا بزرگ توئی قصہ مختصر ؛
و درود فراوان سزاوار حضرات آل اطہار واصحاب اخیار شکہ بسند احادیث بسیار ولا واقتدای
ایشان مایہ صلاح وفلاح ہر دو جہان وجزو لاینفک ایمان آمدہ رضوان الله تعالی علیہم اجمعین
اما بعد میگوید بندۂ آثم ناچیز **محمد عبد العزیز** غفر لہ الله العزیز ابن مولوی
حاجی غلام زین العابدین المعروف بسلطان میان ابن قاری غلام حسین المخاطب بہ فراز حسین خان
اسکنہما الله تعالی فی بحبوحۃ الجنان کہ حضرت قبلہ گاہی مرحوم چنانکہ در تحقیق زبان فارسی وتدقیق لطائف
شعری والنشائی وکمال نثار وحسن تدریس وتفہیم وآموزگاری ماہر ومتبحر ومشہور وممدوح نزدیک
ودور بودند کالشمس نصف النہار محتاج بتشریح واظہار نیست. جائیکہ کہنہ مشقان این فن
کہ در مکتب سخن ایجاد منصب استادی داشتند رہبری وقوت نکتہ طرازی وقدرت انشا پردازی
آن زینت افزای مسند سخن پروری سر بگریبان اعتراف خامی بردہ باشند من ژولیدہ بیان بی بصیرت را
چہ طاقت کہ قدر وقیمت آن گنجینہ جواہر متانت وفصاحت شناسم وناآشنا بعزم غواصی آن

بکلاه افتخار رزانت و بلاغت پرداازم وای حسرت برداژونی قسمت که با وجود اصرار و شفقت و محبت ممتدۂ آنحضرت که نعمت بی بدل بود عمر عزیز و قابوی فرصت در غفلت و بطالت از دست رفت حینیکه هزارها مردم این بلدہ حیدرآباد و هم مدراس که هممونی قاید شوق و ثوق اساس بارهبری سایق تربیت آن مصداق خیر الناس من ینفع الناس بشهرستان فضل و کمال بے قیاس فرا رسیدند من برگشته بخت گم کردہ راہ رخت یک لخت در تیه جهالت سخت درماندہ هنوز بخیال باطل مساعدت روزگار جفا کار سفله پرور در خواب غفلت سراسر مدهوش و بیخبر بودم که بیک ناگاہ آن سایۂ هما پایگاہ در ماہ رمضان المبارک سال پار بعارضه سور تنفس و استسقا وغیرہ بیمار گشته بتاریخ هشتم شهر شوال المکرم سنه ۱۲۹۱ هجری نبوی صلی الله علیه وسلم با بدرقۂ کمال استقلال حسن ایقان و نور ایمان عازم ریاض جنان و حریم وصال محبوب حقیقی جاودان گردیدند انا لله وانا الیه راجعون در ماتم این مصیبت عظمی جان گسل که مسند صدارت نفارت مدرسه دار العلوم و محفل افاضت و افادت این مرز و بوم را بے رونق و بے سر منود آنقدر دست تاسف طالبان و شایقان بل سایر سعنی پروران زیر دندان تاسف بے پایان فرسود که همه دم خون آلود و یاس و حرمان حصول بهبود بود و فستیکه احوال دوستان و شاگردان چنین بودہ باشد که گوئی اکثری را امرگ ناگوار بمذاق جان بقرار خوشگوار آمدہ تباهی این برگشته روزگار نابکار چه پرسیدن دارد تا بم کوتاهی قسمت ازلی از سعادت ظل عالی آن همای اوج سایه گستری که ورای کمالات ظاهری و باطنی مصدر اشفاق پدری بر تر از آبای دهر و انعطاف بعارفۂ مهر پدری بود نمود عنفوان شباب محروم و دل کباب گردیدہ ام در چه شکنجه آلام و حوادث فلکی

کہ کشیدہ نمیشوم و در چہ احزان و مصائب دنیوی گرفتارنیم روزی نیست کہ خون جگر روزی نیست و شبی نی کہ از دود آہ بر سرم منت دلسوزی نیست بمصداق خسر الدنیا والآخرہ نہ در عقبی توقع نجاتی و کرامتی و نہ در دنیا سرمایۂ سعادتی یا سامان راحتی دھر انتقام آن کشند اکنون زمن کہ داشت ہا آسودہ چند روز بہ پشت پدر مرا ہا در چنین حالت سراسر ملالت کہ از دست بیدستگاہی کار ہی نمیکشود باری فعتاً صورت یک گونہ رہائی ازین دل گرفتگی بمیامن مواہب سبب غیبی جلوہ نمود ملو داعنی مشفقی محسنی سر دفتر عالی ہمتان مظہر لطف و احسان **حاجی کربان محمد قاسم** صاحب سلمہ اللہ الواہب از غایت عطوفت و علو ہمت و خلوص مودت باین عزلت گزین خمول و مسکنت فرمودند کہ بفاوضات حضرت مغفور چنانکہ در متانت و فصاحت منشور منشور ادب آموزی و نکتہ اندوزی نزدیک دور است برارباب دانش و بینش محتجب و مستور نیست تا کی چنین لآلی یکتای معانی را بانزوای اختفار واداشتن و چرا در بازار سخن پروری ہدیۂ انظار اولوا الابصار ننمایند و رونق افیض عامی و نفع تامی جہت مستفیضان مکتب فضل و کمال طوریکہ در حیات آن زندہ دل خجستہ فال بیدریغ و علی الاتصال بود از ترویج و تشہیر آنہا جاری ماند و تا قیام قیامت یاد از دستگاہ و حسن نیت آن فارس مضمار بلاغت دہاند در صورت امکان اگر خود کمر ہمت بر میان جان بستہ متوجہ طبع آن شوند عین احسان شایقان جہان خواہد بود و الا اجازت دہند کہ در مطبع نو طرح فرزند خود بحسن اہتمام کارپردازان تجربہ کار سلیقہ شعار کہ بتلاش بسیار گیر آمدہ اند تیمناً و تبرکاً باغتنام این کار پردازم و علم اعتبار در ابنای روزگار بر افرازم باستماع این مژدۂ غیبی ممنون دستگیری و یاوری

آن کرامت پایگاہ ہے گردیدہ جبین نیاز را بادای شکر جناب باری تعالی سجدہ ریز ساختم واین امنیت دیرینہ را کہ نظر بر درماندگی حال امر محال مینمود وہمچو نعمت غیر مترقب قبل از تردد وطلب از پردۂ غیب بر منصۂ شہود اقدام فرمود غنیمت عظمی و ذریعۂ ادخار سعادت اخری دانستہ باوصف قلت بضاعت وکثرت ندامت بحکم ضرورت بتحریر این دیباچہ سقیم العبارت پرداختم ومسودات مرقومہ را کہ بعد تلف وتحلیل از استغنا وبی اعتنائی طبع مبارک آن شہسوار میدان براعت وبلاغت محض از اصرار ومساعی این ہوسمند قدردانی وحفاظت آن خزینۂ نکتہ پردازے بمشابہ ورقے از دفترے مصئون وموجود ماندہ بود فی الجملہ بحسب وقت وسلاست عبارت ترتیب دادہ بمناسب تاریخ وفیضان مرحوم بہ **انشائی مفیض** ۱۲۹۲ موسوم کردم وتفویض آن فیاض بے عدیل نمودہ سعادت جزیل اندوختم وچہرۂ شاہد بہبود بغازۂ حصول مقصود افروختم خداوند کریم این کارنامۂ دیوان تدوین وترقیم را ہمچو حیات آن سرچشمۂ فیض عمیم درحق مستفیدان مدرسۂ تعلم وتعلیم مصداق اسم کرامت تصمیم گرداناد بالنون والصاد وبحرمۃ النبی وآلہ الامجاد —

قطعۂ تاریخ رحلت از بندۂ مستہام ناچیز محمد عبد العزیز غفر لہ اللہ العزیز

اندرین آوان ماتم آفرین	چون صنوبر نالہ روید از زمین
شد مکدر خاطر اہل صفا	رفت از دنیا چو زین العابدین

اشک مردم دائماً جاری چو سیل	یکجهان از هجر او گشته غمین
بود یکتا در زبان خویشتن	گوی زهد و ورع برد از متقین
سینه اش پر نور از انوار حق	پاسبان مرقدش روح الامین
چارشنبه بست رخت آخرت	بود از شوال روز هشتمین

سال فوتش گفت رضوان ای عزیز
در ارم سلطان است زین العابدین

ایضاً از طبعزاد شاعر شیرین بیان یکتا جناب حاجی سید محمد علی صاحب المتخلص به نوا

از وفات محقق یکتا	سینهٔ عالمی زغم شق شد
سال فوتش نوا چنین گفتا	بندهٔ خاص واصل حق شد

ایضاً از نتایج طبع نکته سنج فصاحت امتزاج اعنی مشفقی سراج الدین صاحب تخلص سراج

بود زین العابدین دریای علم	منبع اخلاق نیک دکان فیض
چارشنبه هشتم شوال و عصر	جان بحق تسلیم کرد آن جان فیض

سال فوتش زد رقم کلک سراج
های زین العابدین سلطان فیض

از جانب ملک التجار ذی الاشفاق والمناقب

اعنی حاجی الحرمین محمد قاسم صاحب سلمہ اللہ الواہب

مولوی و حاجی زین العابدین
عرف او سلطان میاں صاحب یقین

چار شنبہ ہشتم شوال بود
شد بوقت عصر یار رحمت قرین

چون زوال آفتاب فضل بود
در زوال روز ثانی شد دفین

بود با فیض و ورع استاد عصر
عالمے زان گشتہ از فوتش حزین

غوطہ در بحر تفکر چون زدم
سال فوتش آمد از ہاتف چنین

حیف از دار فنا با درکشید
وارث فردوس زین العابدین

۱۲۹۱

من طبعزاد سخنور سید عبد اللہ حسین صاحب المتخلص بہ افسر
منشی دفتر خزانہ عامرہ سرکار عالے

واصل حق گشت سلطان علوم
بود ذات او بہ گیتی منتخب

سال وصلش افسر مہجور گفت
گشتہ زین العابدین واصل برب

۱۲۹۱

دیگر

استادی زین عابدین ذیشان
زین عالم شد بعالم قدس روان

افسر سن رحلتش بگفت از سر آہ
سلطان مدرسین برفت از گیہان

۱۲۹۱

آغاز مکتوبات

رقعہ ۱ بذرودہ عرض اقدس اعلیٰ میرساند کہ فدوی رہے باستحصال رضائے شوال
وارد این محال شد الحال بدولت نمکخوارگی تصدق فرق مبارک کارخیر فدوی زادہ بست و پنجم ماہ
کہ بعد ازانجا اقامت دار د منجملہ واجبات وقت آمدہ اورا طلب داشتہ امیدوار مراحم خداوندانہ
است کہ برخصت یکماہ و پانزدہ روز دیگر ہم معزز و مفتخر گردد تا از ادای رسم کتخدائے
فارغ بالی یافتہ شادان شادان بعد از عید قربان بقربان کام جان قربان آستان
ملایک پاسبان گردیدہ سعادت سرمدی حاصل کند زیادہ حد ادب۔ رقعہ ۲
مرزا صاحب گرامی قدر سعادت مناقب بسیار مہربان مرزا محی الدین علی صاحب سلمہ الرحمن
بعد از سلام و دعا و تحیت و ثنا کہ اخص مدعاست املا اینکہ احوال داعی قرین خیریت
و صحت است و نوید عافیت آن حوالی مطلوب از حضرت ایزدی بتاریخ بست و ہفتم
رمضان المبارک خطے بنام آنصاحب متضمن اینکہ پیش موسی خانصاحب بسفارش واقعی
پرداختہ این عاصی را رخصت ماہ ذیقعدہ ہم بدہانند تحریر کردہ بتلفیف خط برخوردارے
فرستادہ بودم و تاحال منتظر جواب نشستہ چون خبرے از وصول و عدم وصول آن جز
از برخوردارے و چہ ازان مہربان معلوم نشد این رقیمہ را مع دیگر لفافہ با رجسٹری ارسال
نمودہ ام باید کہ فوراً جواب باصواب بہ برخوردارے شنوانند تا من اطلاع دہد زیرا کہ چہ گونہ نوشتہ شود
رقعہ ۳ خانصاحب مشفق شفیق بسیار مہربان کرم فرمائے مخلصان مولوی محمود علی خانصاحب
فایز سلمہ اللہ الرحمن۔ حکایت اشتیاق و شکایت فراق ابتذال روز بازار مراسلات دارد

بر اختیار این شاع دست فرسوده ہمت نمیگمارد غنچ و دلال ناظور دنیاے دنی
که آزمایش صدق عبودیت و بندگی ہست ہم محل چون و چرا نیست چاره سواے التسلیم
و رضا برامر قضا چیست فان مع العسر یسرا ان مع العسر یسرا ے ربما تکره
النفوس من الامر له فرجة کحل العقال باری شکر ایزد باری که از گرانبار ے
مدیونی و قرضداری صورت رہائی بکلی پیدا آمد دل مضمحل از خود رمیده و خاطر آزرده
پژمرده و حواس وحشت اقتباس ہم خورده اندکی برجا آمد عهده مدرسی مدرسه
دار العلوم بخصوص کتب فارسی بعد از ورود این حدود ہفت ماه راه کشایش در مقصود
والمنود و تا ہفت ماه دیگر تعهد نوکری با ابهام تعین مشاهره علی الاتصال جاری بود
مصداق بخواے الامور مرہونة باوقاتها پس از چہارده ماه یکباره نقاب چهره
مدعا برانداختند و باستماع استقرار ماہوار صد روپیه چلنی بطمانینت و جمعیت مذبذب
و مضطرب پرداختند چنانچه در ماه پانزدهم مع بقایا تمام و کمال واصل شد و سے خیلے
سبکدوشی و خاطر جمعی باداے بسیارے از قرض حاصل شد اگرچه حوصلهٔ این ذرهٔ کم ارز
ازین قدر ہم کمتر ست اما در ینجا علاوهٔ گرانیهای اشیا التزام صرف بیجا در تکلیف
ظاہر داری و خود نمائی بیشتر از بیشتر ست و بدین رہگذر فراخ دستی متعذر و تیسر
خاطر خواہی متعسر از کتاب گلستان بخواست دو بیت شیخ سعدی زبان زد عاصی میگردد
ے اے قناعت تونگرم گردان ۞ که ورائے تو ہیچ نعمت نیست ۞ کنج صبر اختیار
لقمان است ۞ ہر کرا صبر نیست حکمت نیست ۞۞ ہر چند که بارسال فرج بعد الشدة

از دست مولوی حمید الدین صاحب مامور بودم مگر چون ایشان ارادۂ رکوب از بندر مبئی دارند بدست یکے از اعزہ کہ وارد آن بلد اند ارسال نمودم خواہد رسید البتہ کہ از وصول منشور اطلاع خواہند بخشید والسلام علیکم وعلی من لدیکم **رقعہ ۴** بعرض عالی میرساند کہ بندۂ پریشان حال الحال از وبال و نکال عسرت تاب شکیب ندارد آنچہ از جناب والا بالتجا میخواہد یکے از ستہ چیز بیش نیست اولاً اینکہ موافق معروضہ سابق وایفاء وعدۂ معقولہ لاحق از حق صریح اجرائے مشاہرہ فوتی جدۂ خویش حسب اقتضائے قانون ستمرہ سرافرازئے یابد ثانیاً اینکہ درصورت محرومے این ملتمس بعہدۂ خدمتیکہ مستلزم حوصلۂ اینکس باشد نامزد شود ثالثاً اینکہ اگر نگونی قسمت موجب عدم اجابت این مسئلت ہا ہم میگردد از انجاکہ فیض عمیم خداوندے باصناف طرق وانواع وجوہ جاری است چیزی حسبۃً للہ باین فدوی عطا شود تا آنرا سرمایۂ زاد و راحلہ کردہ راہی حرمین شریفین ومشاہد مقدسہ و کاظمین گردیدہ سعادت سرمدے و از ذلت وخواری دائمی رہائی یابد و اجر عظیم این امر عاید روزگار جناب نواب صاحب معلی القاب گردد کہ الدال علی الخیر کفاعلہ وتا نفس والپسین بدعاے از دیاد عمر و دولت ابد مدت مشتغل باشد زیادہ چہ التماس نماید۔ **رقعہ ۵** بعرض عالی میرساند بعد از تقدیم لوازم آداب عبودیت ومراسم کورنشات فدویت کہ این بندۂ کمترین بسعی وافر در اصناف ہنر بکلی ماہر و پیش اصاغر و اکابر دور و نزدیک بصیغۂ ہنروری و صناعی معروف و مشتہر گردیدہ الحال بعلت فلک زدگی کلفت مصیبتے میکشد کہ بیخواہد مع سایر عیال و عشایر خود را بکشد از یک جانب آفت فاقہ کشی شبا روزے واز یک سو

مخافت آبروریزی بزیادتی قرضداری وازیک جهت داعیهٔ ضرورت شادی دختر
که نامزد و مقرر گشته مدتی گذشته واکنون بشدت تقاضای مردم سمت دیگر رنگ امکان ورنگ
ومقر مفر ورای ادای رسم بنظر تخیل و تفکر و دیدهٔ تامل و تدبر منتقش و متصور نمی شود جز ظلال
اذیال افضال جناب ترحم مآب که هزارها مردم ناکام را بفیض عام نوال از خاک برداشته
زیاده از انچه میخواستند وحوصله داشتند بهره مند مقاصد و مطالب گردانیده اند جای پناه
خود ندیده بصد التماس و زاری التجا میکند که بتصدق فیض بخشی و قدردانی ذات ملکی صفات عالی
هرگونه که ممکن باشد از مهلکهٔ جان کنی نجات و رهایی یابد و فدوی بخود در ادای شکرانه نوازش
و عطای والا و سرفرازی خود بهر کاری که حکم سامی نافذ و جاری گردد از روی وفاداری کافی
بتقدیم لوازم پرستاری و خدمتگذاری وافی قاصر و ساهی نخواهد بود زیاده حد ادب

رقعه ۶

خانصاحب والامناقب فضایل پناه بلند پایگاه مفاخر و معالی دستگاه جناب موسی خان صاحب
دامت مکارمه — بعد از اهدای اسلام مسنون الاسلام مکشوف رای مهر انجلای بیضا ضیای
بادکه انچه تدریس کتب امتحانیه موقوف علیه اعطای لیاقت نامه تعین یافته مثل اخلاق جلالی
وناصری و وقایع نعمت خان عالی و رسایل طغرای مشهدی روشن خدمت ذی کرامت خواهد بود
که بدون استعداد کامله علوم ادبیه فارسی خوانان را احتظاظ و التذاذ و از رسیدن بلطایف
معانی آن صورت امکان نمی بندد و بعد ما که فی الجمله سواد طالب العلمی از معقول و منقول پیدا
آمد احتیاج درس گرفتن اینها اصلا باقی نمی ماند و تکلیف خواندن چندین کتب از بهر تکمله
فارسی بر تلامذه گماشتن در نظر عاصی زحمت لا طایل مینماید در صورت رضای خاطر ملازمان

اگر بر رسایل ملا ظهوری ترشیزی و رقعات بیدل در نثر و دیوان ناصر علی یا شوکت بخاری

در شعر قرار گیرد احسن و اولی مینماید که هر آیینه بواسطهٔ این کتب بر سایر کتب فارسی عبور کلی

دست میدهد آنچه مناسب پنداشتم بر نگاشتم و زمام اختیار بقبضهٔ اقتدار آن فرد منتخب

جریدهٔ روزگار است و دل هوا منزل از بهر جواب باصواب این کتاب در اضطراب انتظار

والسلام علیکم و علی من لدیکم **رقعه** لوازم تسلیمات و مراسم کورنشات بحد ادب

فدویان عبودیت سمات بجا آورده معروض ملازمان حضور لامع النور میدارد که این سید

دعاگو از روی مراحم خسروانه و مکارم خداوندانه بعد از جلوس میمنت مانوس بمشاهرهٔ

پنج ریال مستعد مکرمت خدمت وکالت مدینهٔ منوره و سرگرم تقدیم امور عمده مفوضه

بالتزام دوام دعای عمر و اقبال ملازمان خداوندی در مآثر مقدسه و اماکن و اوقات مستجابة

الدعوات حرمین شریفین زادهما الله شرفاً و تعظیماً از سر خلوص قلبی و رسوخ باطنی میباشد

و تصدق معینه سرکار فیض آثار را باقتضای فتوای حسن ادب بتسلیم و رضا و اذعان

و انقیاد فرمان قضا جریان ملازمان والا در حق خود از مآت والوف فایق تر و وافر تر

می پندارد از انجا که بذل فضل خداوند نعمت بر سایر متوسلان دامن دولت ابد مدت تعمیماً

و در خصوص ماده این نمک پرورده و پرورش یافته دیرینه که استحقاق نسبت سابقه ضمیمه

اثبات رسوخیت لاحقه دیده بارتقای علو مرتبت خصوصیت جدیده که عبارت از

نیابت و وکالت خدمت ذی سعادت بندگان فیض موهبت در گرد روبی و جاروب کشی

آستان عرش توامان حضرت ختمیت درجت علیه و علی آله افضل الصلوة و اکمل التحیة تواند بود

بیش از بیش بر خویش می نازد تخصیصاً اظهر من الشمس و ابین من الامس ابتلای اصناف
تشاویش نا منتهای گرانباری مدیونی از عدم اکتفای کفاف به ماکل و ملابس و غلای جمیع
اشیای حرمین شریفین سیما مدینهٔ منوره و اشتداد برودت مفرطه که ناگزیر اشترای ثیاب
متعدده میگردد و شیوع النسلاک زمرهٔ ملازمان ملک پاسبان که علاوه جبر اختیار هنجار وقار
و اعتبار در خودنمائی رفتار و کردار و باعث التزام ازدحام رجا و چشمداشت سایر عوام الناس
میشود اسیر شکنجه حالت مخمصه نموده با وجود عدم وجود وسیله وسیلهٔ جمیله حضرت خیر البریه
علیه الثناء و التحیه مافوق همه وسایل جهان انگاشته معذور جرأت عرض حال عسرت
اشتمال و مجبور وثوق توقع مراحم خداوندانه و وفور ابتذال افضال ملازمان عدوممال است
ے قبله تو ئی رو بکه آریم ما ؛ چشم ترحم بکه داریم ما ؛ رقعه ۸ در شکریه وصول انبه
که لایق هدیه نبود ترقیم و ترسیل یافت حضرت من زید فضله انبهٔ عنایتی سرکار ریشهٔ
ثنا در حدیقهٔ دلها دوانید و با چفسیدگی قوام حلاوت در علاج ترش روئی روزگار مذاق
آبکی زبان را یاد از قند و نبات دهانید عظیم خسته آرزومند این نعمت در پوست نگنجید
و هواپرست کم مغز در شکر این عطیه نغز سراسر مغز گردید رقعه ۹ آداب تسلیمات
و قواعد کورنشات بجا آورده معروض ملازمان حضور لامع النور میدارد غلام خانه زاد
موروثی که آبا و اجدادش نمک پروردهٔ سرکار فیض مدار است بحسب اقتضای آب و خورد چندی
در شهر حیدرآباد اقامت نموده بجاذبهٔ اشتیاق و تمنای بازیافت دولت از دست دادهٔ
موروثی ملازمت سرکار والا اقتدار وارد اینجا گردیده از مدت دوازده سال کامل باراده

نیل سعادت انسلاک ملازمان دست و پای بی اختیاری زده از نامساعدت طالع محروم و از حصول مدعا مایوس گردیده ارادهٔ سفر حرمین شریفین زادهما الله شرفا و تعظیما جزم کرده بتاریخ ۲۷ ماه حال در صدد روانگی بوده به تحقیق نسبت نمکخوارگی قدیمی و خانه زادگی موروثی خود جرأت پرداز عرض است که اگر چیزی تصدق فرق مبارک مرحمت شود در آن منزل مقدس بدعای عمر و دولت ابد مدت بیگم صاحبه متعالیه مشغول و موظف باشد زیاده حد ادب

رقعه ۱۰ برخوردار سعادت آثار نور بصر لخت جگر حکیم عبدالباسط طال عمرهٗ بعد از دعای وافی و استدعای توفیق کافی از من داعی عاصی مطالعه نمایند که حکایت شکایت زمانه سر بسر بهانه بسیار است و پست و بلند شارع پر پیچ و تاب انقلاب چرخ دوار بیشمار آرزوهای عالم دنیا پایان و غایتی ندارد و دغدغه اندیشه جهان عقبی انجام و نهایتی آنچه از مقاسات رنج و عنا درین سفر مبارک بر داعی شما اتفاق افتاده جز بهنگام دیدار فرحت بار معرض اظهار نمی توان آرد باقی حال زیادت تجربت حاصل شد والحمد لله که بعد بُعد زمان مفارقت بقرب آوان مواصلت واصل شد یک قطعه رقیمه موسومه مردم خانه نگاشته ام و آن را بتلفیف خط هذا ارسال داشته باید بشنوانند و حسب الفحوا کار کنند در خصوص کتابت کتب تعزیت غلام رضا صاحب خداوند عالم ایشان را بیامرزد قلت فرصت مانع شد درین صورت ادای مراتب تعزیت سایر غمزدگان سیما خوشدامن از جانب این مهجور پریشان موقوف ابلاغ آن برخوردار ذخایر توفیق جامع شد زیاده چه برنگارم الا که بخیریت امور خیریت شما ها را طلبگارم بهمه بزرگان و عزیزان مراتب با وجب بنام برسانند

رقعه ۱۱ برخوردار نیک کردار سعادتمند ازلی عبدالعلی طول عمره بعد از دعای
طول حیات و مزید توفیق حسنات آشنای قلم میشود که آن فرزند برخوردار روزهاست
که نه شب می آید و نه روز اندیشه بسیار دارم که مبادا واهمه باطله و شوای تحصیل علم
عربی لباس وسواس یقینی بر خاطر توهم مظاهر آن برخوردار گردیده است از آمد و شد خانه
این مجرم درگاه الهی باز داشته باشد تا مداومت ملاقات از بهر درس فارسی منجر بارتکاب
زحمت آغاز درس آن نگردد درین صورت این داعی از سر مقصود اصلی خود درگذشته
صرف همت و اشتغال بال آن مصدر افعال پسندیده و صفات حمیده باستحصال کمال
که منتج تلافی ماضی و صلاح استقبال تواند بود از مغتنمات حال می شمارد و بهیچ نحو
امر و نهی کار ندارد اگر فردا بتقریب فاتحه علی مرتضی کرم الله وجهه که در خانه محبت کاشانه
معین است یکپاس روز بر آمده قدم رنجه کند و سید میان صاحب را هم بذریعه
همین شقهٔ دعوت که از باعث ابتنا بر اسلوب یگانگی و یکجهتی و عدم شوب و آمیزش
رسم ظاهری هزار مرتبه بر رقعهای متعارفه راجح و فایق است تکلیف قبول زحمت داده
همراه خود بیارد و باتفاق دیگر برادران تناول طعام نماید تدارک مافات بعمل آورده باشد
زیاده زیاده — **رقعه ۱۲** برادر بدل مهربان من سید غلام علی صاحب سلمه الله الوهاب
بعد از سلام ارقام اینکه شب گذشته پاپوش این ضعیف نحیف دلخسته بصدقه و کفاره
تراویح فائته سنه پارینه پوشش پای یکی از نابینایان پاکه مستحق همان کالا بود گردیده
اگرچه قربان قدوم شریف ماه صیام و زکوة ادای نماز تراویح تبرک فرجام می پندارم

اما پای تهی علاوه دست تهی گشته بدامن عجز و درماندگی پیچیده و چون دست در آستین
شکسته از رسائی هرجا بازکشیده ازانجا که نسبت بے تکلفی با آن جان عزیز برادر آن
آنچنان درمیان میباشد که یگانگی برادران حقیقی بگرد آن نمیرسد آشنای قلم میشود
که درصورت امکان یکصد روپیه بوعدهٔ سه چهار روز فرستاده از محبوسی بی جرم
وخطا برآرند و درین ضمن سعادت بعض مصارف ضروریهٔ لاحقه را باعث منت بی انتها
شمارند زیاده چه — **رقعه ۱۳** مولوی صاحب فضیلت مناقب کریم الاخلاق قدیم الاشفاق
مولوی غلام رسول صاحب سلمه الله الخلاق بعد از سلام اشتیاق پیام مکشوف خاطر عاطر
عالی مقام باد که احوال این مستهام بفضل رب انام مستوجب حمد و شکر صحت جسمانی است
و نوید طرب جاوید جمعیت صوری و معنوی آن شفیق صمیمی مسئول و مطلوب از حضرت رحمانی
قبل ازین درباره سعی و کوشش امداد و اعانت سفارش برای خواهرزاده بیوه بوسیله
این صداقت منش پیش برادرزاده گرامی اظهار اشعار و از شرف قبول عواطف شمول
آن سر حلقه علمای فحول بدان مامول قلب ملول تکرار وعده و اقرار می رفته اکنون عدم تاثیر
لجاجت و سماجت کثیر در قلوب قاسیه ورثه ظلمه متغلبه مصدوق علیه آیه فقست قلوبکم
من بعد ذلک الآیه بکفالت حمایت یکی از اجله اعزه حسب فحوای السعی اخر الحیل
صورت عزیمت جازمه استغاثه و تذکره ماضیه حقیقت حال و استعانت موعوده استقبال
وارسال عریضه طویله ملفوفه این رقیمه بلاصمغ جهت مطالعه لامعه متضمنه سرگذشت واقعه
مفصله بیوه معلومه بخدمت ذی رتبت مفتی صاحب از معرفت آن تفقد مناقب

به تلفیف سفارش نامه مرحمت علامه در صورت استصواب راى صواب نصاب والا اکتفا بر محض استطلاب جواب بعنس نفیس مکرمت انیس لطف ایاب گرفته رجا که سرعت قبول مسئول بر فرصت حصول مامول دامن ذهول نیفشاند زیاده چه املا نمود —

رقعه ۱۴ برخوردار باوفار سعادت دثار من مرتضی خان طول عمره بعد از دعای خلوص انتما و سلام مسنون الاسلام صفا پیرا املا اینکه وعده مستیقن الوفای وصال که قاید وسایق توسن همت از پیدا آمدن یک زن شکفله امور ضروریه بود فی الحال در شرف احتمال امهال فسخ عزیمت نمود لیکن تکلیف زحمت بطلب آرد موعوده گندم و ظروف مسی نوقلعی از خانه مولوی غلام مرتضی صاحب و اشترای اشیای مفصله چتهی علیحده و تحویل آنهمه بحامله چتهی و ایصال آن بخانه او بر سر و دوش یک اجیر مضایقه نکرد مهلت اقدام بر عجلت اهتمام استیلا نکناد و توفیق الهی رفیق وقت سعادت رخت باد — رقعه ۱۵ تفضل فرمای قدیم الاحسان من نواب صمصام الدوله بهادر دام لطفه پس از تبلیغ سلام مسنون اخلاص پیام مسکین بے تسکین غلام زین العابدین بعد مدت البعد و زمان ممتد خود را فرا یاد خاطر عاطر شفیق سابق الاحسان خویش میدهد و بتصمیم توقع نجات از مهلکات نوایب و آفات اجمالا بعرض شکسته و پریشان حالی که نصیب جده و اعادی باد دل می نهد که این ممتحن چرخ پرفتن و شرر بدامن حوادث زمن از ابتدای حال در کلفت عسرت و گرانباری قرضدار بعلت قلت مداخل و کثرت مصارف خیلے سراسیمه و پریشان بال بوده و علاوه آن عروض بیماری مردم خانه اولا از شکایت ضیق النفس تا دو سال و کسری و ضیق نفس خود

وثانیاً تحولش به تب دق هم خود گویا در تپ دق وثالثاً تحویل مشاهرهٔ پنشن خویش بوجه اقساط
در گرو شخصے واین قرار و مدار کار و بار گذران بر محض مشاهرهٔ برخورداری با وصف عدم کفایت
آن والتزام اخذ قرض نوبت بنوبت در هر زمان ورابعاً انتقال مریضهٔ مذکوره بست و چهارم
ذیقعده سنه ۱۳۱۱ ہجرے ازین جہان جان ستان بعالم جاودان آئینهٔ قالب بیجان
وخامساً نموداری معزولی برخورداری از عهده مدرسے اسکول سابق ونصب اسکول تازه وعزم
جزم کمشنران شیاطین الانس بر تعیئن مدرسین سرآمدهٔ امتحان انٹرنس از حواس خمسه
مهجور و در حالت نزع روان مجبور و معذور و بلا تکلف از زندگے بیزار و نفور است
مخمصه دارد که کس مبیناد اصغای تلاش وجستجوی اتالیق ومعلم فارسے در سرکار دولت مدار
اعظم النسا بیگم برای تعلیم نبیشان عرق هوس بحرکت آورده و دیگ طلب بر اجاق
این اناق نهاده تا اگر مضایقه نه بینند جهت این گمنام ناکام که بفحوای الغریق یتشبث
بالحشیش مضطربانه از هر بیغوله و کاشانه سبیل خلاص و مناص خویش میجوید طوریکه مناسب
دانند بر کرسی ظهور سعی مشکور نشانند دست الٰهی تا قمر تابنده باشد بدنیا نام تو
پاینده باشد ٭ زیاده ازین زیاده ـ رقعه ۱۶ خانصاحب والامناصب اشفاق
مناقب سید عارف اللہ خانصاحب سلمه اللہ الواهب ـ بعد از سلام مسنون الاسلام که
فاتحة الکلام وخاتمة المرام است ارقام خلوص ارتسام می شود که ابرام اعلام شوق دیدار
واعلام آلام درد انتظار است دست فرسود متاع سایر ابنای روزگار ناهنجار اختیار این
شعار نابکار بر دل زار سر بسر فگار بسیار بسیار دشوار و ناگوار روازین رو بر تافتن

درکار مدت متمادی سپری است که از خیریت وکیفیت ذات گرامی بیخبری ست هر چند که درین نزدیکی از زبان عزیزے ومحبی سید ٹیپو صاحب اصغائے صحت وتندرستی وقرب زمان دولت همبزمی نوعے دل داده بیدل افسرده خاطری شده اما اگر ببشر صحیفه شریفه سامی بنفس نفیس از در وصول درآید هرآینه طبع تا انس نفع سرمایه بطمانینت سکلے گراید پیش و نلواسه سرعت انصرام کار خیر برخوردارے از حد درگذشته و زمان بعید بسر گشته که سر شته درین سوداسرشته بعد ازین تحمل فرصت شماری شاق وطاقت شکیبائی طاق آخر شرف آمیائے که خدیرهٔ مدعا از پردهٔ کتمان واختفا کی لقای جهان آرامی کشاید ورعنا شاهد امنیت دیرینه درکدام هنگام بر منصهٔ شهود جلوه گری میفرماید زیاده زیاده۔

رقعه ۱۷ شفیق بالتحقیق من سید غلام دستگیر صاحب سلمه الله الواهب۔ بعد از سلام انفعال پیام مکشوف ضمیر مهر تخمیر باد که روی بے زری سیاه خوی جبهه خجالت راآب روئے مقالات میداند مبلغ معلوم برطبق وعده مرقوم برای ابلاغ خدمت ذی سعادت تفویض مردم خانه شده بود دست تصرف ایشان درمضیق عسرت خرچ ازمغتنمات وقت انگاشته جرأت خیانت درحفظ امانت نمود چون حقیقت حال پس از سه چهار روز باین داعی صمیمی حالی گردید دست افسوس آسیائے دانه دل مضمحل گشت تا وصول بنشن ناچار خار انتظار در پیراهن باید شکست فی الحال قضائے وفا باد اپنداشت استعفا از کرم اتم اهر جی زمانهٔ غلط انداز بعد ازین بر بنیگونه غلط نخواهد گماشت زیاده بجز توقع مزید لطف وعطا چه املا

رقعه ۱۸ برخوردار سعادت آگنتاه محمد رحیم الله سلمه الله والبقاه بعد از دعا که اخص

مدعا است معلوم نمایند که فی الحال از زبان بجست تبیان مردم خانه پیام الفت نظام بودیعت گذارش ونگارش این سیه جریده مستانه شده که مطابق رسم وعادت مستمره عامه التزام استدعای داماد در ارسال تحفه طلب و خیره بدلالت التزامی حجت عدم حاجت خصوصیت دعوت در نظر یقینی ما در نظر اهل نظر از کفر ابلیس ثابت تر و مشتهر تر بود العجب بقصور شعور کافره چه مینه دو زمرسله این همه طبع شما رنجه و مکدر مگر تعزیر و تقصیر و سیاست خطیئات است که در مکافات مافات از حد میگذرانید باید که حوصله کرده شدت غیظ فرو خورده فی الحال خود را تا نماشتا تا بمار رسانید و شریک غذا و عشا باشید که اجابت دعوت سنت است زیاده بجز دعا چه مدعا

رقعه ۱۹ خانصاحب والا مراتب عالی مناصب اشفاق مناقب سید عارف الله خانصاحب دامت مکارمہ

ے اشتیاق از حد گذشت احباب را ۰ ماهیان جویند دایم آب را ۰ آب و تاب کلام صفوت نظام بابلاغ هدیه سلام مسنون الاسلام است ے سلامی چو اخلاق تو مشکبوی سلامے چو الفاظ تو درفشان ۰ امابعد تعویذ بازوی جان منتظر و سرمایه راحت روح و روان منکسر یعنے سامی صحیفه تلطف نشان و گرامی رقیمه تفقد عنوان چهره وصول افروخته رهین منت یادآوری ساخت ے بمانا در آن دوست که دوستان را ۰ غذای دل و راحت جان فرستند ۰ تقصیر و تقاعد در ارسال جواب بعلت کمال ناسازی مزاج مردم خانه راه یافت تشویشی عاید حال کثیر الاختلال بود که نمی توان اظهار نمود دو ماه کامل است که طبیعت ایشان از سر بعارضه ضیق النفس ناخوش شده ضعف و نحافت که از سابق استیلا داشت نوبت کار بجائے رسانید که صاحبه فراش گردانید باری توفیق بارے

یاری واد که از حاجی سید محی الدین حسین خان صاحب المخاطب به غوث نواز جنگ بهادر
استعلاج افتاد بفضله حالا شدت مرض رو بانحطاط آورده و طاقت نشست و برخاست
پیدا آمده و حال طبیعت روز بروز به سست توقع شفاے کلی از لطف خفی و جلی قوی گردیده
الآن غایت امنیت و قصواے ابتغا سرعت انصرام کار خیر برخوردار سیت و از توجه گرامی
امیدوارے درشتت خاطر و تگاپوی تیمار سردم خانه توفیق ملاقات شاه علی میان صاحب هم
بسیارے در پردهٔ تعویق افتاده ز دست اهل عدم هرچه آید اعجاز ست ؛؛ بخدمت
بپذیرید گر کنم تقصیر ؛؛ درین نزدیکی که بمرتبهٔ صحبت همنفسی با پدر بزرگوار ایشان دست
داده چهرهٔ یقین گشاده که تقرر نسبت از روی تسلیم و تفویض بسیر سوقوف صوابدید و تجویز
و تعیین مدیر شده بالجمله اهم امانی و اخص مرام هرکدام انصرام این مهام در ایام رضای
جنوری است و استحصال رضا بعد انقضاے این روزها بمر تعطل امور قضا یاد محکمه نصاری
از صورت امکان تسامح خارج و بری ظاهر که غور و تامل در صلاح و عدم صلاح امری تجربت
و تحقق وجود وی منحصر اینجا که باب وجود از قلت مهلت مسدود و تا بفکر خیر و شر و نفع و ضرر
دران چه رسد اگر از رضاے خاطر عاطر به تعیین تاریخ آغاز و اتمام شادی شرف آگاهے
بخشند در خوض اوائل و عواقب این امر خطیر تقصیر نخواهد رفت استماع مژده عزیمت
قدوم بهجت لزوم ساے از زبان سید ٹیپو صاحب سلمه الله الواهب جان تازه بقالب انتظار
فرسوده دمیده سراپا دیدهٔ منتظر گردیده ست کی باشد و کی باشد و کی باشد و کی ؛؛
من بچشم و وی باشد و می باشد و سنی ؛؛ زیاده بجز استرسال کرم نامجات خیریت آیات

چہ بقلم در آید رقعہ ۲۰ برادر صاحب مشفق مہربان چشم و چراغ دودمان مولوی
محمد مہدی صاحب و اصف سلمہ اللہ الرحمن السلام علیکم ورحمتہ اللہ و برکاتہ حالا این جماعت
در عین تصادم حوادث و آفات کہ حسب قضا و امضای خلاق کائنات جہت امتحان معرکہ
آرایان عرصۂ تسلیم و رضا صبح و مسا تیغ عنا می آہیزد ہم مستوجب شکر و مستلزم صبر
در ینولا چنانچہ بسمع شریف رسیدہ باشد انتقال دختر کلان برادرم دود از دماغ عافیت
برانگیخت و غبار فجیعت و ناشکیبائی بر فرق شکیبائی بیخت شیشۂ دل و مادہ تحمل ریزہ ریزہ خاک
تو زع ریخت آخر چون بدون استرجاع چارہ نبود سنگ صبر لاعلاجی بر سینہ کشیدیم
پیش ازین معذرت عجز بیمقداری از نگارش ندامت نامہ وسیلۂ آمرزش جرم بی اختیاری
جستہ بتوقع قبول مترصد وصول جواب کرامت شمول نشستہ مگر ناکامی خلقی محروم لطف
خلقی کہ خلقی ازان بہرہ یاب آمدہ تا الآن داغ فروش عدم اطلاع احوال خیر مآل می باشد
ای فخر برادران تا ایندم ہمانم کہ بودم و تا ابسین دم ہمان باشم کہ ہستم محبتی کہ داشتم از
دل زایل نشدہ و نخواہد شد تباعد جسمانی مانع تقارب روحانی نیست امید کہ گاہ گاہ بمضمون المکتوب
نصف الملاقات تسکین خاطر مضطر می دادہ باشند۔ رقعہ ۲۱ برخوردار نور الابصار
سعادت دثار محمد عبد العزیز طال عمرہ و دام سعدہ۔ بعد از دعای طول عمر و حیات و مزید
توفیق کسب سعادات و عافیت جسمانی و حصول کامرانی مطالعہ نماید کہ من روسیاہ بارگاہ الٰہ
حسب مشیت صمدیت تا این مدت در قید شدید مستحکم تر از حدید آب و دانہ چار ناچار مضطر بانہ
بدو لتخانہ الفت کاشانہ سید منور رقم خانصاحب سلمہ اللہ الواہب بسر بردہ مآل کار کہ رخ

گم کردہ روزگار بدار البوار شتافتہ صرفہ اقامت دران دیار نابکار نیافتہ بمر قانون از
خرد بیرون آن ناحیہ بلا ملاقات و وداع بابا راجہ خرد آن بقاع عنان عزیمت بسمت خانہ تافتہ
ہم از امداد و اعانت خانصاحب موصوف صورت زاد و راحلہ پدید آوردہ چنانچہ اتفاق افتادہ
تا بہ ترناولی بنڈی کرایہ بمبلغ سی روپیہ و ہشت آنہ پیدا کردہ بتاریخ چارم ماہ
ربیع الاول سنہ ۱۲۱۸ھ روز پنجشنبہ رخت سفر بربستہ ہشتم آن در ترناویلی بخانہ
فرید الدین صاحب فروکش شدم در ماندگی طالع مانع وراد وجدان بنڈی دیگر با وصف
تلاش متوافر و تکاپوے متکاثر تا چہار روز متواتر دران مقر ہائم و حایر داشتہ خضر
توفیق رب قادر بآخر رفیق و رہبر حصول یک بنڈی تا منزل مقصود بکرایہ بست و سہ روپیہ
شدہ تاریخ سیزدہم روز شنبہ از انجا برخاستہ بہ بست و یکم روز یکشنبہ در بلدہ سیوگنگا
نزول حرمان شمول دست داد ؎ جہان بگشتم و دردا کہ ہیچ شہر و دیار ہا نیافتم
کہ فروشند بخت در بازار ہا مرا زمانہ طناز دست بستہ و تیغ ہا زند بفرقم و گوید کہ ہان
سرے می خوار ہا راجہ اینجا کہ سیاہ کریہ المنظر عظیم الہیکل خفیف العقل عدیم الامتیاز
آدم نشناس نسناس اساس خانہ ویرانیست قبل از ورود من بہ پانزدہ شانزدہ روز
در سوگوارے مرگ فجائی یک زنجیر خنزیر صحرائی ناشستہ روز زار و نزار بے خور و خواب بودہ
بتلاش پیدائے عوض آن سوی بیابان رفتہ سیزدہ خنزیر اسیر و دستگیر آوردہ خرم
و فیروز از نزول من بچہار روز باز آمد کفتیا کہ متعہد خدمت پیشکاریست و مشاہرہ دو صد
روپیہ دارد باستماع خبر ورود من در فرودگاہ من آمدہ با خلق تمام ملاقات کردہ و بمقامے

جهت سکونت من نشان داد و اشیای خوردنی از خانه خود بسبیل ضیافت فرستاد
و با اهلکار دیوان نیز که هزار روپیه ماهیانه می یابد ملاقات دست داد و دیوان مذکور وقت
رخصت یکصد و پنجاه روپیه بمن تواضع کرد حسب صلاح حال از اقبال چاره ندانستم و هر دو نفر
با هم یکزبان شده عذر آوردند که تعب شکار تا حال از بدن راجه صاحب زوال نیافته
اگر سه چهار روز دیگر توقف فرمایند ملاقات شان ممکن است مدعای ایشان دریافتم
و گفتم مصرع گفتن همین بس است که اسپ من ابلق است ؛ شما را که دیده ام از
دیدن راجه صاحب مستغنی گردیده ام الحاصل بتاریخ بست و هشتم از سیو گنگا برآمده دوم
ربیع الثانی به تنجور نگر درآمده یکروز ضرورةً مقام کرده چهارم آن گام زن و پی سپر
گردیده منزل بمنزل مرحله بمرحله متوجه دیدار شما می باشم انشاء الله المستعان نزدیک تر
نور و سرور دیده و سینه می اندوزم بجمیع مهتران و همسران و کهتران ع هر که باشد
ز حال ما پرسان ؛ تسلیم و سلام نیاز و دعا و دیده بوسے برسانند — رقعه ۲۲
برخوردار عزیز القدر سعادت دثار محمد رحیم الله ساده طال عمره بعد از سلام و دعا املا
اینکه صحیفه رقیمه دست آن عزیز با تمیز بدو مرتبه اولا سوم بست و نهم رجب المرجب
باسم جرایم رسم این مجرم رب ثانیاً از طرف مردم خانه مرقوم نهم این شهر ورود سرور نمود
و یاد از رابطهٔ الفت درداده محبت قلبی افزود او سبحانه جل شانه آن سرمایه اهلبیت را
توفیق کسب سعادت زیادت کند و لشغف تحصیل علم انشا و تتبع محاورت و متانت
و فصاحت لفظ و عبارت اختصاص دهدای برخوردار عزیز الوقار هر چند که نوشت روزمره

شما آنچه زبون و زشت نیست که شائبه فوت مطلب و مدعا را مدخلی داشته باشد
اما نوعی بتحسین سیاق کلام در نشست الفاظ و بست مضمون و فرط ربط معنی اصلاحی
مستطلب باید که از نگارش من خاطر رنجه خاطر رنجه نشوند و در پی رفع و دفع این سقم بوده
چندی مشق مسوده کنند و خود ازین بست و بند در نوشت برخوردار ارجمند ●
محمد عبدالعزیز وفقه الله العزیز نیز احساس من ستمند هوا پیوند است باید باتفاق هم اگر
دست و هم تامل واقعی در بست و بند صحت عبارت بکار برده بر سبیل استصلاح پیش من
فرستند یا از نظر کسی در گذرانند و مربوط تر گردانند و بدانند که از لحاظ لقب و
حفاظ ادب باصطلاح اهل ترسل هر لفظ و هر کلمه تفاوت محل دارد و هر چند که من حیث اللغة
متحد المعنی بود مثل مهر و شفقت و لطف و رافت و عزیز و مکرم و گرامی و محترم پس این همه
الفاظ نسبت بحال یک کس استعمال نتوان کرد و کسی را که بزرگتر من خود شناسند
مد ظله العالی در القاب او نویسند الطاف مظهر و توجه گستر رقم نمودن نازیباست و ضابطه
فارسیان آنکه چو با اسمی ضمیر جمع لاحق کنند و لفظ دیگر صفت آن بیارند ایراد همان ضمیر جمع
درین صفت روا ندارند مثلاً مهجوران غمزده میگویند نه مهجوران غمزدگان درینصورت
اضافت لفظ اول بسوی ثانی خواهد بود نه صفت شما در خط اول نگاشته آید که جهان
در چشم ما مهجوران دور افتادگان تاریک است مهجوران دور افتادگان محض نامربوط
و افادهٔ معنی مقصود نمیدهد و الفاظ دیگر که در عبارت چسپان و دست و گریبان نیست
اصلاح آن موقوف حضور و شهادت میباشد و القاب مردان از طرف زنان متضمن عجز و

وانکسار و فروتنی باید بود نه از سر کبر و فخار و همسری که اَلرِّجَالُ قَوَّامُوْنَ عَلَی
النِّسَآءِ پس زن باید بشوهر رقم کند خداوند و آقا و مربی و ولی نعمت و سرپرست
و معاذ و ملاذ و امثال اینها و برنگارند که پس تسلیم و بندگی و عجز و نیاز و فروتنی معروض
میدارد کار ما گفتن است و کار شما شنفتن از ما راه نمودن است و از شما راه پیمودن
ع من آنچه شرط نصیحت بود بتو گفتم ٭ تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال ٭ زیاده ازین
زیاده است ۔ رقعہ ۲۳ برخوردار نور الابصار محمد عبد العزیز طال عمرہ ۔ بعد از دعا
و انهای خیریت این تشتت مبتلا و ابتغای صحت و عافیت قاطنین آنجا ایما اینکه در بنولا
بنزدیک سه چهار روز ملاقات من سراپا سوز با راجه خرد مهتار روز لقا افروز بروز
گشت و از وی نیز خلق دلاویز بر ملا و غم زدا پرده کشا و چهره نما گردید روز ثانی
ملاقات عرضی ثانی درخواست خدمت افتا با سفارش نامه میجر ڈر دلی رزیڈنٹ
ثانی از دست منشی مدعی و هم یک کاغذ رپورٹ متضمن ضرورت نصب مفتی در کورٹ
از طرف برهمن بنسوری جرج کورٹ بحضور بی نور راجه صاحب گذشت امروز نزد
اعیان بلد عریضه به ثبت دستخط خود ها جهت این مجرم ایزد صمد پیش برده اند تا از
مابین متخاصمین کامیاب جواب باصواب کدام میشود باید دید وقت وقت سفارش
کلاه پوشس است چون گذارش خط سفارش صمصام الدوله بهادر ناظم جنگ از عدم
حضور مکتوب الیه لعنة الله علیه بجنگ تعویق قصد طلب سفارش تاجر نامور اربٹ نٹ
کمشنر سایر مدارس که نزد راجه وجاهت وجیه دارد تحریک سلاسل تکلیف استحصال و ارسال آن

درر قیمہ جان جہان خان سلمہ الرحمن کردہ ازان برخوردار رجاے اہتمام بانصرام این مرام بشرط امکان حسب تاب و توان استحکام تمام بینماید زیادہ چہ نوشتہ آید بسید لطیف الدین و ہمہ نور چشمان و شاگردان و دوستان و خویشان دعا و دیدہ بوسی و سلام شوق و توق مہدا باد۔ رقعہ ۲۴ برخوردار عزیز القدر سعادت دثار مولوی محمد مرتضی صاحب طال عمرہٗ وجل قدرہٗ و عز مجدہٗ و دام سعدہٗ السلام علیکم و قلبی لدیکم بعد از دعای خیریت دین و دنیا و زیادت سعادت اُولیٰ و اُخریٰ اِنہا اینکہ وثیقہ نیک کرداری اعنی محبت نامہ آن برخوردار در عین بیقراری پردہ کشای ستودہ اطوار و آئینہ صورت نمای دلدار و غمگسار گردید ع ای وقت تو خوش کہ وقت ما خوش کردی ہ بے تکلف آن برخوردار عزیز را کمتر از فرزند عزیز محمد عبد العزیز نمی پندارم امید وارم کہ ہمینسان بنوامیس مودت عنوان در زمان ہجران گاہ گاہے نفسے خوش برآرم ع فراموشم مکن مقصودم این ست ہ در بارۂ محاورۂ زکام گشتن بمعنی مزکوم شدن اگرچہ سندی از کتاب بیاد ندارم مگر از زبان اہل لسان گوش خوردۂ من ست و گذارش دلیل موقوف تتبع جلیل آن برخوردار سلیم الطبع زمن وپے غلط وپے گم مرادف ہم اند در ہنجا پے غلط بمعنے فریب دادن و کسی را از سلوک مسلک مقصود بکرد و غا باز گردانیدن و معنی بیت واضح و صریح میگوید کہ شوق ما غرہ فریب عشق شدہ از ما بیگانگی ورزیدہ و نحو آشناے دیگران گردیدہ و مستی دنبالہ دار ہمان مستی دایمی ست و در رباعی اول سالگرہ مصرعۂ اول بندش چست ندارد و در مصرعۂ ثانی لفظ شور کہ بدون

ضم سرور قلیل الاستعمال است اگر بر آورده شود احسن و اولی مینماید در خاطر من تغیرش
بدین نمط میگذرد ع گل کرد بهار جشن این سالگره ها شد خرم و شادان ز سرورش
که دمه ها تار رشته که عمر نور چشمان شمرد ها در رقص طرب زنگله بندد ز گره ها و در مصرعه
رابعه رباعی ثانی بجای لفظ مهیا پیش داعی شما اگر لفظ ودیعت یا مسلم مسلم باشد
مسلم باشد و لفظ تا محض زاید تنها بلا ذکر عدد در هیچ جا دیده نشده و در رباعی ثالث
آن برخوردار ذکی مانند بیت ناصر علی مفید معنی انتهای غایت است یعنی خم گردیدن
از باعث پر باری در همه اشیا ساری است حتی که تا درخت باردار هم پس این معنی برهان
قویست که هرگاه فغان پر از اثر شد بالا رفتن که مخالف خم گشتن است صورت نخواهد بست
جهت استقرار نسبت کتخدائی برخوردار محمد عبد العزیز وفقه الله العزیز حسب الامر
حقیقت بهر مشفقی مفتی مولوی سید علی بخش صاحب سلمه الله الواهب که عند التلاقی
از زبان صدق ترجمان ایشان استماع واعی افتاده درباب جواب صاف بمردم خواستگار
سابق انتظار بسیار دارم از حقیقت آن بهجت روح و روان بخشید تا رقیمه خواستگاری
خود موسومه ایشان بنگارم و از برخوردار استفسار اینمعنی که معارضه مواخذه حصه
متروکه مصطفی علیخان رحمت مکان چسان نقش اعلان امکان بربست و چگونه کجه
آرزو از سر گفتگو گل کرد و شتر دعوی جماعه دیگر سو بر چه پهلو نشست و قبل ازین
یک قطعه خط تعزیت مشتمل تبیان مدعای جنان مردم خانه که حسب انهای مستصلی آن
برخوردار یگانه از طرف بے حواس ستانه روانه شده و جواب نامعلوم اگر معلوم باشد بنگارند

وخاطر را از تردد برآرند زیاده بجز دعا و استدعا چه مدعا و چه املا به برخوردارے غوث محی الدین طال عمرهٗ دعا و تمنائے دیده بوسی و بوالد ماجد آن سعادت دثاری سلام اشتیاق پیام موصول و مقبول باد۔

رقعه ۲۵ برادر صاحب عزیز القدر مهربان مونس و همدم و غمگسار برادران سید علی صاحب ید قدرهٗ و عز مجدهٗ و طال عمرهٗ و دام سعدهٗ پس از تبلیغ سلام مسنون الاسلام و دعای اعتلای اعلام سعادتمندی و کامیابی دنیوی و اخروی که فاتحه کلام و خاتمه مرام و اعیان خلوص التیام ست واضح خاطر عاطر محبت ذخایر آن برادر صاحب فرخنده فرجام باد ع احوال بخیرست ولی از توجد ائیم خار خار درد فراق از جان الم نشان آن عزیز با اخلاق پرسیدن دارد ع دل را بدل رہے ست درین گنبد سپهر؛ تکلیف تصنیف آن البته که موهم تکلف و تصنف ظاهر نسبت به باطن صفوت مواطن آئینه تاسف و تلهف ع معنی الفت عبارت آشنائی میشود؛ ننگ اشتراک طایفه ناپاک مترسمان با تلبیس مشهورتر از کفر ابلیس دل صداقت منزل بارگاه درین باب کجا رضا میدهد ع ای بقربان تو صد دل من و این کار کنم؛ طومار فکر و تشویش درماندگے که از لوازم بندگے گردیده و انگهی درین شهر سراسر گندگے از سر غمخوارگے آن دست مایه زندگے بپایان آوردن جز کاهش جان و افزایش احزان نتیجه بار نمی آرد ع که زیرا غم زخوردن کم نگیرد؛ عطف عنان توسن قلم بجولان اعلان ما هو الاهم احسن و اولی که اضاعت بضاعت اوقات در ترهات و مهملات بے غایات مذاکره و مکاتبه محو و عنا ع هر چه آید بر سر فرزند آدم بگذرد؛ از نگارش صدق و راستی تراوش برخوردارے

محمد عبدالعزیز وقفہ اللہ العزیز حقیقت اخبار آن یگانگی آثاری بگذارش سفارش کسے
از ہواطلبان این عصیان نورد بارگاہ باری پیش رزیڈنٹ این حوالی حالی شد و رزیڈنٹ
قبل از وصول رقیمہ موعودۂ صمصام الدولہ بہادر بہ تلفیف خط برخوردار از ین نواحے
بسوے بندر کوچی رہ آے و چون نامہ مورود تا زمان ورود آن مردود مطرود در پردۂ تعویق نمود
سود نبود و نابودش یکسان بسان وجود معطل لا حاصل ع تہی دستان قسمت راچہ سود
از رہبر کامل ؛؛ دربارہ دریافت نایافت نام فرخ فرجام آن کس فریادرس کہ غائبانہ
باعانت و امداد این کس پاے استبداد افشردہ مردانہ و مربیانہ ہمتِ دلیرانہ بکار بردہ
ہر قدر کہ بیشتر نظر رفت کمتر ثمر بخشید آخر الامر از روی تحری قلبی سوای اسم کرم
رسم آن محب صمیمی نام دیگر در مقام خاطر بظن قوی مظنون یقینی نگردید ع این کار از تو
آید و مردان چنین کنند ؛؛ در صورت صدق این ظن جہت کشفِ غطاے شبہت باید تصریح
و توضیح تقریر بتحریر رنگ تصدیق مرکوز و مخزون باطن باید زنگ تردد از مرآت حقیقت
زوایدغبار واہمہ از سینۂ زاعمہ جازمہ ربایدع کیست جز سیل کہ برگور غریبان گذرد
الغرض چون رزیڈنٹ مذکور بجانب کوچے مرور و عبور نمود و نشان اسم اعانت
توامان آن سرے ہم مفقود باوی خطاب غایبانہ مخلصانہ دارم کہ ع آغاز کردہ برسانش
با نتہا ؛؛ زیادہ بجز وصول جواب این کتاب چہ مدعا ۔ رقعہ ۲۶ شفیق با لتحقیق
من بعد از سلام خجلت ابرام ارقام اینکہ دربارۂ امداد قادر حسین صاحب ضرب المثل معروف
و مشہور پیش این حقیر بندگان و آن دستگیر درماندگان پیش آمد کہ بلے نگفتم بلا گفتم

تا سلخ جمادی الثانی اصل و سود مبلغ نود و سه روپیه سکه حالی بود انکار بسا هوا ز اسرات و اصرار
بتکمیل یکصد روپیه ناگزیر اختیار صد روپیه چلنی و طی معامله سابقه و اجابت و عدم اعتنای
خسارت مبلغ دو روپیه حالی دهشت فلوس بخصوص ست بدیهی ازین دست شکسته
سالوس زمانه ستم مانوس نمود تلملی و انفعالی که نقصان و خسران اصل و سود سابق و حال تا حال
جمله یکصد و دو روپیه سکه حالی رسید در نیصورت بر ذمه من داعی که درمانده مدیونی موفوره
خودم مغبونی محض بود تا مبلغ بست و هفت روپیه سکه حالی کشید چون در زمان پیشین از
زبان اعانت ترجمان آن مشفق تلطف قرین باین مسکین بی تسکین تسکین بیقین رفته
که از جای بقرض سودی فیصله مرومتقاضی و تا یکماه صبر و شکیبائی کن سود ش هم بنفس نفیس خود خواهم داد
و درین اثنا دفتر اولی برهم خورد و حادثه آسمانی طبع گرامی را از جا برد اینهمه کشمکش ناگهانی
بر ذمه ابجد خوان دبستان هیچمدانی لازم و محتم افتاد اکنون بعلت فرط ناچاری خویش زمام اختیار
بدست اقتدار آن حق پرست خیر اندیش واگذاشته ام و توقع رفع و دفع این خسران
تعطای یکصد روپیه حالی که سکه چلنی به تزاید سود نا ایندم مبدل بحالی ست و تقاضا هم
بی پایان بدون شائبه ریب و گمان یقین کلی ست چه حاجت ست ؎ پیش تو حال دل گفتن
که حال خسته دلان را تو نیک میدانی ؎ عفو شوخی و جرأت گستاخی از انمکرم یقینی یقینی است
ست ز شرم آب شدم آب را شکسته نیست ؎ بحیرتم که مرا روزگار چون بشکست ؎

رقعه ۲۷ خانصاحب والا مناقب اشفاق مناصب حافظ صدر الاسلام خان صاحب سلمه الله الوهاب
السلام علیکم و رحمة الله و برکاته آمده بودم بر در دولت سرا و بی نصیب برگشتم از ملاقات

دلکشا رقیمہ کہ نوشتہ بودم از نظر گذشتہ باشد وحسب المرقوم بعد مطالعہ چاک گشتہ منظور

دل ضعیف از حضور منزل شریف اول تا سیس اساس مغبونی ومحزونی فتادہ ومیان از حرمان

بخت زبون ایشان ثانی یاد ہا نیدن وعدۂ موکدہ جرح واعتراض بر مشاہرہ ہفتاد وپنجرو

برخوردار تعلیم وتدریس تاض در صورت گذشتن کواغذ وداد از نظر کرم منتظر شفقت ایجاد

ثالث استفسار وانتشار زبان فوزان اضافہ مشاہرہ کہ دربارہ اش از شدت انتظار کارد

باستخوان رسیدہ کار بجان کشیدہ باقی ہیچ وتا وصول جواب ل بیتاب سراسر ہیچ —

رقعہ ۲۸ دوست مہربان من ناظر صاحب بعافیت باشند - جواب رقعہ مولوی علی عباس صاحب

بطبق اجازت انچہ حقیقت ماجراست راست می نگارم حمل بر تعلیق گوئی ودروغ بافی نکنند

کہ سخن کذب از سر ہنرل ہم بر زبان من نمیرود ونخواہد رفت مولوی صاحب من کتاب عطیۂ کبری

والمود ند وترغیب وتحریص ترویج وتعلیم آن فرمودند وتکلیف کردند کہ غلط دارد ونسخۂ دیگر

بیدا نمی شود تصحیحش باید کرد واز دست ہادی علیخان صاحب نویسانید اگرچہ تعطل تدریس تلامذہ

در تصحیح آن با تخلل اوقات منقسمہ مکان عذر اجابت داشت از مراعات آئین مروت انگشت

بر دیدہ نہادم مطلقہ کہ تا نصف کتاب بل زیادہ بمطالعہ در آوردم وبخانصاحب معصوف نیز نشان

دادم بعد از چند روز مولویصاحب باستفسار کیفیت کتاب پرداختند وداعیہ ضرورت بتعجیل نتائج

آن بیان کردند گفتم موافق امرہ ہادی علیخان صاحب سپردہ ام ہر اینہ بنا بنوشتن نہادہ باشند

وخبر بایشان دادم گفتند کاغذ بمن نرسید تا نسخہ اش پردازم پیام رسانیدم فرمودند چہ

زحمت می طلبید از نزد داروغہ صاحب بیدہا نم اتفاقاً دران زمان داروغہ صاحب بیمار بودند

تا چندی روز نیامدند بعد از آنکه صحت یافتند ہادی علی خانصاحب ہنوز کاغذ نگرفته شتاب زده
راہی مقطعه شدند و کتاب ہمچنان نزد اوشان ماند جرم تغافل و بے پروائی از خدمتگذاری سرکار
که بمن نامزد کرده اند اصلا ندارد چه باندک نسبت کلانی عاریتی مغرور نیستم که از حد خویش قدم
بیرون نہم مرا چه زہره که از حکم سرکار بے پروائی کنم و خود چگونه حکم سرکار خواہد بود در خصوص امری
که بمن سپرده اند توقع از دوستی آنمہربان ہمین که این چند سطور از نظر مولوی صاحب بگذرانند
و پاسخی واستانند تا بدانم چه میفرمایند ــ اشک بلبل بر زمین افتادن از انصاف
نیست ،، آستین غنچه یا دامن گل باید ش ،، ــ رقعه ۲۹ مولوی صاحب عالی مناصب
فضیلت مناقب مولوی سید محمد مودودی صاحب دامت عواطفه ــ السلام علیکم و علی من لدیکم
ــ چه جرم دید خداوند سابق الانعام ،، که بنده در نظر خویش خوار میدارد ،، خدای راست
مسلم بزرگوارے و حلم ،، که جرم بیند و نان برقرار میدارد ،، شفیق من نعوذ بالله من الحور
بعد الکور صغای قبول مسؤل این خلوص مجبول اولا از اجازت ملازمت مولوی حاجی
حافظ سید کریم الله صاحب چند انکه قوی دلم ساخت استماع رخصت انصراف ایشان از خدمت
مفوضه بکرم دریاخت تہمت و افترای محض ناسپاسی غائبانه راهین صدق و اصل حاضرانه
پنداشتن از نصفت و عدالت جبلت دور بالفرض و التسلیم آیه لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ
وِّزْرَ اُخْرٰی معلوم خاطر عاطر عطوفت دستور جرأت پردازم که ضرب المثل برادر حقیقی
دشمن تحقیقی راست داشته بغوای ہمنطوق لازم الوثوق وَالْکَاظِمِیْنَ الْغَیْظَ وَالْعَافِیْنَ
عَنِ النَّاسِ وَاللّٰهُ یُحِبُّ الْمُحْسِنِیْنَ عفو جریمه ناکرده بیچاره مذکور نمایند

و از سر چاره گری لطف خلقی خلقی که خلقے ازان بهره مند مقاصد چنان اند در مانده رنجیده آزرده کم طالعی خود را خود بخود نزد خود باز خوانند و بشرف نصب خدمت منتزعه اش نامزد فرمایند و من بنده شرمنده هوا پرستنده را تازه رهین منت بے اندازه گردانند که مضمون حقیقت مشحون العذر عند کرام الناس مقبول معمول و مامول ست زیاده زیاده —

رقعہ ۳۰ عرض میشود که بنده را خجلت زبان کشائی حالت جرأت کتابت میدهد تا بسیے وارد و این حوالی ست کار سازی بمحض قرض و دوام الی هذه الایام جاری به تقضی سد باب حصول آن دیگر باره بتواتر و توالی وعده خلافی مستمره و کاوش متوافره قرضخواهان باعث کاهش متکاشره جان ناتوان محرومی آستان بوسی خداوندی از فقدان مربی و عدم تعین مشاهره با تعهد هر روزه خدمت تا ایمدت چهار ماهه کامله علاوه بدآموزی بذل عنایت بزرگان مستلزم گردن فرازی گستاخی بیان و چشم فیروزی مطلب قلبی از عواطف جلیله لاریبی بصد شتاب وزوده‌ بے گر خواهشی کند دل شیدا مرا چه جرم؛ عشق است صد هزار تقاضا مرا چه جرم؛

رقعہ ۳۱ شفیق من سلامت بعد از تبلیغ تحیت و سلام معروض خدمت ملازمان والا میشود که بیکدست دو هندوانه نمی توان برداشت. بچه سر گرمی چند یں معاملات مخوف را یکتنه سر میدهند با آنکه پشه در کلاه ندارند و انگهی با فیلسوفی که پالوده باشاه می خورد و دیگرے که نانش در روغن ست تا با اینها یکسر بودند کله نمی توانستند زد و از دست اینان جانه خود را شکسته میدیدند دانسته باشند که راه بردم شمشیر می سپرند اینجا جائیست که موش هم بعصا راه میرود و کسانیکه با ایشان همکاسه اندیشه را در هوا نعل سے بندند

و گره بر باد می‌زنند هرگونه مردم را کیسه می‌کنند چه میگویم از سایهٔ خود رم میکردید حالا میخواهید
فیلان آدم ربا را بازی دهید چندین بار بها خورده اید باز چشم نمی‌کشائید آخر ریشخند مردم را
بترسید مثلی بر شما خواهند زد که نصیر الکفش دوز کاری نداشت در فستی برخایهٔ خود زد و ملیندید
که از ته ریش میگیرم نسبتی که با شما داشته ام با هیچکس ندارم چنانچه بوده ام هستم و چنانچه هستم
خواهم بود آنچه طمع کرده اید که فرد برید برسیت‌های دیگران نوشته است خواهی نخواهی از شما
در می ربایند ~ زود بینی شکسته پیشانی ،، تو که بازی بسر کنی با عوج ،، هر چند میدانم
که ازین حرفهای ناصحانه مخلصانه که اکثری در مذاق خودسران تلخ می‌آید ممنون نخواهید بود و لیکن
مصرعه می تراود چه کنم آنچه در آوند دل است ،، ~ من آنچه شرط نصیحت بود بتو گفتم ،،
تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال ،، بعد ازین مختار اید اگر این حلوای تنتنانی بطبع نازک شما
ناگوار افتد میل نفرمائید و اگر خوش آید دیگر چه بهتر منکه مجبور هوا خواهی ام بگفتن سخن حق
معذورم زیاده ازین چه نوشته شود ایام بکام باد ~ **رقعه ۳۲** اگرچه فدوی رهی که سرتاپا
بی هنر است در حقیقت چون ذرهٔ بی بال و پر است جذبهٔ مراحم و قدردانی خداوندی که حامی
رفاه و خوبی این کشور است بعینه لمعهٔ مهر انور است تا با سعادت ملازمت حلقهٔ بیرون در است
همواره بدعای دولت و بتعهد خدمت گرم سر است هر چند که حوصلهٔ این بنده کمتر نسبت بتصدق
معینه فرق مبارک کمتر از کمتر است بذل فضل آن سرور برعایت و پرورش خدم بیشتر
از بیشتر است فدوی که از کثرت عیال بعسرت حال دایم مکدر است در نفس تعهد خدمت که
که تمرلیس درجهٔ بالاتر است از غبطهٔ سهیم و عدیل خویش شرر در بر است از فیض عمیم خداوند نعمت

که فضل مجسم و عدل مصور است در بارهٔ اضافه میسوره صدقه معموده متمنی پرورست
تا ماه منور بر فرش عبهر از پرتو خورشید خاور ضیاگستر است ماه تمام احوال خدام از محاق
ایام مصئون و خوش منظر باد رقعه ۳۲ برخوردار نور الابصار اقبال آثار سعادت دثار
طال عمرہ - بعد از دعا معلوم نمایند که بتاریخ ۲۷ رمضان جواب سعادت نامه مرقومه
پانزدهم آن مع نیاز نامه موسومه موسی خانصاحب بنیل ٹپال ارسال داشته بودم بوالعجب
که باوصف شدت ضرورت تاحال جواب آن نفرستادند احتمال و گمان فقدانش موجب
تکرار ارقام این صحیفه شد حاصل بدعای قلب سیما بیمما اولا اعلام کیفیت مزاج غلام جیلانی
صاحب که در ینجا استماع افتاده که از زندگی شان مایوس است ثانیاً عزیمت آن برخوردار
سمت این حوالی جهت ادای رسم شادی از گرفتن رضای در ماه بذات خود و استحصال رخصت
یکماه و پانزده روز برای این روسیاه بگذارش عریضهٔ ملفوفه و نیاز نامهٔ موسومهٔ موسی خان
صاحب و ایصال قیمه محی الدین علی مزاو در صورت سفر خانصاحب ممدوح نیل اجازت از
جناب فیضمآب علی محمد خانصاحب بمعرفت مولوی عبد الرحمن صاحب بلا مهلت یکروز ثالثاً
همراه گرفتن غلام جیلانی صاحب اگر ممکن باشد و الا واگذاشتن شان بمکان برخورداری
حکیم عبد الباسط صاحب و تحویل خرچ ماهیانهٔ شان بدست وی عند القبول والا بلا تحویل
آن رابعاً گذاشتن همه اسباب بخانهٔ برخوردار مذکور الا مایحتاج سفر و صندوق ضایع
شده عطردان و پارهٔ ملبوسات عروس که از تهلکه تلف باقی مانده از این فصول اربعه
یک فصل منتجه که واجب بل اوجب است آنست که از حصول و عدم حصول مامول یعنی

خصت مسئول وعزمیت عجلت نهضت خویش بتار برقی واقف وآگاه کنند والے
ذاک الزمان نعل در آتش پندارند وظنه دارم که فلانی به ترغیب تحریص وحث وتشویش
آن برخوردار را مایل خواستگاری دختر فلان کرده باشند اگرچه این امر از قدیم الایام خود
تمنای دل بسته هام بوده است اما بعلت مخالفت مزاج مادرش ومخافت اثر تربیت
وی بل احساس اساس آن فی الجمله اندک اندک با حداثت سن وصغر عمر ورجحان ظن فوقیت
دختر در آخر برذایل اخلاق مثل مادر که رفته رفته از مادر خود فایق تر بر آمده اندیشه مند
می باشم ازین رهگذر دختر حاجی حکیم سید محی الدین حسین صاحب را اختیار کرده ام هرچند که غنای
صوری ندارند غنای معنوی شان که عبارت از غنای قلب باشد برای موافقت با مزاج ما بسند
وکافی است زیاده بجز انتظار جواب او لا بتار برقی وثانیا بسبیل الحل چه نوشته شود
رقعه ۳۴ عزیز گرامی قدر من احمد بن عبدالله سلمه الله والقاه از زبان فرزند عزیز
محمد عبدالعزیز لازال کاسمه عزیز مکرر استماع افتاده که طبیعت کرم طویت رغبت لا نهایت
بر اسپ نو خرید که منشیش نام نهاده اند دارد وابتذال کمال عواطف جلیله مربیانه اصلاح
وبهبود حال ومآل آن برخوردار زمانه وصداقت دثار یگانه ملتزم گذارش ونگارش
بے تکلفانه میگردد که جرأت خریدای اسپ کور درینحالت سراپا نزاکت شدت عسرت
بعلت کثرت مصارف بغایت که یکیک روپیه غنیمت عظیمه باشد از محض طمع استحصال
منفعت خاطر خواه بود که قیمتش فی الحقیقت در دیده بصیرت اعزه اصدقا واجله احبا
زیاده از دو چند مینمود وحالا هم شخصے بدادن نصف نفع ما فوق اصل بیع آماده وموجود

و خود کیفیت بیعت و والیت آن حصان در خدمت ذی سعادت ملازمان بلسان مهر
درخشان با اعلان و بے کتمان از انجاکه ایزد سبحان آن معدن جود و احسان را توام
لطف و ترحم بر احوال غریبان و درماندگان خصوصا دوستان اخلاص نشان و آشنایان
بے تاب و توان آفریده و حقیر خاطر کسیر که عمری در تنعم و آسایش حال فارغ البال بوده از
چند سال بور و امتحان چرخ مختال و زیر بار مدیونی بسیار و بانواع خسران جان و مال
حسب تقدیر قدیر متعال اسیر شکنج وبال و نکال گردیده و هنوز با هزاران درماندگی و مفلسی
اعتقاد ابتذال و هیچی سیم و زر دنیوی بر سر همان بے پروائی جبلی و اغتنام ذخایر
دوستی و آشنائی خاک کوی وفادارئے و ثابت قدمی هست بر صدق دعوی خود قسم یاد میکند
که سوگند بخدائے وحده لا شریک له که رضائے خاطر عاطر را از همه چیز با احسن و اولی میشمارد
و هرجا که پاسخی فرمایند تا بر اصل قیمت موافق همت همایی نهمت به نفس نفیس خویش چه قدر
مے افزایند یا بهمان اصل بها اشترا مینمایند که درین صورت هم اصلا مخلص بے ریا
هیچ گونه مضایقه ندارد و بر ذات ستوده صفات مکارم سمات نیز حلف شدیدی میگارد
که این صداقت کیش وفا اندیش غبار آزردگی بظنهٔ باطله سخن سازی در دل صفا منزل
هرگز هرگز راه نیابد فقیر دلگیر را صدیق یکجهت انگارند و بے تکلف هرچه رضائے خاطر
دریا مقاطر باشد گسنند و بعمل آرند و محب صمیمی را بر همان خرسند و فرحمند بیدارند و این سخن
نیز مجدداً موکداً بسوگند شمارند زیاده بجز انتظار جواب این کتابت تا دست یاب شود
جان پر اضطراب هیچ و تاب هست چه اظهار رود و السلام علیکم اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً

رقعہ ۳۵ خانصاحب والا مناقب فضایل پناہ بلند پایگاہ مفاخر و معالی دستگاہ جناب موسی خان صاحب دامت برکاتہ؛ بعد از اہدای سلام مسنون الاسلام کہ فاتحۃ الکلام و خاتمۃ المرام است مشہود ضمیر منیر بیضا نظیر مہر تخمیر باد کہ اولًا اصل مطالب و خلاصۂ مآرب بر تواتر ادراک ملازمت کیمیا خاصیت میباشد و عدم توفیق این سعادت دل صداقت منزل را بنخار خار ناخن حسرت می خراشد ثانیًا معروض میدارد کہ اگرچہ حقیر صداقت کیش بنفس خویش ہیچگونہ لیاقت و قابلیت نمی یابد اما از انجا کہ عمرے نمو پذیرفتہ بذلِ عواطف جلیلۂ بزرگان بودہ درین شہر نا پرسان از مخافت ذلت بے التفاتی زحمت معرفت و مصاحبت مردم اکابر ربنی تا ابد در کنج انزوا پا بدامن کشیدہ می باشد و نفس اظہار مدعا در سینہ دزدیدہ و زبان تبیان مطالب بزیر دندان گزیدہ حسن عقیدتے کہ بمشاہدہ اخلاق کریمانہ جناب فضایل مآب پیدا کردہ فقیر خاطر کسیر را بے اختیار گستاخانہ بر سر عرض خواہش قلب ربا سلب سر بسر کاہش چندین مرتبہ آوردہ ولیکن ندامت ننگ سبکت نگذاشتہ کہ بحضور کرم معمور افاضت بہر درین امر لبی کشاید بنابران عرق خجالت را آبروی خویش پنداشتہ حرف زبان بنخامہ رسوخیت نشان حوالت می نماید کہ وجہ معیشت حقیر دلگیر کمتر است و مصارف عیالٔ علایق بیشتر وبال عسرت حال و ملال بال باقصا غایت کشیدہ و داعیۂ ضرورت سوارے بضعف پیری مجوز جرأت التجا گردیدہ کہ از بہر فیض لطف و عطا دربارۂ اضافہ مشاہرہ این رسوخیت سیما السعی و سفارش مشکور خود را ماجور و بندۂ شرمندہ رنجور را بکام بخشی مسرور و تا لب گور رہینِ منتِ مغفور خواہند فرمود

اگر مناسب باشد و شرف اجازت ارزانی شود میخواہد کہ یک عریضہ ہمین اُمنیت از معرفت خدمت ذی سعادت در حضرت ولی نعمت بگذراند دیگر ہر چہ رائے ضیا پیرا اقتضا فرماید احسن واولی خواہد بود ہ آنانکہ خاک را بنظر کیمیا کنند ، آیا بود کہ گوشۂ چشمی بما کنند ، زیادہ چہ التماس نماید۔ رقعہ ۳۶ مشفق شفیق عواطف طریق محمد صدیق صاحب دامت مکارمہ پس از اہدائے سلام اخلاص پیام ابلاغ ما ہو المرام اینکہ احقر الناس توفق و تودد اساس از تواتر و تکاثر اصغائے صفات ذات ذی برکات سیما از زبان صدق ترجمان مشفقی حاجی محمد رحیم اللہ خانصاحب سلمہ اللہ الواہب در فرط شوق و ثوق لقائی میمنت سیما قبل ازین باندک فرصت ایام جرأت کتابت و رسالت یک دو کلمہ صداقت التیام را واسطۂ حصول مامول و قبول مسئول اندیشیدہ تا اضطراب قلب شتاب نصاب بیش از علم جواب پیاپے دو مرتبہ عنان عزیمت بآستانہ کرمت آشیانہ افادت مرتبت کشیدہ از عدم نیل ملاقات مسرت آیات ہمدوش حرمان بکلبۂ احزان باز گردیدہ اکنون داعیہ دارد کہ درصورت اجازت و اطلاع وقت فرصت از سعادت حضور خدمت کام دل برآرد زیادہ چہ برنگارد۔ رقعہ ۳۷ برادر عزیز القدر سعادتمند جگر بند سید احمد حسین طول عمرہ بعد از سلام و دعا املای مدعا اینکہ صحت ظاہری حاصل است و جمعیت باطنی زایل و دل مضمحل باستدعائے خیریت شما شاغل و در تصور قرب مان رفع بعد نوع ما بہ تسلے مایل جامع المتفرقین تفرقہ از میان بردارد و بتعجیل و سرعت دولت مواصلت میسر آرد تعوید بازوی جان مایۂ راحت روح و روان مورخہ ۲۲ رمضان بسلخ آن کہ روز یکشنبہ بود ورود مجمود فرحت آمود نمود

و بر حصول دیدار سعادت بار شما والدین ماجدین و جده ماجده خود را جبین عجز در سجدات شکر
و سپاس بیقیاس سود برخوردار ره زچهارم از نهضت شما شب شنبه راهی بمبئی گردید و هنوز
خطے از جانب وی نمی رسید بیش و تلواسه این امر علاوه درد فراق شما هاست چه گویم که چه حالت
در عالم تنهائی برمن عاصی برپاست مغز تخم تمر هار که از برای بیمار بقدر نیم آثار مطلوب بود بہمت
ارسال یافت و برخوردار باستماع اینکه احیاناً اشیای محموله بهنگی بغارت رهزنان میرود
از فرستادن زیورات نقره و طلا سر بر تافت با این اگر مضایقه ندارند در صورت اطلاع و طلب
ثانی رسیده انکار ندارد باقی وصیتهای شما را تا وسع امکان بعمل می آرم مگر از مشیت یزدان
ناچارم زیاده چه برنگارم الا که از سبب بند امور خود هنگام عزیمت نهضت این جهت تسکین
خاطر فاتر دهند و از طرف من بوالدین خویش و همه دوستان ع هر که باشد ز حال ما برسان
سلام برسانند و از جانب عبدالملک هم بخدمت خود و هم بسایر بزرگان آداب و تسلیمات
تحفه و هدیه دانند۔ **رقعه ۳۸** ۔ ای برزده دامن بلا را ها سر در پی خویش داده
ما را ها چون درد سر دمی نمی آید ها زکوچه ما طلب فرا را ها نامه مورخه دوم شوال در عین
نشستن بال وصول طمانینت شمول نموده اندیشه بے وفائی مربی شما بخصوص این زمان
از عدم رقم رخصت یکماه دیگر در دفتر با وجود تعویق ورود ایشان بدین معتر و ظن غالب
سوء سلوک آن کافر فاجر در تردد و تذبذب بر روی خاطر فاتر کشود من بعد تحقیقاً بگوش
رسید که احمد از سرکار مجاز و ماذون رخصت یکماه دیگر هم گردید هوش از سرم پرید
ظن بیقین کشید لیفعل الله ما یشاء و یحکم ما یرید بارے شد نمی میشود مکث و اقامت

آنجارا بر عجلت نهضت ترجیح نه‌نهند و بار فراق بر دل حزین مشتاق ازین زیاده تر ننهند
نامهٔ مرسله موسومهٔ حکیم صاحب از زبان خودشان اصغا شد از انچه املا شد طبعم بر پیچید که خلاف
مبتغا و عکس متمنا ازان هویدا شد حیف سعادتمندی توای فرزند دلبند که دیده و دانسته
رعایت شخص دیگر را بر رعایت خاطر پدر راجح آوردی ضرر پدر اگرچه کمتر باشد از بهر نفع غیر
اختیار کردی تنهائی بر من نه آن گرانی دارد که ثقل مهمانی مگر ندانی از سرگردانی و پریشانی
که بشیوهٔ فراوانی شیلا میزبانی مدتی بوده بار ازانی آخر ثمر نیاورد الا که پشیمانی دانسته
بودم که از تو برای سرعت نهضتش تمهیدی خواهد رفت نه جهت لنگر اندازی تاکیدی
انا لله وانا الیه راجعون واعتصمت بالله وتوکلت علی الله ولا حول ولا قوة الا بالله
وعلی الله فلیتوکل المتوکلون حالا که ما را تنها گذاشتی و دل از ما بر داشتی و بشیر و بحر
در ساختی و با عزیزان آن مکان پرداختی بازی سخن پیرانه ما را گوش کن حرف علو همت فراموش
کن زبان هرزه بیان از طلب رفاقت دیگران خاموش کن جواب این خط بمجرد ملاحظه بر نگار
و سیاهی آبکی در نوشتن بکار میار که از قصور و فتور بینائی و کم سوادی روشنائی خواندنش برمن میشود
دشوار بخیر و خوش است برادر زن و احوال و خواهرانش از من سلام مسنون و دعای از حد فزون
هدیه گذار ـ **رقعه ۳۹** برادر عزیز گرامی قدر سعادتمند بجان پیوند عبد الباسط خان
سلمه الله تعالی ـ بعد از دعای خیریت دنیا و عقبی و سلام سنت سنیه خیر الوری معلوم خاطر عاطر
فرخندگی سیما باد که نامهٔ مرسلهٔ ارشاد انتما مورخه دوازدهم ماه گذشته بتاریخ نوزدهم
آن چهره نما شد تسلی پیرا شد مسرت افزا شد بر وقوع صورت روبکاری آن سعادت

اقتباس سیاہی بے قیاس ازین احساس مودی شد و باطلاع خطرناکی صحاری آن بقاع ازہوام
و سباع دل مودت انتفاع ازسر دیگر تپش فرسا شد بصد خلوص التجا دست دعا سوی سما
بالا شد جان و تن آن یکتای غریب الوطنی تسلیم حفظ و امان حافظ بے ہمتا شد رنگ درنگ جواب
کتاب تا این مدت اگرچہ بیرنجا شد اما پیدا کہ کلفت فرقت و پریشانی تنہائی و ناسازی طبیعت
و کاہل قلمی جبلت ہمگی یکجا شد آخر الامر این چند سطور محبت دستور بدست یکے از تلامذہ املا شد
انچہ درخصوص اشیاے مطلوبہ این سر درہوا بنوک قلم الفت شیم رقم آرا شد چرا نباشد کہ رجاء وفا
در ہر مبتغی ازان برادر دینی زیادہ تر از برادر حقیقی مظنون بلکہ متیقن این ہواخواہ بی ہمہ
وریا شد ہرچند کہ قلت اہداے خطوط ازمن بے سروپا پردہ کشا شد لیکن جودت نامہ نویسی ہا
از حضرت کبریا بالخاصہ بآن عزیز دلہا عطا شد دیر فرستادن جواب وزود نوشتن خطاب
ازما نازیبا و ازشما زیبا شد ۔ **رقعہ** مولوی صاحب الاشفاق عالی مناصب منبع
لطف و کرم معدن خلق اتم مولوی سید احمد علیخان صاحب دامت عواطفہ السلام علیکم
و رحمۃ اللہ مدتے ممتد میگذرد کہ احساس فضایل و جزایل خصال ملازمان عدومال لطایف
عواطف و دواعی اشفاق و محاسن اخلاق کریمانہ قاید و سایق جنبیت عزمیت اظہار
حال کثیر الاختلال ست دخجلت ناکسی جبلت کم گوئی سیما درخدمت اعاظم و اعالی و انفعال
سوال مانع و رادع شوخی لب کشائی و اجازت جرأت مقال مآل احوال ابتذال عموم افضال
باکمال وخصوص شمال مخلصان پریشان بال ضمیر روسیاختگی وابتہال عرق ندامت آبروی
مقالات اندیشیدہ مرتکب حوالت جرأت نسان برکتابت خامہ تربریدہ زبان گردیدہ کہ فقیر

خاطر کسیر با جلای مدیونی کثیر در پرورش عیال وکشش وکوشش ناگزیر جمیع از اقربای بی تیسیر و تعسیر قلت معاش با شکم نیم سیر اسیر شکنجهٔ هزار گونه تشویر و رنج سرپنجه اندوه گلوگیر میباشد بحقیت موسوبیت اولیت نفس خدمت مفوضه و ضبط سهیم خود از باعث عدم عجز تقدیم تعهد شایسته سزا جه عریضهٔ ملتمسهٔ اضافه میسوره که ازالهٔ حالت مخمصه نماید بخدا و نعمت گذرانیده با متداد مدت مدید رجا و امید انعقاد سداد بنیاد اجلاس اہمام زمان آن تا الآن زخم دل تذبذب منزل ایاس اساس ناخن اندیشه و ہراس یاس و تبیش و تلواسه وسوسه بیقیاس میخراشد اگرچه از روی خلق حسن بحسن حصول ماسول این ممتحن فتن چرخ کهن و شرر بدامن مصاعب مصائب زمن تعجیلاً عاجلةً مهما امکن سفارش مشکور و سعی مقدور منظور نظر عطوفت دستور ترحم معمور فرموده مدت عمر رهین منت موفور دارند دور از لطف عمیم نخواهد بود فضلکم ممدود برب المعبود۔ رقعه ۱۴

مشفق شفیق تلطف حقیق عطوفت طریق حاجی حکیم سید محی الدین حسین خان بهادر غوث نواز جنگ سلمه الله تعالیٰ۔ بعد از اهدای اسلام اخلاص پیام و تمنای نا منتهای لقای دلکشای فرخ فرجام مرفوع خاطر دریا مقام صفوت و صفا نظام باد که الحمد لله صحت جسمانی در ینجا حاصل است و جمعیت باطنی و آرام و راحت روحانی باطلاع ناسازی مزاج وهاج ملاذ زمان سامی باطل و زایل او سبحانه جل شانه بفضل شامل شفای عاجل نصیب آن حبیب لبیب کامل گردانا د قبل ازین نامهٔ کرم ختامه مشعر ارسال جواب کتاب تعزیت خطاب خلوص نصاب بمده ثیال که تا شیر فقدان مطلب این گم گشته زاویه خمول و لب بسته عرصهٔ فضول پرده کشای

وچهره نمای وصولش نخواست بو رود وصدور نور دیدۀ بی نور وسرور سینۀ رنجور بخشیده
وبعد ازان تا الآن که طول زمان چشم نگران ودل پریشان را غبار در پیراهن شکسته وشرر
بدامن کرده هیچ خط خیریت نمط بر کرسی نزول نشسته ونقاب احتجاب از رخ زیبای وصول
نکشیده خدا داند که موجب آن محض سهو ونسیان باشد نه ضعف تاب وتوان ورود مسعود
وابستگان آن گرامی شان تلطف نشان هر چند که مایۀ راحت روح وروان است ومنتهای
مقصد وغایت مطلب چنان بود اما بدون ذات ستوده صفات مکرمت توامان یا برادر عزیز
از جان امدومیان سلمه السبحان تعالی از قباحت وبدنمائی ظاهر در مردمان وشماتت وعیب‌جوی
ناتوان بنیان نیفتاد وتحسن عقل دوراندیش وخرد نکته یاب نبود بهر حال اکنون که موافق
الخیر فیما وقع انچه قلم تقدیر رقم قضا بر لوحۀ امضا نگاشت همان صلاح کار والتزام حال
ومصلحت وقت داشت مکافات مافات درعجلت نهضت امدومیان ازان جهات بفرخت
مکانات وحصول فراغ دل از کل مشاغل صورت نمود خواهد بست وجانه ودندان جمیع ناتراشیدگان
حسد اندیشه بهمین آهنین مشت عقوبت پیشه خواهد شکست انتظار قدوم بهجت لزوم
گرامی بیشتر از بیشتر است وتاب شکیب حرمان همبزمی وهمکلامی کمتر از کمتر زیاده

رقعه ۲۴ برادر صاحب مشفق مهربان عزیز جان ودل محبت توامان منشی سید غلام علی صاحب
سلمه الله تعالی بعد از سلام مسنون الاسلام دعا سر انجام معلوم رای صفا پیرای صفوت التیام باد
که الحمد لله صحت جسمانی خاطر پریشان مستهام مع دیگر وابستگان درین مقام بالفعل چهره نماست
وجمعیت ظاهری وباطنی آن مایۀ روح وروان هر آن وزمان از حضرت سبحان غایت التجا

واخص تمنا چه میشود بآن عزیز دلها که نگارش یک دو کلمه خیریت خود را واسطهٔ راحت و آرام
دل مضمحل نمیکند اصغای حالت سراپا صعوبت دشمنان ایشان از زبان برخوردار تجیهٔ اعلم
نشنید اساس بیقراری افراشت که پیش ازین هم دُردی کش میخانه بے اختیاری داشت چه کنم
اسیر دست و پا بسته ام یا مرغ بال و پر شکسته مدخل قلیل و مصرف کثیر مقروضی و بدگوئی سودی
دایم دامنگیر با این وفای وعدهٔ اقبال سوال در بارهٔ ارسال زر پنشن تا مدت دو سال بر همت
همت خود در همه حال لازم می پندارم که الفت و مودت آن برادر بجان برابر بیاد دارم
اکنون مبلغ نود و هشت روپیه بابت هشت ماه از ابتدای قرارداد تا سلخ ماه مئی سنه حال
بسبیل چک فرستاده از معرفت احمد میان خواهد رسید بگیرند و بارهٔ رسید بدهند و مرا از
گوشهٔ خاطر خود دور نکنند — رقعه ۳۴ برادر عزیز گرامی قدر سعادتمند بجان پیوند سید
احمد حسین صاحب بعافیت باشند بعد از دعای خیریت دنیا و عقبی که بهین تحفه دور افتادگان خلوص انتما
و هوا طلبان بے ریا باشد معلوم خاطر عاطر الفت پیرا باد که درینجا خیریت است و خیریت آنجا اخص مدعا
پیچ و تاب دل محبت زا از اطلاع ناخوشی مزاج والد شما و عدم حصول تا ایندم بچه نمط املا نمایم
که عبارت از تعبیر آن حالت قاصر است و شائبهٔ تکلف و تصنع رسیده هم از رقم مانع و رادع
دست دعا سوی سما برداشته ام و علم التجا بدرگاه کریم کبریا افراشته ؎ از دست گدای بینوا
ناید هیچ ٭ جز آنکه بصدق دل دعائی بکند ٭ خطوط مرسله رسید و از فحوای آن حسن جبین
قلب صفا گزین آن سعادتمند با تمکین بوضوح انجامید — خط دمید و رخت آشوب جهان است
هنوز ٭ ها تنت ای رشک پری آفت جان است هنوز ٭ نگارش فرمایش و گذارش سگالش

تیاری لجهه و ارسال علی سبیل ثبال نغلام علی مخفی از سر حفاظ و لحاظ قلت فرصت و تشویش
باطن صفا مواطن آن سعادت کیش پیش آمد گمان مزیت تجربت و مروت شان بر
فوقیت روبت و مرحمت آن سداد اندیش حاشا ثم حاشا که در خلوص عقیدت و صدق محبت
نورچشمی چه که یکی از منتسبان وی تفاوتی راه یافته باشد خیال ملال بال خیر مآل و بال
حال هوا اشتمالش شد و سرتا پا غرق عرق انفعال گشت خوبی که در خیره است بسیار از وی راضی
هستم و او را از غنایم نعم الهی میدانم و همواره شکر گذارم و در حق وی همیشه دست بدعای با هم
دیگر از کوک نباح زنکه معلومه نافلاح چه برخیزد که مکانت خاطر مآثر زهره استقامت
بریزد و از عفعف آن ماده سگ ناپاک بی باک چه پیش رود تا قلب وی سلب یگانگی
کیش بمخافت بیش از بیش ازالت جلالت خویش از مسلک ثبات لطافت حالت پیش بیسن با
شود یا خود گوز شتر جمع باد مشت پیمایان وادی ادبار چه کشاید که طبع صفوت و صفا نقع
از سر اعتدادش عقد حساب و شمار بندد و جنبش گنده زدن غایبانه مخنث طینتان زیر چاق
واهمه زبر کوب چه وا نماید که نجاست مغلظه ناتوان بینی بر ریش و بروت شان که زهارستان
مقاعد و مشافر عیوب است نخندد ~ اصبر علی غصص الحسود فان صبرک قاتله
فالنار تاکل نفسها ان لم تجد ما تاکله ~ درد و معقصود هر دو خواهر زن درین گلشن
چندانکه خوب است وضع تنفخ و انانیت ایشان به تخیل باطله کلانی لا یعنی خود که از پاس مراتب
نفس الامریه و شیوه مرضیه سنت سنیه نبویه بل طریقه انیقه اسلام بمراحل فراتر ک افتاده
همان قدر نا مرغوب اگر محجب که بر یاد از سر بیمواد در کرده مشار الیهما را شرعا و عرفا در منزلت

ومرتبت از خود با ناخن وارے کمتر نشمرده بلکه یک سر و گردن بلندتر تصور نموده وقت ملاقات آئین مساوات منظور نظر دارند و از مخالفت صورے و معنوی یکسو شده مانند خواهران حقیقے در مجارے امور کلی و جزوی بالفت محبت و یگانگی و یکدلی دقیقه از دقایق موافقت و یک جهتی نامرعے نگذارند ازین چه بهتر و الاقبح عزیمت نهضت و مداومت اقامت و سکونت در همان جهت احسن و اولی که مبادا همان معامله فاجرهٔ نابکار آخر کار رجار ناچار بکار آید زیاده بجز انتظار دیدار جمعیت بار چه اشعار رود — رقعه ۴۴ شفیق رفیق التوفیق معارف حقیق حقایق تحقیق من حکیم حاجی سید محی الدین حسین خان بهادر غوث نواز جنگ دامت فضایله بعد ارقام سلام صفا پیام اعلام آن ضرغام آجام ثبات اقدام با هو المرام اینکه صحت اجسام سکنهٔ این مقام باوصف آلام و اتعاب منقطعة الانصرام التزام دوام سپاس بے قیاس واهب منعام دارد امید که التیام خاطر عاطر واستقام باطن و ظاهر آن سر حلقه اعزهٔ کرام بجمعیت عافیت و طاعت انابت خالق الانام انضمام یافته باشد قبل ازین نامهٔ عنایت التیام بنام سعادت فرجام امد و میان صاحب سلمه الله العلام مطالعه افتاده و اکنون رقیمهٔ تفقد نظام مخصوص اسم بطالت سم این هواپرست گمنام چهرهٔ ورود محمود کشاده و ملاحظه مبالغه سپاس گزارے عاصی ستهام با تصور فتور اضطرارے خدمتگذار سے فرق شرمسارے بر سر زانوے غرام بل ورته پایے وفاجوئی احرام نهاده مشتفقا — مشت خاکم عشق نادانسته صیدم کرده ست ⁂ ای حیا آبم مکن از ننگ صیادم مپرس ⁂ اهتمام استطلاب هبه نامه مکان که سابقا در نمیقهٔ الهیام مرقوم اقلام خلوص لوے قام بوده از باعث گمان مستغرب الایقان بعدم استحسان

بیع وارتهان آن بقلب ارتیاب سلب خدام ذوی الاحترام مستحسن طبعیت صدق عقیدت انتظام
نموده نه لحاظ تسجیح احتفاظ مال و منال سریع الزوال مستبعد القیام بر مصارف کار خیر
عزیزه نیکو سرانجام وانگهی که خانه خاصه موجوده اش بلامضایقه عوض مبلغ مطلوبه را
آماده بسهولت وآسانی تمام ودیگر تا عباس حسین مغفرت مقام ازین دار الظلام عنا
بدار المقام جنة الماوی خرام کرده مردم خانه آن ممتحن مظالم عظام ایام در آلام فراقش
مدام و مستدام بعدم آرام بتقلیل طعام وتوزیع منام وتوزیع صبح وشام علی الدوام دارند که
نمی توانم میل بتوجه بار خام آن گماشت درین هنگام استماع ابتیاع خانه الیشان بخسران
مالا کلام الیقاع نمک بر بقاع زخم باید پنداشت الا که طبع مکارم نفع آن اجل کملای
عظام موافق اعلام بر تعجیل ترسیل گرانت خانه نور چشمی موسومهٔ الیشان همت عالی
نهمت گزینند ثانی الجمله تسلی خاطر فاتر آن زهر جشیده تفته جگر غیظ و کدر سنین
اعوام جبیل قوام بسند اغتنام اشتراء حلی آذان نور چشمی که اهم امانی واخص مرام است
فایق وراجح بر طلب زر نقد آمده مجوز اقدام تکلیف اقدام کرم قیام آمده که یک جفت نگینه
یاقوت خوشرنگ اندرون عوض مبلغ پنجاه روپیه موعودة الابلاغ حسب ترقیم الفت
سراغ یا کمایش مطابق اقتضای طبع حقیقت ایاغ اکرام کنند وازین زر قیمت خانه
نور چشمی یک فهم چنپا کلی طلائی باختراع برگ پیپل اندرون چهل روپیه ودیگر مالا و توڑه
و کرن پهول جهمکه وشیکه و مرزا بے پروا وطره مرصع که مرغوب دل هوا منزل است
اکرام فرمایند و به جان الله صاحب پیام رسانند که سب وشتم وفحش ودشنام وغیبت مخصوص

طبیعت عوام کالانعام می باشد انچه در رقیمہ موسومہ ایشان بر زبان قلم برخوردارے گذشتہ ده مرتبہ زیاده ازان است کہ بر قلم زبان مردم این حوالی حکایۃ نہ شکایۃ جارگشتی بہتان وکذب وافترا کام ناکام بکام وزبان اکثر نسوان بد سرانجام افضل کلام ست تصدیق بتکذیب کافہ علمای اعلام تفصیل حساب خرچ پالکی در ذیل این رقیمۃ الاغتنام التسام می یابد تحصیل آن رغماً للانف برد وکالت وحمایت آن ہمام ذی احتشام موقوف شخص معلوم عاقبت مذموم بباد افراه خود رسید واز نظر التفات امدو میان صاحب ہم مردود گردید ظن غالب بل یقین متین کہ بعد ازین ہرگز مقام قبول وحصول مرام نخواہد دید ـــــ

رقعہ ۴۵ مولوی صاحب فضیلت مناقب کریم الاخلاق عمیم الاشفاق مولوی علی عباس صاحب دام فضلہ وعزمجدہٗ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مرأت ضمیر حقایق مشہود غبار آلود زنگ تغافل مباد کہ از دیروز خاطر فاتر دفاق اندوواین بدآموز حسن اخلاق اعاظم و اکابر از احساس قلت التفات ذات ملکی ملکات در اسلوب ملاقات پیچ وتاب وافر دارد و در بیدای ناپیدای افطره وتردد استعلام علت این ملالت وکدورت ہا یم وحایر میگذارد ازانجا کہ فضیلت علم مستوجب مزیت حلم ومعذرت کیشان سہو وزہو را استوثق رجای صفح وعفو می باشد التماس اخلاص اساس میرود کہ اگر نوعی زیغ قدم ازین رسوخیت توام مرئی ومشاہد یا باخبار کسے از سخن سازان مفتری در قلب ارتیاب سلب تیقن سکلے مولد گردیدہ حسب اقتضای باطن کرامت مواطن اشعاری شود تا صورت ازالت آن حالت وبرات ذمت عقیدت طویت از نسبت شبہت آن اسارت بوجود آید زیاده حد املا نماید الا آمین

یک بیت سعدی کہ فرمودہ سے پیش کہ برآورم ز دستت فریاد ہا ہم پیش تو از دست تو میخواہم داد ہا، رقعہ ۴۶ مولوی صاحب فضیلت مناقب آیۂ رحمت الٰہی ابر مطیر فیوض نامتناہی مولوی نصر اللہ خانصاحب دامت برکاتہ۔ گلدستہ سلامیکہ مشام الفت را معطر ساز دو دماغ مودت را معنبر از گلشن اخلاص بہ طبق اختصاص تحفہ مجلس خاص سے شود بنضارت شبنم اجابت تازگی بہ بیج دایم بیسند ازانجاکہ نہال حال این شکستہ بال بسموم ہموم حوادث روزگار بس خوشیدہ و بے برگ و بر ہست و بہ رشحات سحاب خلق کریم و لطف عمیم آن میراب حدایق امانی مرام محتاج و مفتقر و صرصر مخافت سوء ظن مولوی علی عباس صاحب بنسبت باغستان صلاح مدرس گلان علاوہ نکبا ہی نکابت احزان این تفتہ جگر بابر احسان ملازمان منتظر از وحشت خشیت شرکت یکدیگر در وحدت ملازمت مقرر بودہ بار ہا ہبوب نسیم توفیق تمنیق وثیقۃ الوداد در خدمت جناب ممدوح ایشان کشایش غنچۂ مطلوب ترادش باران جواب صواب نصاب از نیسان خامۂ مشکین شمامۂ شان نمایش بالش گلبن تسلے باطن محبت اسلوب نمودہ ولیکن اندیشہ خزان حرمان اضافۂ میسورہ کہ قبل ازین بیکسال بلکہ زیادہ عریضۂ اش مقبول اہالی مجلس گردیدہ واین زمان دران باب غیر از تبرا و اجتناب با وصف استصواب نواب معلی القاب بزبان گہر فشان ایشان آب رنگ جریان ندیدہ و تا الآن نخل طلب لجاجت سلب از باد مہرگان تانی و تراخی برآمد کار مرسے بہ نضارت و خرمی بہار نکشیدہ احساس ترادش بیخ بی و بیغ بذل فضل عمیم بگردون افرازی جرأت استکانت حسن اعتقاد صمیم کشیدہ کہ سیرابی

مرزعه تفسیده این داعی بقطرات مطرات سفارش حق گذارش گرامی از سر نصفت و عدم
حیث و بیث غیث مرحمت پهلو بپهلوی سرسبزی کشت سهیم دیگر گردد و ترجیح بلا مرجح و فحوای
غرابت انتمای یک بام و دو هوا ظاهر و برملا نشود والسّلام علیکم اولاً و آخراً رقعه ۴۹
بخدمت عالی منزلت مولوی صاحب فضیلت مناقب و الامناصب مولانا مدار الامرا بهادر دامت
برکاته . بعد از تقدیم سلام نیاز التیام بالتماس خدمت فضیلت منزلت می پردازد که السلاک
این ذره بمقدار در زمرهٔ ملازمان سرکار بپامردی و دستگیری لطف و کرم طرازش خان بهادر
که فی الواقع از اقتباس نور کرامت ظهور مهر عمیم و رحم عظیم خدمت لازم التکریم بوده بال و پر
عروج سپهر کام جان بجان ناتوان عطا فرموده طلب یکجنبش از حقایق استحقاق سار و یس
اسامی باقیه ملازمین معلومین البته ناگزیر اعلام کمیت مدت سار و یس این ذرهٔ ناکس که
سوای آن کس بیکسان و بهادر معز والیه بچاره گری بی کسی خود کس ندارد گردیده باشد
اگرچه سار و یس این بیکس بلکه خال مغفور و مبرور هم آنچه قابل اعتماد و اعتداد نیست اما
اصغای تجویز و اجرای ضم قدامت اسلاف خویش و اقارب با سار و یسهای قلیله ملازمان جدید
پرده کشای و ثوق رجای بذل مکارم شیم و جرأت افزای عرض مدعای مستکثر العطای والکرم
که در صورت ابلاغ سار و یس این محروم بالحاق سار و یس عم مرحوم که حسب مشاهده ذات عالی
درجات بدست طولانی سنین و اعوام متمادی میگردد جلوهٔ خدیره کامیابی حقیر از پردهٔ کتمان
بر منصهٔ اعلان مستلزم سپاس اقتفای ذخایر اجر بیقیاس و حضرت رب الناس میشود
ــه آنانکه خاک را بنظر کیمیا کنند ۞ آیا بود که گوشهٔ چشمی بما کنند ۞ رقعه ۵۰ مشفق

شفیق کرم طریق تلطف حقیق من خلوص رفیق دام لطفه، السلام علیکم و قلبی لدیکم
در اظهار شوق مواصلت چه مبالغه نماید که دل عطوفت منزل شاهد حال است رقیمه شفقت
ضمیمه رسید و تشتت خاطر حقیقت ماثر حالی گردید سینه محبت گنجینه را در آتش حسرت و
افسوس سوخت و دیده رمد هجران دیده را بر پشت پای خجالت و ندامت دوخت سالهاست
که از مصارف و مداخل خانه بالکلیه بیگانه شده آماده وصال یگانه ذوالجلال نشسته ام و چشم
آزرم و گوش هوش از معامله کاروبار دنیا و گیرودار بلند و پست یکسر و یکدست فرو بسته
اختیار نامه به عبدالعزیز و دلهن بیگم داده ام و دل خود به هیچ چیز غیر از خور و خواب نهاده
عمر طول امل ندارم تا با انسلاک زمرهٔ اهل دنیا سر برآرم حصول قرض لاحق فی الحال
ناممکن است الا بعد وصول سابق دیگر نقصان عقل و دین کافهٔ نسوان حسب حدیث
برگزیدهٔ پیغمبران صلی الله علیه وآله وسلم بی شائبه ریب و تردد ثابت و مسلم بالخاصه آنان
که بصفت نادانی از دیگران ممتاز باشند و از تدبیر و حزم و احتیاط و مآل اندیشی فارغبال
و بی نیاز سیما مغلوبات الغضب که اکثرے ازین رهگذر در رنج و تعب اند و مردم خانه آن عزیز
باتمیز که سرکرده همه زنان در صفات مذکوره و ناحق و ناروا خو گرفته خیلے خشم و غضب
باندک سبب اند حیف درایت و دانشمندی ذات گرامی که با وصف صحبت سالها و کمال تجربه
و تحمل جبلی خود از گفته نامرضیه شان و انگهی در حالت غم و غصه که عقلاً و حکماً آنرا جنون
آنی قرار داده اند رنجیده شوند و شتاب زده از جا بروند و خلاف رای صواب خویش اختیار
کنند و آنهمه یاوه گوئی ها را حمل بر مبالغه نویسنده که یکی را بزیادت نقطهٔ ده نماید نفرمایند

پس بعقل ناقص انگیس صورت مستحسن دارد که از مبلغ مشخص ثلث و ربع و نصف هرچه سرت
وست دهد بفرستند جهت زر باقی تسکین و تسلی خاطر ایشان کنند و طول مقال نمی طلبد که
متعهد حال بدر برلپسر لازم و متحتم میشود امید که درنگ اضطراری در نوشتن جواب کتاب باعث
عتاب و خطاب نخواهد بود لطفکم ممدود برب المعبود — رقعہ ۴۹ طوفان دیدۂ دو رودار
و کشتی شکستۂ دهر نا هنجار کف بر کف سودۂ ناسازی دوران لنگر زن قعر ہلاکت بر رہبری
قاید نجم سعادت و رہنمونی خضر قسمت حباب آسا سبک کامی از اشعار خود ساختہ و بسان
موج گام سنج تیز تازی گشتہ بحضور فیض گنجور آن بحر عمان فیاضی کہ صیت مواجی
آن از قاف تا قاف رسیدہ و طنطنۂ تلاطم امواجش از شرق تا غرب در شہرت کشادہ
شرف اندوز افادت بے منتہا و شمع افروز کرامات لاتحصیٰ گردیدہ غواصانہ منتظر استحصال
جواہر زواہر مراد و مستدعی دُرِ غُرر مافی الفواد ست و نظر بر عواطف کریمانہ کہ مشتمل
صنوف بنی آدم ست ہر اینہ بساحل مقصود و کعبۂ بہبود خواہد رسید و منتعد گرداب وار
گرد سر گردانی نخواہد گردید الٰہی تا مہر درخشان ذرہ پرور و سحاب نیسان بنایہ گستراست
جیب و دامان خیر خواہان بہ لعل و لآلی مراد مشحون باد و خواطر بد اندیشان حشمت از خار
خار خار حسرت خارستان شواد بمحمد و آلہ الامجاد — رقعہ ۵۰ قافیہ سنج عجز و انکسار
ردیف پرداز فقر و اضطرار مدتے از مستزاد ناسازی دہر غزل خوان ہلاکت بودہ
شیرازۂ دیوان موزونی طبع از ناموزونی مساعدت ایام از ہم ریختہ قدم بہ بیت الاحزان
ملال و پایہ بند ترجیع بند وبال می نہاد و از تخیل استعارات لاطایل و تفکر تشبیہات عاطل

برخود در حیرت می کشاد ناگاه اصغای قصاید اوصاف جلیلهٔ آن مربع نشین رباعی
چار بالش ایالت و استماع مثنویات اعطاف جزیلهٔ آن شه بیت نظم امارت که محیط مسدس
دوران است بتقطیع شکنجهٔ آلام این بستهام پرداخته خصروار تا یداین طوفان زده بحر
هلاکت گشته بشهرستان حضور لامع النور که ملجا و ماوای عالم است فایز ساخته مترصد
تلاش تازه مضامین مقصود و مترقب شیرین مطالب بهبود میدارد که هر ابیهٔ نظر بر
مراحم خسروانه آن طغرا کش عنوان غربا پروری بر ورق مجموعهٔ فیض گستری بداهتهٔ
معانی معروضهٔ خاطر فاتر و سهولهٔ مرکوزات دل نیاز منزل از جلباب اختفا سر بجلوه گاه
بروز خواهد کشید و این ابجد آموز دبستان کم سوادی و بی استعدادی را بسان فرد منتخبه فرد
وقت خود خواهد گردانید الهی تا دیوان کائنات از اشعار رنگا رنگ موجودات نزهت
پیرای خواطر معنی نگهبان سخن است دفاتر فیض بخشی و فیض رسانی آن دیباچه مجموعهٔ
نظم و نسق بنی آدم از نظم و نثر انجاح مرام انام مملو باد بالنون والصاد — رقعه ٥١
تسلیم عجز انتما یان بجناب اورنگ آرایان ایالت اوج گرای اجابت سواد و نیاز بی حد و پایان بحضور صدر پیرایان ابهت بساط محرومی مچیناد شایق مستمند که اجزای جمعیتش
از تفرقه اوضاع دور دوار چون اوراق خزانی پامال پریشانی است و طرهٔ احوالش
از سراسیمگی اطوار سپهر ناهنجار بسان کاکل دلدار آشفتگی فروش سر گردانی عمری
بهانه جوی تقریبی بود که بکدام آئین خود را بجرگه بهره اندوزان حضور رساند و بچه نمط خود را
از زله برداران خوان دولت انگارد آخر کار ساغر بی خمار فضل الهی و گل بیخار فیض

ناتناهی که سرخوشی بخش خمار زدگان هلاکت ست و رایحه رسان افسرده دماغان ظلاکت ظلام سرگردانی را به انوار رهبری به بر دولت منور ساخته ملتجی آنداروکه از قانون مراحم خسروانه زمزمهٔ مراد سرزند و از پردهٔ مکارم کریمانه آهنگ مقصود گل کند ے شاد باش ای دل که آخر عقده ات وا می شود ؛؛ قطرهٔ ما میرسد جائیکه دریا میشود ؛؛ قطرهٔ جمعیت صوری و معنوی نصیب احباب دولت باد و آشفتگی دنیوی و اُخروی قسمت اعدای ایالت سنواد رقعه ۵۲

نشأ رسای اُنست سلامت این طارم زمردین آنقدر سنگ تفرقه میبارد که شیشهٔ خاطر هیچ صاف دلی بی شکست هویدا نیست و این کاخ دیرین بنا به رنگ کدورت میریزد که ساغرِ دل هیچ روشن گهری بے بادهٔ خمار افزا بیدائی خندهٔ عشرتِ گل زخم جگر چاکی در بر دارد و ترانه بهجت بلبل علم نالهٔ جانکاه بر سر حباب وار دمی بضبط نفس پرداختن چشم تحیر بر محیط حوادث کشودن ست و موج کردار برسخ بکشاده بالے گردیدن از فرط اضطرار کف بر کف سودن سرمایهٔ جمعیت در آغوش پریشانی ست و گنجینهٔ عافیت آئینه وار سرگردانی قطرهٔ آبی چون بکنار صدفی سامان جمعیت فراهم آورد و آوارهٔ کوچه و بازار گردید و غنچه گلے چون بر سر شاخے لب به تبسم وا کرد بخمیازه پیرائی پریشان حالے رسید خوشحال سبکسارے که چون نسیم بسبک روحے ازین خاکدان دامن افشاند و حبذا کار تیز تازی که بسان برق بگرم جوشی ازین رباط مرکب راند تمثال حوادث رو نمای مجنجل خاطر مباد و هجوم اوهام بساط کدورت مچیناد ـ رقعه ۵۳ المنة لله خمیازه پیرای آفاق همت بی صرفه کشائے که بدامن حال صدر نشینان بزم اقبال بر بسته بوده بالادستی شاهد صداقت مرتفع گشته

و دست اندازی گردون غبار توهمی که بر اوج خاطر اورنگ آرایان اجلال جاداده رشحات سحاب مکرمت ازپا نشانده خیرطلبان را در جزای این عطیهٔ غیر از وا کردن لبهای سپاس چاره نیست و هواخواهان را در محاذی این عنایت بدون سجده ریزی عبودیت باره فی واهب العطایا عشرت دایمی که مشعر از صحت و تندرستی ست دوام نصیب احباب ابهت نصاب گردانا د — رقعه ۵۴ بهار چمنستان شریعت غرّا آب گوهر مکرمت وعطا سلامت — هوس بیدلان بامید حصول شاهد مرام حجله نه پیراسته که بخیال در آید و تمنای بی دماغان به بوی گل مقصود چمنی نه آراسته که بتصور در گنجد مساعدت یکقدم براه شوق مرحلهٔ پیمای صد اضطرابی و مهاجرت یک گام بطریق تمنا سیماب فرسوش فرط بیتابی هر چند دل عواطف سرشتان در انجاح مقصود مستمندان درد آشام نسیان نخواهد بود لاکن بخیال غا طله یاد دهی نقوش و همی از خاطر فاتر زد و دمام نشاء سرشار اشفاق خمار شکن دل حیرت نگهان باد — رقعه ۵۵ قبله معنی بنایان نشاء صهبای عرفان سلامت — حسب الایما نیاز انتما در بارهٔ تفحص تمنای خاطر عاطر از غلام محمد مبالغه را با آنسوی بیان رسانید و حرف استبداد با نطرف حدود جایز گردانید اما غواص بحر رویت و محو نگارستان حیرت غیر از غوطه زنی یم انکسار سر بر نمی زند و جز گلگشت گریبان عجز بچمنستان عرض جلوه گری نمی سازد فی الواقع مقیدان ربقهٔ حوادث مکنونات را نظارهٔ جمال احمدی که آئینه دار بهار مطلق ابدیست در بر آن محال و دعوی این امر بس دشوار در پیشگاه حضور اهل بینش بیرون از حیطهٔ وهم و خیال

مگر بزم آرای ظهور بجنس کرم از شهود منظر اتم مستفیض گرداناد و بمصداق مَن رآنی هنگامه
پیرای معاینهٔ جمال بی کیف گشاد. **رقعه ۶** معتقد صداقت کیش محب خیر اندیش سلامت
هر دانهٔ اشکی که امروز بیاد الهی مصروف خاک گردد فردا خرمنی از کرامت میتوان اندوخت
و هر شعلهٔ آهی که درینجا بذکر ما تمناهی آسمان پیما شود درانجا شمع از سعادت باید فروخت
هر سرمایهٔ این گنج ویران طلسم حیرتیست و هر نقش این کارنامهٔ بطلان آئینه دار عبرتی
ست ؎ تا نظر را بتماشای جهان وا کردیم ؛ ستمی بود که بر دیدهٔ بینا کردیم ؛ نی سخن
رنگ بقا داشت نه گل بوی وفا ؛ عبرت آلوده بهر رنگ تماشا کردیم ؛ غافل کسیکه
مطالبهٔ دلبری دلبران دل از دست دهد و نادان شخصی که جان را هدف تیر مژگان خوبان
خوبان سازد غنچهٔ الفت گلرخان صد چاک جگر چاکی دارد و آئینهٔ انست ساده لوحان
صد رنگ کدورت همی بارد ؛ هر ناز خوششان ادارا آفتیست نهانی و هر کرشمهٔ دلربا را
کلفتی ست جاودانی محمل کش کاروان صورت بودن از طریق معنی دور افتادن
و باده نوش مضبطهٔ فانی بودن از سرزه خماری جوشیدن ست و از مصنوع بصانع پی
بردن کمال بخردی و از نقش به نقاش گرویدن دلیل زیرکی ست پرده تعینات را از
پیشگاه حضور دل برداشتن بهاری دارد و تقیدات اضافی را از حرم جان مرتفع ساختن
اعتباری ع نقاب عارض گلجوش کردهٔ ما را ؛ هستی موهوم سرابیست نمودی بی بود
اصلا بمظنهٔ ثبات سنگ ره نباید ساخت و زندگی مستعار تصوریست ناموجود هرگز
بخیال قیام باشکاری آن نتوان پرداخت ؎ از رباط تن چو بگذشتی دگر معموره نیست

زادراسهے برمنیداری ازین منزل چراہا تا مصقلهٔ نیستی زنگ ہستی نہ زداید چہرۂ شاہد
معنے جلوہ پیرائی نشود و تا بمضراب فنا چنگ بقا نوا نواز د ترانہ وحدت بر نمیخیزد ۵
تا نفس باقی ست وحدت سازو برگ کثرت ست ہا تار چون ساکت شود گردد یکے
آہنگہا ۞ الٰہی تا بہار وحدت برنگ کثرت گل جوشی دارد دل ما را از ما سوا بہ پرواز
و تا جلوۂ یگانگی بکسوت بیگانگے خود فروشی نماید جان ما را از خیال غیر مُبّرا ساز ۔
رقعہ ۵ ابراز مراتب نیاز بجناب فیض گستری کہ ذرہ از پرتو مراحم عالم نوازش
بر مہر تابان عَلَم تابان افتخار می افرازد و اظہار مراسم تسلیم بحضور تفضل منظری کہ مور چہ از
شمول مکارم ضعفا پرورش بر جاہ جم صد دہ طعن میکشاید و اماندن فدویت سرشتان
در جادہ پیمائی مکارم دلیلی ست مبرہن ولب بستن رسوخیت طینتان در توضیح مراحم
برہانی ست روشن بر بے پایانی اعطاف مدتی اسیر شکنجہ ہلاکت نقش پرداز تحیر بود ۵
کہ وارسیدن نواے بی نوایان بسامعۂ اوج گرایان اقبال چہ سان صورت خواہد بست
عمرے پابند سجن فلاکت نفس گداز تفکر بودہ کہ غبار خاک آلودگان کوی انکسار از
رشحات سحاب مکرمت کریم طبعان بچہ آئین خواہد نشست و بمقدار قطرۂ بے سروپا
بہ پیش بحر عمان کدام جلوۂ عرض خواہد داد و شکستہ بالی عندلیب عجز انتما بہ نوبہار بذل
و عطا کہ درمیان خواہد نہاد از انجا کہ فضل مہیمن متعال کہ قاید رہ گم کردگان بادیۂ وبال آ
خضر رہ گشتہ تفرقہ خاطر این مستمند را بجمعیت حضورے کہ وسیلہ گاہ مستمندانست مبدل
فرمود و سراسیمگی دل این نیاز پیوند را بعاطفت جنابے کہ پناہ بے پناہانست متغیر نمود

هر آیینهٔ نتایج مرحمت که در خیال نبست بنظرها نقش حصول خواهد بست و جواهر مکرمت که در
تصور نگنجد بمشاهده وصول خواهد پیوست ؎ آنانکه خاک را بنظر کیمیا کنند ٭ آیا بود
که گوشهٔ چشمی بما کنند ٭ غنچه مراد هواخواهان بهبوب نسایم الطاف انبساط پذیر باد
و صدف مقصود خیر طلبان از اقطار امطار اعطاف مملو شواد — **رقعه ۵۸** مسکین بی تسکین
مجرم درگاه آله موسپید روسیاه هواخواه مومنان زین العابدین سلطان بعد مدت البعد
از انفعال کاهل قلمیها دیده بپا بر پشت پا دوخته و چهرهٔ آزرم بعرق شرم برافروخته
خود را فرایاد خاطر عاطر آن ممتحن حوادث روزگار نابکار و برگزیده ایزد پروردگار میدهد
که قبل ازین بدستی یک دو نامهٔ سعادت علامه برقم زده دست بالا دست الفت و محبت
بهمدستی آن محبت پرست در رسید و آخر کارنامه جگر خراش دیگر متضمن واقعهٔ هایله رحلت
سر حلقهٔ علمای با خبر و برگزیده زمرهٔ حفظهٔ کلام خالق اکبر یعنی والد ماجد آن پیکر اهلیت را
نور البصر و لخت جگر هوش ربای باطن کلفت سواطن گردید چگویم که چه در برآمد غبار کدورت
و گرد ملال بر سر آمد چشم عبرت گشود و دست افسوس و حسرت برهم سود ؎ واپسی
زین کاروان چندین ندامت بار داشت ٭ هر که رفت از پیش خاکش بر سر ما ریختند ٭
این گلستان قابل نظارهٔ الفت نبود ٭ آبروی شبنم ما سخت بیجا ریختند ٭ با آن عزیز
باتمیز تکلیف صبر و شکیبائی محض فضولیست و بجز کلمهٔ استرجاع زبان گشودن دور
از آئین خردمندی تا از بیماری که هر آئینه معلوم شده باشد بزندگی تازه فرا رسیده ام
خود را شایسته هیچ کار از رسوم روزگار ندیده ام هردم چشم براه وصال حضرت لایزال ام

وازدنیاے دنی وسرائے فانی درصدد انتقال قلت فرصت وکمالات جبلت وعروض مکاره
زمان که ناگزیر عالم امکان ہست عایق ومانع تعجیل ترسیل اجوبه آمده رحمی آید وخواهد آمد عفو
وصفح ازجانب آن سعادت مندسے ہمتا ارجی ہست ارتفاع تکلف وبیگانگے موجب
تجویز کلفت وزحمت اوقات سعادت بینات میگردد که حسب اتفاق فقدان کلام خدا
اوراد این کم سواد بے بنیاد وازیاد درگذشتگے آن خصوصًا سورۂ یٰسین که متضمن چند
ادعیه ہست ودست التفات آن فرزند ستوده صفات باتساخش پرداخته بود واین دعا
گوسے دیرینه رابعطیهٔ آن نواخته وازجناب رکن الدین خانصاحب اجازت قراءت آن
یافته بودم واکنون بجهت نقل برداشتن وفرستادنش بخدمت ذی سعادت ایشان نگاشته
اگر بلطف ومحبت ازیشان طلبند وهمچو سابق بنویسند وبرسبیل اعجل بدون دادن
اجرت درمدرسهٔ دارالعلوم بنام این مذموم ازصلاح محروم بفرستند هم منت بسیار
براین سیه کار رتبه کردار ہست وهم موجب اجر بیشمار آن فرزند برخوردار در بارگاه حضرت
پروردگار زیاده چه نگارش رود الا که ع فراموشم مکن مقصودم این است السلام
علیکم وقلبی لدیکم - رقعه ۵۹ ما را که نه آرایش برگے نه نوائیست ؛؛ سرمایهٔ گر هست
همین دست دعائیست ؛؛ عزیزا باتمیزا واقف ازهمه چیز اسلمک الله تعالی چه گویم
که زمانه بے درواز سر شیر و بادل غم پرورد چه کرد صدمت برسر صدمت آفت
برسرآفت درد برسر درد آورد تیر برسر تیر کشاد داغ برسر داغ نهاد خار برسر خار
دردل افگار خلانید زهر برسر زهر درکام جان ماتم زده چکانید دست عزا را کار

بسر افتاد ؛ سرشوین از سر زانو رو بحر افتاد و دُود آه بدماغ پیچیدن گرفت داغستان سینهٔ نی دمیدن گرفت اعنی سبک خرامی مرحومه مغفوره ازین تنگنائے رنج وعنا بفسحت سرائے عالم بقا خاک حسرت بر فرق روزگار گران جانان کوی بشریت بیخت و زلال عذب زندگانے بدرد ی زهر هلاهل آرزومندی مرگ ناگهانی رنجیت سے وا بسی زین کاروان چندین ندامت بار داشت ؛؛ هر که رفت از پیش خاکش بر سر ما ریختند ؛؛ این گلستان قابل نظارهٔ الفت نه بود ؛؛ آبروئے شبنم ما سخت بیجا ریختند ؛؛ حیف که زخم مفارقت آن مخدرهٔ جلباب عفت آن دُرّ ثمین بحر عصمت آن گوهر معدن شرافت آن سایه گزین دامان خاتون قیامت آن سجاده نشین پاکی دامن آن آیهٔ رحمت ایزد ذوالمنن آن نخل برومند سایه افگن آن شیرازهٔ جمعیت اہل مسکن آن مجمع خلق حسن آن سایر اولاد وخدم را مأمن آن زینت بخش محفل انس آن رہ گرای منزل قدس آن صدر آرائے ملأ اعلی آن مقتبس انوار مغفرت کبریا آن تکیه زن اریکهٔ قرب حضور حق تعالے آن مسرور سرور نیل حور وقصور جنت الماوٰے آن عزت کافه نسوان جهان یعنے مردمخانه آن جان جهان تا حال اندمال نیافته که نشتر زهر اب مهاجرت این گوهر یکدانه دریائے نجابت این جوهر شب تاب افسر سیادت این حشیم وچراغ دودهٔ اہلبیت این گل سرسبد باغ سعادت این نونهال گلشن جوانی این ثمر مراد پیچیدهٔ نخل زندگانی این مهجورهٔ پدر این داغ کشیدهٔ فراق مادر این غمزدهٔ روزگار این بیمار نزار ونزار این راحت ندیده عمر بے مدار این الم رسیده محرومهٔ خلعت یادگار یعنے نور دیدهٔ آن یار مکرم غالب النسا بیگم از سر تازه نشتر نیش ذو شگافت دردی بر درد دی افزود

وز ہرے بر زہرے در کام جان ہمو دے آہ امروز از ورق گردانی رنگ ظہور
نسخۂ اسرار الفت معنی نایاب شد در کنار دیدہ شوخی داشت غلطان گوہرے
ناگہان چون اشک از مژگان چکید و آب شد دیدۂ مارا چو شمع کشتہ باید گشت داغ
کان فروغ بینش اکنون در نظرہا خواب شد در ماتم این عزا سر تا پا جوارح کلفت فرسا
نوحہ سرای رنج و عناست سر کہ فی الحقیقت در رتبت سر ہمہ اعضاست با بتلای حوادث
چرخ ناسزا ہدف ناوک تیر بلاست پیشانی فرسودہ شکنجے بے مہری آفاق ست ابرو دونیم
کردۂ تیغ بے دریغ فراق ست چشم از مژہ خار بدامن ست مردم از سواد چشم سیاہ
پیراہن ست رخسار طرف بستہ خراش ناخن غم است بینی الف بہ تن کشیدہ خنجر زہر آب
ندامت ست لبہا از ہم شگافتۂ حرف جدائی ست دندان تنگ بہم نشستۂ مجلس بیوفائی است
زبان سراسیمہ خلوت خانۂ دہان ست زنخدان نشانہ دار چاہ زندان ست گوش نمونہ حلقۂ
اہل شیون ست گردن دوش آمادۂ حمل اثقال اندوہ و محن ست دست دستگاہ رسائے
بر طاق بلند بخت ندارد پنجہ رنجہ از ناخن تیغ بر سر انگشت میگذارد سینہ بمثابہ صندوق
غم ست پشت دوتا کردۂ کوہ الم است شکم از بہر آب و نان ہر دم پیچ و تاب مے خورد
ناف در دریائے وجود از گرداب فنا خبر میدہد کمر بر بستن کمر سفر از ین مقر مشعر ست
ران بر راندن یکران عزیمت بسوی آن جہان مخبر ست ساق میگوید کہ عماد بنیاد سکون
خود را بر باد کن قدم میگوید کہ در شہرستان حدوث از ملک قدم یاد کن طایر ہوش بہوائے
این مصیبت در پریدن ناچار ست سلسلہ امل از تیغ اجل در بریدن بے اختیار تاکی

خون جگر از دیدگان ریختن تا کجا علم آه بر فلک انگیختن تا چند ازین نادیده نهان گریستن تا چه
مقدار باین نابایستنیها زیستن اگر از نوحه و شیون و سر و سینه زدن کاری سے کشود
سنگ خارا و دست سبے پروا غنیمت فرصت وقت بود ؎ عرفی اگر بگریه میسر شدے
وصال ؛ صد سال میتوان به تمنا گریستن ؛ چار ناچار آخر کار رضا بقضا در دادن است
سنگ شکیبائی بر سینه نهادن ست چشم عبرت کشادن ست در فکر رحیل افتادن ست
آماده سفر بر یک پا استادن ست که فی الحقیقت ازین جهان فانی رفتن در عالم باقی
زادن ست ؎ اندیشه ز مرگ مصطفی باید کرد ؛ شادی و طرب جمله رها باید کرد ؛؛
او با شرف و کمال خود زنده نماند ؛ ما را طمع خام چرا باید کرد ؛ هوش باید گوش باید
زبان خاموش باید حرف لایعنی فراموش باید مگر اینجا محض بشریت ست که عبارت
از غشاوهٔ غفلت ست و در حقیقت عین حکمت صمدیت ست ؎ گر بماندی در تب غم
آدمی ؛ بس فتادی در خرابی و کمی ؛ این جهان ویران شدی اندر زمان ؛ حرصها
بیرون شدی از مردمان ؛ استن این عالم ای جان غفلت ست ؛ هوشیاری این جهان را
آفت ست ؛ آنچه از پردهٔ غیب بر منصهٔ شهود جلوه نمود میدهد لطیفه ست از حضرت
بی عیب کرشمه ست از پیشگاه شاهد لاریب دردی کشان محفل وجود را در تسلیم و قبول
مایهٔ سعادت ست و اعراض و اعتراض بر اوامر و مقدرات حکیم علی الاطلاق مادهٔ نفاق و
شقاوت ست ناگزیر انا لله و انا الیه راجعون باید خواند و دفتر چون و چرا باید گرداند اکنون
روسانخشگی که بپاسے قلم می آید عذر تقصیر در تنگی تحریر ست که باقتضاے تحقق مراتب

صبیت در عوض خدمت با سعادت از دست بے دستیهای این دور دست یگانگی طویت دست اقدام جرأت میکشاید و درین میدان جولانگاه اثنینیت گوی سبقت اثبات واحدیت مے رباید و فی الحقیقت مخموران بادۂ غیبوبیت راجعت اشیا از شهادت خود فرصت می باید و شناوران بحر معدومیت را برای رجعت بر ساحل موجودیت مهلت می شاید سے ز دست اہل عدم ہرچہ آید اعجاز ست ؛ بخدمتم بہ پذیرید گر کنم تقصیر ؛ زیاده زیاده بر زیاده —

رقعہ ۶۶ صاحب مشفق شفیق بسیار مهربان کرم فرمای دوستان سلمہ اللہ تعالی السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ تا قلم بر داشتم کہ نمیقہ اخلاص ؛ تمیقہ بر نگارم کہ ہم مذکر گرمیهای صحبت سابقہ بوده باشد و ہم مشید قواعد مودت فایقہ اشراق نجوم رسوخ و صداقت قلبی را از ظلمتکدۂ اختفا تکمنۂ اظهار تواند بود و جان و دل یا بدامن کشیده عطلت و بیکاری را مشغلہ کار از یکطرف معدن معدن جواہر ثنا و دعا و دریا دریا فراید حسن ادای املا و از یکسو دامن گلهاے شوق و چمن چمن نسترن و لالہ توق و از یک سمت دستہ دستہ شقایق رنگ و بوی گفتار و طومار طومار داستانهاے مضایق روزگار و از یک جانب صحرا صحرا خار فراق و کاروان کاروان بار افتراق در عرصہ گاه خاطر فاتر بعرصہ در آمد اما از انجا کہ اقتضای مزاج خلوص امتزاج و فتوای طبیعت وارستگی طویت بغور و تامل و امعان نظر مستمرہ و معتاده عموما و خصوصا در عدم حایل ارتکاب تکلف مبتذلہ دست فرسودۂ اخوان زمان بعلاوگی معلوم رذالت خساست مشوب ثمعہ و ریا کہ اقبح ذنوب و افحش عیوب و اظلم ظرف و اذم خلق ست دست رد بر سینۂ زبان قلم و قلم زبان زده نگذاشت کہ ازین وادی حرفے برگوید تا قطع نظر

از عروض ننگ ناموس و لحوق تهمت سالوس بجان غم مدان تنعم مالوس آن یار عزیز من
سر بسر افسوس از زندگی مایوس که مدتی سرخوش بادهٔ مسرت و سرور و مست شراب عشرت
و حبور بوده بفراغ بال و انشراح حال دور از اندیشه خمار انقلاب دهور گام فراخ و کام روائی
میزدند و از چندگاه مورد امتحان چرخ روسیاه که بلا اشتباه محک عیار خبرت و انتباه
ارباب عقل و راه و جوهر ذاتی بلند حوصلگان صبر و تحمل الکتناه بل غایت مرام شیر مردان میدان
رضا و قصوی امنیت هژبر بیشگان بیشهٔ ابتلاست باندک تغیر حال ماضیه گردیده خلاف
آئین جوانمردی و شیری که متواتراً در زمان سابقه و ایام سالفه دعوی آن بر زبان لاف
و گذاف ترجمان میگذشت دامن خاطر عاطر را از غبار کلال و ملال و آئینهٔ ضمیر صفا پذیر را
از زنگ کلفت و وبال آلوده و تیره ساخته اند و بدین رهگذر نقد قلب احبای خالص را
در بوتهٔ کمال ابتهال و اضمحلال گداخته کار نشتر الماس بر ریش جگر و جرعه زهر هلاهل
در کام دل تلخ نمودند. بجانِ غمزده حرفِ الم ستم باشد ها چرا سر و دودهٔ کس بیاد
ستان را ها ناچار رجوع بسرگذشت ماجرا که درین مدت ممتدهٔ سه ساله کامله طرفه
اعجوبگیها بکار من خاکسار هیچ کاره کار از دست رفته سر کلاوه تدبیر گم کرده در آورده
بیجا پیچ به بیجا پیچ تازه در آورده در آورده یک عمر گنجینه دیرینه را که عبارت
از نقود و جیاد حسب عبادت و مواظبت اوراد و تلاوت بوده باشد بدست نسیان
و تغافل از صندوق سینهٔ بی کینه بر آورده عوض مزخرف اصناف تردداتِ لایعنی
بجای آن در آورده در آورده میخواست که همه سوانح سفر پرخطر و حوادث حضر مستوجب الحذر

که اجمالاً از استماع واقعه هائله جانکاه رحلت بنت رحیم الله خان در اثنای راه و اصابت
چشم زخم بپای ایشان از انقلاب ارابهٔ گاوان و انتقال استوار جنگ در عرصهٔ قلیل
پس از نوزان این مکان وگرانباری مدیونی من ناتوان چه بوجه عدم استمرار وجه معیشت
با هزاران عهد و پیمان هم در حین حیات مرحوم غفران نشان و چه از انسداد باب جریان
آن بالکلیه بعد انتقال آن فردوس آشیان و چه از استرای خانه جهت سکونت بعلت قلت
وسعت مکان برادر عزیز تر از جان و چه از مصارف لوازم خانه داری که بلای آسمانی
و آفت ناگهانی است و خوب گفته شاعرے ؎ بلای آسمانی بر سر هر کس که طاری شد
گرفتار عذاب مسی و تیل و کناری شد، هر آینه از زبان صدق ترجمان مشفقی قادر محی الدین صاحب
سلمه الله الواهب بگوش رسیده باشد تفصیلاً و نشره یکجا حالی کرده زمانی بمکالمه معنوی
و محادثه روحانی که نعم البدل مذاکرهٔ ظاهری و محادثه لسانی است دل الم منزل خود را
از بار غم و اندوه خالی کرده و لیکن چون اندک کار بند تامل و رویت گردید دید که ازین حرفها
جز فتح باب شکایت زمانه و سد باب تسلیم و رضا بمشیت یگانه طائلی و حاصلی دیگر متصور
نیست و خود در پیش اهل بصیرت و ارباب خبرت اظهر من الشمس و ابین من الامس که
شکوه و گله حادثه دهر فی نفس الامر از قبیل اعتراض و تخطیه بر مقدرات آلهیه و مقتضات حکمیه
سرمدیه و احکام حکمیه صمدیهٔ ازلیه است ای یار عزیز حیف من لاابالی مشیم آزاده مشرب که
عمرے رسن بریده بند تعلق و سر باز زده و گردن کشیدهٔ ارتکاب تملق و نسبت بسایر اعزه
اجتناب پیشه از اختلاط و توفق و تعشق و تشوق بتفتیش بے پروایانه میان یگانه و بیگانه

چهره برافروختهٔ آب و رنگ تفوق بوده واکنون با ینهمه خرابی بے سر و پائی در کشمکش امور لایعنی دنیاے که مانع وصول منزل مقصود وقامع اصول نخل بے افزوده یعنی قطره وتردد سلوک حقیقت طریق طلب معرفت است افتاده وگوهر گران بہاے دل را در غلاب جستجوے دنیاے دنی انداخته وغبار فتور در فسحت سراے اوقات معمور بلبند ساخته وبانسلاک زمرهٔ سگان این جیفه علم اشتهار خود برافراخته ننگ نام حفاظ وعرض وناموس لحاظ در محویت استغراق بکار مشتاق یکسر بباد فنا در داده چه قدر برگریدو چه مقدار برنالد سے مرا این غول نفس و لوکردار ؛؛ فگنده اندر خرابہاے بسیاره ؛؛ کنون زین بادیه تا کاروانم ؛؛ مگر کرنس رساند استخوانم ؛؛ آهی کاش که دعاے استجابت انتماے آن سر حلقه پیشوایان راهِ محبت و دریا کشان ساحل مودت که بحکم الدعاء بظهر الغیب اسرع الاجابت در حضرت صمدیت توقع قربت اجابت دارد اعانتی فرماید تا عجلت هجرت این ضعیف الخلقت مع وابستگان بر کاثرت مکث واقامت این زندان جان ستان دامن افشان گردیده مشت غبار ناتوان را از خاک سیاه مذلت و هوان باوج سماے آن سر منزل علیین مکان رسانیده بار دیگر مستسعد طواف بیت الحرام ومتلذذ شرب آب زمزم وشرف زیارت ها امکنه ومآثر عالی مقام نماید زیاده۔ رقعه ۶۱ برخوردار سعادتمند اقبال نشان عزیز القدر عظیم الشان فیض رسان عالم وعالمیان امیر الهند والاجاه نواب والاجاه نواب غلام محمد غوث خان بهادر مد عمره ودام عزه وزید مجده۔ بعد از دعوات وافیات عمر ودرجات که وظیفهٔ مستمرهٔ صلوة خمس الاوقات بل لازمهٔ معهوده ساير حالات بالعشی

و الفداۂ ہست ابراز و اظہار خاطر عاطر سعادت مآثر نمودہ می آید کہ چون طنطنۂ کوس
میمنت مانوس جشن انصرام جشن شادی سرسبز آبادی آن نوباوۂ گلشن ریاست و حکومت
درین ایام فرخندہ فرجام مثمر استیقاظ طالع کافہ انام از منام غفلت تعمیماً و منتج فوز
عظیم ہزاران ہزار شگون اغتنام فوزان ذخایر کام درون منتسبان آستان رشاد
توامان تخصیصاً آمدہ محرک سلسلۂ داعیہ کاملہ استحصال خطاب خانی و بہادری برخوردارے
نیک کردارے قادر محی الدین طال عمرہ و زال غرہ گردیدہ اصرار و استبداد درین مواد
جہت نگارش سفارش بان فرزند جگربند کہ چشم و چراغ جسم و جان بل مایہ روح و روان
کل خاندان ہست نسبت باین ضعیفۂ ناتوان از حد اعتدال درگذشتہ بتوقع صادق
و امید واثق از عموم فیض و خصوص موہبت استقباالاً لعرضہ و استقفاءً لغرضہ آشنائے
قلم میشود کہ اگر ملتمس فرزند مذکور بشرف اجابت و قبول متلقی گرداند از مراحم بزرگانہ
مربیانہ خداوندانہ بعید و مستبعد نباشد زیادہ جز مراتب دعا و بلا استانی ہاجہ بتحریر نیاید

رقعہ ۶۲ آداب تسلیمات و قواعد کورنشات بعد ادب فدویان صداقت سمات
بتقدیم رسانیدہ معروض ملازمان حضور لامع النور میدارد کہ التماس ہر گونہ خانہ زاد عبودیت
نہاد در پیشگاہ جناب مرحمت ایجاد نہ از خصوص انتساب فی الجملہ بخاندان الوزیہ ہست بل
بمحض اینکہ از سوابق اوقات در ملازمان خاص عز انسلاک یافتہ چنانچہ اکثر بمناشیر
و فرامین متعددۂ موکدۂ انتصاب بر خدمات شایستہ کہ ہر آیینہ فرایاد خاطر مبارک
بندگان اعلی خواہد بود معزز و مفتخر میگردیدہ و دیگر اماثل و اقران غلام بامثال ہمان

نماثیل از فوزان مناصب شایان کامیاب مقاصد نمایان جنان گشتند و غلام کم طالع بواسطهٔ
شومی بخت محروم مانده تا الآن بوجه من الوجوه در مقدمات کلیه و جزئیه جرأت عرض ننموده حتی
که در باب شادی دختر مرحومهٔ خود که قبل ازین کرده هیچگونه مجوز التماس در حضور پر نور نشده
اکنون یک دختر دیگر ناکتخدای غلام باقیست که بمرز زیر مایه قرض سفر مکه و عروض انواع
خسارات و نقصانات متوالیهٔ مالیه و روحانیه و جسمانیه در ادای کار خیرش خیلی عاجز و درمانده است
استحقاق نسبت قدامت را وسیله و مربی قوی گردانیده معروض میدارد که بعنایت یک دو شال
و یک خلعت یا مرحمت زر قیمت سرفراز و کامیاب گردد و از باعث اقامت بیرون شهر و عدم
وجود هیچ یک صاحب گهڑیال دران محال اشتباه کمیت بقیه شب بوقت استیقاظ غلام برای
اوراد و صلوة که بیشتر قبل طلوع سحر اتفاق می افتد اکثری موجب ارتکاب زحمت شاقه
و تحمل نمامی میشود اگر از سرکار فیض مدار یک گهڑیال بهر قسمی که بوده و معین شناخت وقت
تواند بود مرحمت گردد بهر آینه بطور یادگار ملازمان حضور لامع النور و هردم حمد و ذکر
وظایف دعا که خمس الاوقات در نماز پنجگانه مقرر و مستمر است خواهد بود اگرچه در هیولا کثرت
اخراجات لاحقهٔ سرکار بر تنگ مهر انور روشن تر است لیکن بر ظاهر و هویدا که این هر دو ملتمس
غلام در برابر کوهها کوه بذل و نوال خدام ذوی الاحترام پرکاهی بیش نیست لهذا دست رجا
از راه اختصاص ملازمت پیشینهٔ خاص گستاخانه بذیل عاطفت خداوندانه زده که حرمان طالع
مانع حصول مسئول و وصول مامول نشود زیاده حد ادب ست الهی آفتاب عمر و دولت ها
درخشان باد تا روز قیامت — رقعه ۶۳ تسلیمات نامیات و تحیات زاکیات از سر دست

عقیدت تحفہ خدمتِ خدمتِ فیضدرجت سر بسر موہبت نمودہ بشرف عرض حضرت اقدس
فلک منزلت میرساند کہ این نزلہ بمنزلۂ مایدۂ فیض حضورِ حضور مرحمت معمور از چندی بعلت
شدت نزول نزلہ رنی الحال و بال شکایت وجع مفاصل با وصف داعیۂ شوق کامل بہ استحصال
دولت قدمبوس محبوس ست باشتیاق رجاے این مرام آنا فانا مانوس کہ اگر خدا خواہد در صورت
حصول صحت بقتضاے فوایت عبادت عبودیت پردازد ازانجا کہ نسبت خصوصیت رسوخیت
درخدمت فیض سعادت ازبد و فطرت دارد در عالم ابتلاے مصائب بغیر از استظلال اظلال
اذیال عواطف نوال برپایہ خداوندانہ کجا ملجا و ماوی گزیند چار ناچار گردن جرأت
عرض مدعای افراز و و از عرق ندامت آب بروی کار خود می آرد کہ شدت کاوش و تقاضاے
سیلے از شاپ الہا برای مبلغ یکصد چہل روپیہ کہ بر غلام طلب دار د آنہمہ از حد تجاوز کردہ
کہ قریب است آبروے فدوی بریزد و غبار فضیحت و رسوائی در نزہتکدۂ ننگ و ناموس
این رہی برانگیزد مگر از رشحات سحاب رحمت ملازمان والا کہ عبارت از عنایت مبلغ
مذکور از سرکار فیض مدار باشد گرد این کلفت از پای نشیند و ورود ی سر دست در عرض
قلیل از عہدۂ ادا و ایفاے آن برمی آید زیادہ حد ادب رقعہ ۶۴ خانصاحب دیر مہر
زود خشم کم حلم بسیار غضب سلمہ اللہ الواہب بعد از سلام سنت الاسلام واضح ولایح باد
کہ امروز دم صبح خط گلہ مندی نمط جہرۂ وصول افروخت و جان و دل زار و نزار این بیمار
درد الفت و محبت را سرتاسر در آتش حسرت و ندامت سوخت در جواب تتمۂ تقاضا
شمیمۂ سابقہ و حال چہ بقلم آرم کہ بعلت عجلت عجز بمقدارے از زیست خود بیزارم با این فکر

ادای قرض آنصاحب باقصی الغایت وارم اما درخصوص ماده اینهمه تعجیل نهایت ناچارم
اگر آئین گزرانیدن مدت مدید بمواعید باطله ایام قریب از ابنای زمان عموماً واز آنصاحب
نامهربان خصوصاً در می آموختم بوعده واثق سه چهار روز چهرهٔ خود بر می افروختم مگر چه کنم
که دغل پیشه نیم و تحفه کلامیکه رحیم الله خانصاحب از راه یار فروشی بر طبق اظهار اختصاص
نهاده اند در باب کشف عطای حقیقت و ماهیت آن چه برنگارم که داد ستم ظریفی داده اند
ای عزیز با تمیز حق سبحانهٔ جل شانه در محکم تنزیل میفرماید و ان کان ذو عسرة فنظرة الی
میسرة یعنی اگر مدیون کسی تنگدست شود و نتواند که موافق وعده ادای قرض نماید
بر قرضخواه واجب است که تا زمان فراخی دست و وسعت معیشت اورا فرصت دهد پس
خواهش مهلت دو ماه زیاده بر مدت موعود آنقدر چه قدر کفر غلیظ بود که در نظر آن سرحلقهٔ
اہل معامله شرعاً و عرفاً و معاملةً بیجا دسته بد الوفا نمود سبحان الله سخنی که از سر صدق
و راستی بر سر زبان جاری شود هر چند که محض تفنن و ظرافت بوده باشد در پیش ارباب
کیاست و معاملت باعث ریشخند و موجب تمسخر گردد وای برین فراست و افسوس برین
معاملت وانچه از کارسازی این بیچاره عالم تنگدستی خود در قید قلم آورده اند حق خود فروشی
و خودنمائی ادا کرده اند ع ثنای خود بخود کردن نزیبد مرد عاقل را ؎ واهب النعم
آن عزیز مکرم را زیاده ترازین طاقت و استطاعت حق پرستی و بیشتر ازین توفیق انجاح
مقاصد پای بندان مستمندی عطا فرماید اما لحتی بذات خود انصاف دهید که درین عرض
مدت جهت ادای دین پیشینه ذمهٔ خود که سالها از وعدهٔ ایفای آن انقراض و انقضا یافته

این مسکین بے تسکین را چہ قدر کہ خون جگر نخورانیدہ اند و چہ مایہ کہ بمواعید باطلہ امروز فردا ندوانیدہ اند و چہ روزہا کہ زہر ہلاہل حاضر باشی و امیدواری بر در خانہ تحلف کاشانۂ خویش بچشانیدہ اند اگر یک خلاف وعدہ اضطراری از من بظہور آید چہ قسم بے مروتی خواہد بود و از شرطِ انصاف مرتبہ دوری تصور نتوان نمود اگر من نیز مداخل مبلغ دو صد روپیہ ماہیانہ بسان آنصاحب ستم مناقب مید اشتم صدچند فایق تر از ینگونہ مروت را کہ انگاشتہ اند ہمت بر میگما شتم و چون فیض علے میان وخوشدامن از وجوہات چند در چند کہ تفصیل آنہمہ خیلے طول میطلبد در ینجا فی الحال نیستند و باز آمدن ایشان معلنے میخواہد ہم بست و بند مقدمۂ نوٹ باند و ہم ارقام رسید چہ طور صورت بند و تعجب از بوالعجبی کہ بدین رہگذر پیرامن خاطر آن مہربان بدگمان میگردد بحولہ تعالے شانہ سخن سازی و بے دیانتی گاہے ازین دوستدار سر برنزدہ و نخواہد زد خاطر خطیر مطمئن باشد عزیز من از انجا کہ ہر کس کردۂ خود را در آئین مروت و جوانمردی و رعایت مراتب دوستی احسن و اولی می پندارد و ہیچگونہ منقصت و قصور اصلاً بجانب خود راہ نمید ہد تمیز دعوی ہر یک از حق و باطل بر خداست کہ ورای وی تعالے وقوف کلی بر سرایر ضمایر و خبایای دلہا کراست اگرچہ انچہ نوشتہ اند کاربند احسان و مروت شدہ اند حق انسانیت و اہلیت ادا کردہ اند در صورت خلاف املاکل امرای مانوی و انچہ میفرمایند احسان و نیکی از جانبین می باید یا سخنے شایستۂ دارد کہ از زبان خود شان بیاد سے آید سہ احسان ہنری نیست باامید تلافی نیکی بکسے کن کہ بکارِ تو نیاید ؎ چون این مکتوب محبت اسلوب مشتمل حرف معاملت دلگرد

چارہ ناچار بر قم می آرد کہ در صورت رجوع آن کرم طینت بسمت بے مروتی دعوی این عاصے
نیز بخصوص مادہ سود مبلغ دو صد روپیہ کہ زیادہ از یکصد میشود و دامن متفاوت بر خواہد زد
سے چو دست از ہمہ حیلتے در گسست ؎ حلال است بردن بشمشیر دست ؎ زیادہ لطف و کرم
زیادہ باد۔ رقعہ ۶۵ برخوردار سعادت و اقبال نشان عزیز القدر عظیم الشان فیض رسان
عالم و عالمیان امیر الہند والاجاہ نواب غلام محمد غوث خان بہادر طال عمرہ و دام نصرہ و جل
قدرہ بعد از تبلیغ مراسم دعا و تقدیم لوازم بلا رستا نیہا واضح خاطر سعادت مآثر باد کہ از انجا کہ
در ہیولا اسعاف تمنا ہاے کافہ رعایا و عامہ برایا بعموم فیض بخشیہاے شادی میمنت انتما
بانی استعلا مبانی رجای اولیاے دولت اعلاے معلی ست اصرار بے منتہاے برخوردار غلام رسول خان
بہادر برا جتباے باکورہ خطاب الدخوار گلشن فردوس نماے آلا امتلاے نعما احتولے مراحم
لاتحصاے خداوندانہ باقصی غایت و قصوی نہایت کشیدہ نظر بعطایاے بے احصای آن
برخوردار صدر آرای اراکیـ دلہا باعث ارقام و املای این منیعۃ الدعا گردید تا فرزند مذکور
از سر بر سیتہاے بزرگانہ و قدردانی ہاے خداوندانہ آن شمع شبستان عزو اعتلا بشرف
اجابت ملتمس و بمتغا کامیاب استیفاے مدعای دل و تمناے باطن خویش شود والدعاء
فہو المدعا و بہ المبتدا و المنتہی۔ رقعہ ۶۶ برخوردار سعادت آثار سید لطیف الدین
طال عمرہ بعد از دعا معلوم نمایند کہ ہر چند بر ین میشوم کہ از شتت حال مستوجب الکتمان
مستقبح الاعلان زبان قلم و قلم زبان را ترجمانی نکنم استطلاع وشیقۃ السعادت ایشان
موسومہ لالہ میان بفحواے غنیمت معنوی بر قع فگن غیریت ظاہری و محوز صداع افزاے

خامه فرسائی گشت که در پیدایش خط سفارش آتش دوشینه بکاسه است اجمالاً انحصار نجاح
مرام اولاً بر سعی پسر و ثانیاً بر کوشش پدر و استدارت رجای جا مابین هردو و ابتغاے پدر
رقیمهٔ سفارش حسب اتفاق از کافر منظور پسر و بر هوا پراندنش باظهار حیله عدم رابطهٔ نسبت
بآن ناسردار و اضطرار پسر باستماع این خبر بعد ورود این مقر و ابراز اندیشه خویش با این
دلریش در پیدا کردن سر کلاه گم شده و پیش بردن کار از انهاے کیفیت ماجرا بدا مادش
و تکلیف اخذ اقرار عطاے خط سابقه اواز و در غیبت خود اولاً و ثانیاً اراده استرقاق آن
برای من ناتوان در مجلس واحد اصراراً و استبداداً و سفر ایشان همدران آوان استعجالاً بمیثاق
و پیمان موکد و شدید و رود در کمتر زمان و روائی کام باطمینان جنان بعد رجوع و نهضت
کلاه پوش پیش از باز آمدن ایشان بسمت بنگلور و استیقان التزام انقراض مدت
دو ماه جهت بازگشت بزبان دامادو بعد معاودت از ویلور و اغراق مبالغه در برآمدن
این پریشان بفراغ بال و ارسال نامه سفارش مشتمل بمجرد وصول و نزول دران محال
و موافقت رحیم الله خان با ایشان درین مقال مرا بر سر آن خیال دارد که اقامت این منزل
تا مدت معلوم با دل مضمحل مشکل تر از مرگ روان گسل باید توکلاً علی الله ازین زندان جانستان
خود را وارهاند و تن تنها بے راحله پیاده باد را نجا رساند دیگر تحف و هدایا از کجا با این در
انتظار جواب از ان برخوردار نعل در آتشم ؎ من نمیگویم زیان کن یا بفکر سود باش ؛
ای ز فرصت بے خبر در هرچه باشی زود باش ؛ قلق و اضطرار خاطر زار و نزار را
از حد نبرند و بمجرد ملاحظهٔ این لفافه بر سر تحریر صحیفه لطیفه بے فشرند زیاده چه ـــ

رقعہ ۶۷ بسید منور رقم خالصاحب منشی ولی لقب سلمہ اللہ الرب ۔ عزیزا با تمیز اوقف
ہمہ چیز از یاد دوستان پرہیز از زلال محبت بر خاک ذہول و نسیان ریزا با تغافل در صلح
و با حفظ الغیب در ستیز از لوازم آشنائی بفر سنگہا گریزا السلام علیکم و قلبی بین یدیکم
تا تیغ تغافل ایشان از نیام اعلان آہیختہ است خون شکیبائی دوستان بر زمین ناکامی
ریختہ است تا تند باد بے مہری غبار تشویر در صحن سرائے خاطر ہائے کسیر بر انگیختہ است
گرد پریشانی بر فرق روزگار بیدست و پایان سراسیمہ گرد بادیۂ محرومی بیختہ است سر رشتۂ
تار و پود خرد گسیختہ است دست دل بدامن وارستگی جنون آویختہ است شہد زندگانی
بزہر بدگمانی آمیختہ است جمعیت و آرام و قرار از دورباش ہیبت اضطرار گریختہ است
اگر روز است گذشتنش در سوز است و اگر شب بسر آمدنش در تعب اگر بیگاہ است دیدہ
براہ است و اگر بیگاہ است کار با نالہ و آہ است اگر سحر است از چاک جگر خبر است و اگر چاشت
تخم اشک در کاشت غدا بلا غذا و عشا بدون عشا آب زہر ناب است و خواب بصورت خواب
در مصیبت ناگہانی کہ ناگزیر زندگانی است دل دو پارہ دو پارہ در دو پارۂ کاغذ پیچیدہ آمد
تحمل و قرار را از قلق و اضطراب بے اختیار پردۂ کار دریدہ آمد نشتر الم شریان قلم را کشاد
شیشۂ ناموس فطرت بر سنگ نجیعت طبیعت افتاد ۔ آبلۂ دل سر واز کرد زخم درون از سینۂ
پرخون در باز کرد داغ ندامت دمیدن آغاز کرد اشک غرامت چکیدن ساز کرد نالۂ شبگیر
با صریر پیوست دود آہ بر رخ صفحۂ نامہ نشست پیچ و تاب بصورت حروف و کلمات نقش
بست و صورت عبارت شکستگی حال سر تا سر در صفحۂ مکتوب شکست شدت انتظار

جواب بردل مضمحل تاب تحمل تغافل بس شاق کرد هوش از سر قرار از بر خواب از دیده صبر
از سینه بیکبارگی طاق کرد چه گویم چه کرد برین بیچاره مشتاق کار صد هزار فراق کرد نی غلط
گفتم بلکه حسن و جمال و فا و وفاق را آیینه دار بغض و نفاق کرد من عاشق الفت و محبت را
مانند عداوت و خصومت ستکره حب و اتفاق کرد بخدا که مرگ ناپسندیده بصد تمنا مسئول
و مامول از درگاه قادر علی الاطلاق کرد آخر کار دیگر باره رقم رقیمهٔ ثالثه هم موسومه اسم ولایت
رسم آن یگانه آفاق کرد و انماق آن جریده اشتیاق اطلاق دست هوا پرست برخوردار اقبال آثار
ستوده اخلاق کرد. عدم وصول جواب آن نیز که علاوگی بر علاوگی هزار گونه رنج و مشاق کرد
کالای رجای حصول مدعا را بر بلندترین طاق کرد طرفه تر ماجرا که بعد مدت ابعد تمالت نامهٔ تموئیه پیرا
موسومهٔ برخوردار سعادت انتما چهره نما شد و معذرتهای رسا ختهٔ نعل وارون برداختهٔ
علم از ترشح گذشتنها افراختهٔ بر سرابله فریبها تاختهٔ یکیک هویدا شد از بسکه تصنع آما شد
تکلف انشا شد تخلف املا شد حیرت فزا شد طاقت ربا شد جگر فرسا شد ازین عذر که عذر
لنگ ست طبیعت با فطرت در جنگ ست مجال قیل و قال درینجا تنگ ست پای خامه سبک پی
لنگ ست شیشهٔ دوات بر سنگ ست صفحهٔ مکتوب در سوطن اظهار این مطلوب ساده آهنگ ست
این رنگ رنگ نیرنگ با هر رنگ یکرنگ در صدق و صفا آیینهٔ رنگ بر رنگ زنگ ننگ ست
قبل ازین اوراق خزان انتظار زده لخت جگر لخت جگر در وثایق الاعتقاد مسعوده ملتمسهٔ نامهٔ خیریت
و نمایق الوداد متفرقهٔ مستخبرهٔ عوایق باعثهٔ ضنت کتابت اجوبه بیچیده آخرش گلچین توفیق
بلدوستهٔ بندی تسوید حکیم عابد حسین صاحب باعلان فقدان و عدم وجدان موانع جز کمالت مزاج

استغنا امتزاج انجم لوامع گرویده اگرچه قلب مضطرب فی الجمله ازین رهگذر بخود آرمید
اما وحشی حواس از سر سراسیمگی مماس باحساس دفع و رفع جفا اساس یاس دو رسید
مذاق استیناس و فاق و نفاق ہمشناس از کام بدگمانی زہر آب ہراس بیقیاس ناکامی
چشید خوی خجالت و انفعال از ناصیۂ حال کثیر الاختلال چکید رنگ یخ و لا بر بد طاق آن
امل بر تیغ خلل بریده سر تفکر بپای نارسا رسید پای تدبیر بر سر ہوای جلاد و ید دست جنون
گریبان سکون درید دماغ الفت سراغ از منقل سینۂ آتش خیز بوی کباب جگر شنید
بو العجب بو العجب بیش از بو العجبیہای ورود معذرت نامۂ بو العجب بکماہ از بو العجب طرازیہای
حکمت پناہ انتباہ بو العجبیہای نفس الامر بہ پوست کندہ آن یگانہ بو العجب اعجوبۂ زمانہ بعبارت
غیبت در حالت حضور اعجوبگی فزاسے این بو العجب آشنای ہیچ خرسند از اندک
مغرور نقد گذار سینۂ پسند بیقرار است مند آمد بر فرض عدم حضر سفر کدام مفرد و راند از کار
و سطر و ملازم رہگذر ہجر لوع بشر آید که عذر تقصیر تحریر چند سطر را شاید ازین نعل
و آتش درون بستن چه کشاید و اینہمه از ته ریش گذشتن چه نماید که سینۂ کلفت خزینہ
بزم المی نیا راید ساقی طبیعت جام حسرت نه پیماید مطرب زبان نغمۂ شکایت نسراید
بادۂ تفکر کیفیت تاسف نیفزاید جلوۂ شاہد حیرت ہوش از دل و دماغ غمکش نشینان
محفل امنیت نربایدآ بستن یگانگی مار سیاہ بیگانگی نزاید قصه مختصر تردد خاطر مضطر
ازین رہگذر بیشتر است و خار این تفکر بر زخم پای تدبیر ہمسر نیشتر است که
چون از بیشتر بخرج بیشتر و دخل کمتر اخگر تپش و تلواسه در بر ست و علاوہ این حال

بارگران کوه تمثال از مدیونی حال بر سر است و علاوه بر علاوه کوزه بالای کوزه
که از قرض ساز و برگ سفر ضرور تر است بفحوای صدق املای ضرب المثل این هم اندر مفلسی
بالای غمهاے دگر راه بر است انچه بمقدرات الهی از پردهٔ غیب جلوه گر است کرا خبر است
و در عالم شعور کدام جا ازان اثر است پس صورت رجعت قهقرے هم ازان سفر در نظر است
اگر داور نکرده یکسر عدم استقرار دران مستقر از ناتوان بینی چرخ ستمگر مقدر است و اینقدر
از راجهٔ آن کشور بطریق نفع و انعام میسر است که رفع و دفع ضرر خرج آمد و رفت اینهمه راه
دور و دراز ازان متصور است ارتکاب اتعاب سفر در دیده و دیده و دوری اعزه خرد و بزرگ
بلا خطر است خدارا اشعارے و پروردگار را اصطبارے راه بجاے نمیرسد کارد باستخوان
رسید شوق بحدے نمی کشد کار بجان کشید اطناب کتاب را هم حدے باید
قلم تا بکے قدم فرساید ع درخانه اگر کس است یک حرف بس است ؛ زیاده زیاده

رقعه ۶۸ مولویصاحب فضیلت مناقب کریم الاخلاق عمیم الاشفاق مولوے
سید غلام رسول صاحب سلمه الله الخلاق ـ السلام علیکم و علی من لدیکم و من انتمی
الیکم و بعد الحمد لله علی السلامه و کذلک المرجو من الله لکم الکرامه بر اینمه فرا یاد خاطر عاطر
خواهد بود وعدهٔ مستوثقهٔ پیشینه بوقت تذکرهٔ مخمصه خواهر زن مسکینه این مخلص دیرینه
درباره ابلاغ رقیمهٔ سفارش مشکوره نزد برادرزادهٔ خود و استطلاب جواب صواب
نصاب بدستخط لطف نمط حجت کام بخشی آن بیچاره اکنون که سوز درون و نالهٔ پرخون
و اشک لاله گون در قلوب قاسیه فیه متغلبه متسلطه فی الجمله موثر و کارگر آمده انحصار عطاے

حق مطلوبۂ مذکورہ براقامت حجت قاطعہ یا اظہار و اعلان بینہ ساطعہ از زبان خدایع
ترجمان اصرار و استقرار واقعی پذیرفتہ اینمعنے را عدم تاب و توان طاقت مقاومت
در محکمۂ عدالت فرنگ کہ مظلمۂ قساوت سبے فرہنگ ست از مغتنمات وقت انگاشتہ
برکتابت عریضۂ ملفوفہ این لمیقۂ اخلاص وثیقہ کہ از براے مطالعۂ لامعہ بلاصمغ فرستادہ شدہ
ہمت نیاز تہمت برگماشتہ یقین ستین کہ بشرف تلطیف سفارش نامۂ ترحم ختامہ
ابلاغ داشتہ عجالۃً از ترقیم جواب باصواب بہجت سراے دل سراسر پیچ و تاب و بینت نو
سرور و شش . دیدۂ ہوش این مدہوش صداقت انتساب خواہند شد زیادہ بجز مزید
لطف و کرم چہ برقم درآید رقعہ ۶۹ دامن دامن گلہاے تسلیمات نامیات
و معدن معدن جواہر کور نشات زاکیات از گلشن عقیدت چیدہ و در طبق فدویت
کشیدہ تحفۂ ملازمان جناب فیضمآب ہدیۂ بساط بوسان بارگاہ گردون پایگاہ
میساز و از انجاکہ لآلی متلالی آوازۂ عموم ذرہ پرورے و بندہ نوازے ملازمان عالی
آویزۂ گوش ادانی و اعالی ست و نفایح روایح شمول فیض بخشی و مرحمت گسترے
معطر ساز مشام اقاصی و ادانی و نہال بال والد مرحوم این فدویت اکتناہ برشحات
سحاب اعطاف اسلاف آن خداوند عالیجاہ سیما جد امجد یعنے حضرت نواب قادر یار خان
غفران پناہ نور اللہ مضجعہ وارواہ شام و بگاہ سرسبز و ریان و جیب و دامان دل
خلوص منزل ایشان ہم بدر بغرر نسبت شاگردی آن جناب علیین مکان ہم بہ لعل و
مرجان حصول مرادات جنان باصناف مراعات مربیانہ و انواع امدادات شایان ممتلی بود

وسرایا صورت حال لبسان گردن وگوش نوعروسان صاحب جمال عروج معنی می نمود وچمن

دررو دوران دیار فردوس نمود جهت استشمام فوایح ریاحین وازهار گلزار افضال

لایزال غیر از سده سنیه وعتبه علیه جای دیگر فروکش نمی نمودند وآنجناب مغفرت ایاب

هم دامن مدعای ایشان را بایثار واعطای مبالغ خاطر خواه رشک معدن سیم وزر میفرمودند

وسیکی از تشریفات منح ومن ستوالیه حضرت معز الیه رحمة الله علیه قصه ملاقات وهانیدن

باشمس الامرا بهادر وگوهرفشانی ملازمان شان باسماع استقرار ده روپیه یومیه

وفرمان اجابت آن ومعذرت ایشان از اظهار نضارت حال خود بمیرابی ملازمت

نواب عظیم الدوله بهادر واصغای جواب لطف نصاب از زبان جناب مرحمت مآب باجازت

استمرار ادخار خزاین این عطیه بلامضایقه وفعته واحدة بوسعد اینحال از استحصال رخصت

ورضا بعد یکسال یا دوسال نخل آرزوی ایشان از حلقه وقلاوه اقبال این مثال افضال

تمثال هم بمثابه گشتی نمونه از خزانی بود اکنون که نخل وجود این فدوی از زوال

بهیج سایه عاطفت قبله گاهی وقدم شوم خریف کلفت قرضداری بی برگ وبراست

وخیار آسا واسوخته نایره کشمکش وتقاضا از سرتازه نضارت وسرسبزی اصلی

دشوارتر است الاکه بارش ابر بهار عنایات بیشمار مبذوله سابقه بندگان والا اگر نسیم عنبر

شمیم عز طلب از مهب مرحمت آن آیه فضل رب برگلبن خزان رسیده این زحمت کشیده رنج

وتعب بوزیدن درآید باعث تروتازگی وشگفتگی غنچه پژمرده خاطر افسرده شده سعیا

علی الوجه ومشیا علی الراس منسلک زمره گلچینان آستان بهشت نشان تلافی تسلط چرخ دون

و آفات بوقلمون زمانه زبون نماید زیاده حد ادب **رقعه ۷۶** برخوردار نیک کردار اقبال آثار سعادت دثار محمد منیر الدین نبیرهٔ مفتی حمایت علیخان مرحوم طال عمره بعد از دعای وحشت سیما که بجمعیت قلب مصیبت فرسا محرومیست قربت اجابت نه بیند گوهر غلطان اشک خون و لعل و مرجان داغ لاله گون بر دکان اظهار اندوه درون می چیند که درین ایام نکبت فرجام بستم کیشی های چرخ نیلی فام چشم زخمی به دُر یتیم قلزم اهلیت تازه ریحان چمنستان آدمیت چشم و چراغ دودمان نور و سرور سینه الم نشان روح و روان جسم ناتوان مایه سعادت دو جهان مقصود و مدعای جان حزین برخوردار لیاقت شعار حمید الدین فرا رسید یعنی بیک ناگاه تاریخ پنجم این ماه روز پنجشنبه بعارضهٔ وبای جانکاه بیمار شده روز دوم تاریخ ششم ازین جهان فنا بعالم بقا خرامید چه گویم درین ماتم چها بر سر این شوریده الم وارد گردید شیشهٔ دل اشکست بادهٔ شکیب برخاک توزع ریخت مردم دیده غرق خون نشست دست جنون گرد نوحه و غبار ناله بر فرق شعور بیخت بی تکلف زبانهٔ آتشی در تنورهٔ تن شعله زن است که قلم بمعرض ارقامش از حرقت زبان نعره زن است کیفیت گریه و زاری مردم خانه که گویا از اولادی وی را در آغوش تبنی خویش داشتند چه گویم که از من ده چند زیاده است بیچاره جگر سوخته هر دم بر سر مرگ خود آماده و در شرف اجل بر یک پا استاده است توفیق شکیبائی از حضرت باری میخواهم و باربار کلمه استرجاع بر زبان میرانم و شبا هم و صبت مصابرت می نمایم که بندگی مجبوریست و آخر کار رضا بقضای کردگار ضروری زیاده بجز دعا که اجل مدعاست چه املا. **رقعه ۷۷** خانصاحب والا مناقب ز و خشم شتاب آزرم

اخلاق مناصب در غضب مجبول باشتی هم گرم دامت برکاته و زالت عثراته ـ بعد از تبلیغ
سلامیکه هم دفتر شکایت برکشاید و هم غبار خاطر در ربایدهم تیغ زبان از نیام بیان
برآهیزد و هم دست مروت در دامن الفت در آویزد سه سلامی چو پیغام تو جنگجوی ٭
سلامی چو اخلاق تو مشکبوی ٭ بآن سر حلقهٔ راستان میرساند الحمد لله که امروز دو رو کرم
بادهٔ روح پرور بعد از جور و ستم پیالهٔ خون جگر یا مرهم کافور جراحت جان پس از نشتر
زهرآب بر ناسور دل نالان اعنی التفات نامهٔ عطوفت شمامه بازای مافات از عبارات
مندمجهٔ رقیمهٔ میو صاحب سادگی عمامه بتجدید و تاکید هنگامهٔ موافقت پرداخته
سه پس از عمری بسویم گرنگاهے کرد جا دارد ٭ شهید زخم شمشیر تغافل اجرها دارد
در جواب پیغام عتاب و خطاب بجناب آن شتاب نصاب لطف اباب مهلتے از علتی و قلت
فرصتے آشنائے خامه نبود و ختامه ساخته به تذبذب تعین محل و عدم تیقن منزل کرامت
محمل نکرده از ارکاث و گشتنگری ابلاغش به تلفیف خط صاحبی میو صاحب اولی و مناسب
شناخته مگر از ملحوظی نظر سراسر انوار علم عز و افتخار نیفراخته سه برنگی سرگران افتاده ایم
از نارسائیها ٭ که دشوار است قاصد هم زما پیغام بردارد ٭ برخوردارے سال گذشته امتحان
سیول سارولیس بموجب قانون مستمره موقوف علیه تقرر مشاهرهٔ متجاوزه بمبلغ بست
پنجروپیه لود در داد و از حصول مژدهٔ قبول و دخول نام در گزٹ گورنمنٹ حسب معمول
عقدهٔ اندیشهٔ اضاعت محنت بناخن طمانینت خاطر و تسلی طبیعت برکشاد الکنون ارادهٔ
سفر بر امتحان بالاتر یعنے انٹرنس که باب انسلاک زمرهٔ طلبه کالج است در مشغوفی مطالعه

دامیہ کتب دست رد بر سینہ حمل مشغلۂ ثانیہ وحفظ مضامین قوانین پنیال کورٹ وغیرہ میگذارد و نیل سعادت سرمدی حضور مکرمت معمور خدمت ذی مرتبت ملازمان سامی ام تا سپری گشتن شہر جنوری خیلے درگرد و شوار سے میشمارد سے تہی دستان قسمت را چہ سود از رہبر کامل ،، کہ خضر از آب حیوان تشنہ می آرد سکندر را ،، زیادہ ہرچہ نویسید خیریت و عافیت است و استدعاے دعاے جمیعت طبیعت ب۔ رقعہ ۲۷ خانصاحب مشفق مہربان عزیز تر از جان فریدالدین صاحب سلمہ الرحمن۔ بعد از سلام سنت خیر اور و دعاے اجابت سیماے خیریت دنیا و عقبی املا اینکہ احوال این دور افتادہ ممتحن روزگار تا سنہ فی الجملہ بصحت بدنی مستوجب حمد کبریا ست ، و بشارت بہجت اشارت عافیت آن عزیز دلہا از حضرت صمدیت اخص مدعا در ینولا این سیہ نامہ تشنہ لب صحبت آن یگانہ سراپا و لاحسب ضرورت در سعید آباد اقامت دارد و اینجا طبیب لبیبی از شرفا و نجبا خیلے آشنا شدہ رقوم صداقت در صفحہ سینہ محبت زامی نگارد و نوعے از تو تیا جہت عود بصارت مفقودہ چندین سالہ دیدۂ اعمی دستیاب بجزیۂ بحیطۂ خدمت ایشان گردیدہ و مبالغۂ بالغۂ کاملہ در ینباب بآنسوسے حد اطناب کشیدہ دل بمغل بفحواے ضرب المثل کہ آرزو عیب نمی باشد استعلاج آن انسان عین اہلیت و صفا بلحاظ اینکہ حالا دامی و در اعانت و عطا از بہرہ و انی طلبد بل میخواہد کہ بس از حصول صحت شفا حسب میعاد باسداد نقش وجود بسند سفت فرصت و غنیمت وقت اندیشیدہ باطلاع خلوص انتفاع طبع تو لا نفع تو دو پیرا کوشیدہ رجاکہ در صورت ارادہ سر بسر افادہ و عذر القہ باظہار

واقرار مقدار زر معطیه صله عجلة در جواب نامه توقف علامه بر نگارند تا ایشان فوراً ازینجا سر برامرسل دارند بعد از صاحب سایر برخورداران سلام اشتیاق پیام و دعای فراوان ابدا سازند۔

رقعه ۳۷ مفتی صاحب الامناقب اشفاق مناصب مفتی سید حسین ملوی صاحب سلمه الله الواهب۔ بعد از تبلیغ سلام مسنون الاسلام که بهین تحفهٔ دوردستان خلوص انضمام است مشهود باطن صفوت مواطن حقیقت شهود باد که الحمد لله علی السلامة والمرجو لکم من الله مزید الکرامة درین نزدیکی با مجبی ٹیپو صاحب سلمه الله الواهب اتفاق ملاقات افتاده و دل مضمحل پیش ایشان شکوه و گله طول زمان انتظار کارشادی میان نهاده باستطلاب جواب صاف صاف زبان عجز بیان کشاده قلم عجایب رقم ایشان در خدمت خان تلطف نشان نوسعے گرم عنان تبیان مدعا بوده که از ان رنجش مزاج نزاکت امتزاج خان فلک مکان باقصی غایت افزوده بجواب ناصواب لفاظ بے حفاظ عتاب و خطاب که شایان شان اولوالالباب نمووده بتاکید نمایش و گزارش از نظر عبرت اثر این صداقت منش تحریر فرموده طبیعت شکیب طویت از مشاهده اش پریشان گردیده رقیمه محبت ضمیمه که پنبهٔ غفلت از گوشش برآرد و غشاوهٔ عطلت از دیدهٔ بصیرت بردارد بنام نامی سامی در سلک املا کشیده بعقل ناقص خویش هم جواب شافی پسندیده زیاده گوئی و هم خطاب وافی سنجیده دلجوئی اندیشیده با هدای خدمت ذی سعادت زود و زود ابلاغ حضرت با کرامت واهمه سنج کوشیده از انجا که سابقا با سم فضیلت رسم ملازمان والا نیز جرأت گذارش نگارش کتاب بدان باب از سر اضطرار بشمار رفته استفسار حقیقت کار میرود

که بچه اصرار اظهار مبتغای خاطر زار ونزار صورت وقوع گرفته واگر هنوز باکوره مرکوز باطن
صفا اندوز به شاخ بروز جلوه نمونه پذیرفته وغنچه سربسته آرزو در گلشن گفتگو از نسیم
ترقیم بر شگفته منت بر خدارا والا دفعیه آن املاحسب مقتضا موقوف رای ذکا موصوف ضیا پیرای
صفا انتمای انشاجواب این کتاب شتاب بحساب از جناب سعادت مآب تفقد انتساب ارجی الله لیس
باقی هوس از بنده زاده ارادت آماده آداب بندگی زیاده بر زیاده معروض باد **رقعه ۴۷**
خانصاحب والا مناقب زود رنج دیر آزرم عالی مراتب اشفاق مناقب واهمه سنج لغایت کرم زید لطفه
وعز عطفه وعلی علاه وذکی ذکاه - السلام علیکم وعلی من لدیکم وقلبی بین یدیکم انی زده
دامن بلارا ، سر در پی خویش داده مارا ، چون درره مردمی نبی پاسے ، از کوچه ما طلب
وفا را ، در ملک فرنگ وشهر اسلام ، معزول ندیده ام هوارا ، خطبه طویله موسومه خاکی نهاد
بکرد مندرجه رقیمه طنز ضمیمه یگانه بیگانه خو مجبی عزیزی سید ثمیو صاحب سلمه هو بمطالعه در آمد
چه گویم چه در بر آمد سر تفکر در بر آمد دست ملال وتحسر بر سر آمد پای ثبات از جا در آمد بی اختیار
نفس سرکش بلغزش در آمده مزاج حسن مغرورست وعشق بی محابا هم ، تلاش آشنائی بر تو
دشوارست ودبراهم ، آخر کار رجان غمین. تندکار پند سودمند شیخ سعدی شیرازی چین جبین
برگشاد وبر سر لسان صدق ترجمان در داده نه مردست آن به نزدیک خردمند ، که با
پیل دمان پیکار جوید ، ولے مرد آنکس است از روی تحقیق ، که چون خشم آیدش باطل نگوید ،
ای شفیق آتش وش بردباری وتحمل نزدیک اهل عقل وتامل از فضایل شمایل وجلایل محامل است
نه منجمله رزایل خصایل ونوازل منازل چرا ما شوره آسا بحرکت ادنی از جا بر جهیم که بنی آدم

سرشت از خاک دارند، اگر خاکی نباشد آدمی نیست ، و در برابر نگارش صفا فزایش ذکا
تراوش چه گذارش کنم وچه در محل خود نهم کے دریای فراوان نشود تیره بسنگی ، عارف که
بر نجد تنک آب ست هنوز ، التماس با استیناس جواب صاف صاف بلا گزاف ازین سینه صاف
بے خلاف پیش ٹیپو صاحب سادگی مناقب بمحض رفع تذبذب تعین ماه و تاریخ جشن طوی واخذ
میعاد باسد او انعقاد آن امر نیکوی و عدم قبول مواعید بے اصول نزول میمنت شمول خان
معلوم مطابق فحوای ضرب المثل ع برات عاشقان بر شاخ آهوے ، از احساس نفی یاس اقوال
صدق وکذب احتمال عدیم الاستقلال صریح الزوال حق و باطل نا مفهوم بود نه بمعنی طلب اصفای
ناسزای پاسخ نا راسخ قطع سر رشته بدست شده با چندے تمنی به لآلی متلالی مدعای قلبی منظوم
کے همه شهر پر ز خوبان منم و خیال ماهے ، چه کنم که چشم بدخو نکند بکس نگاهے ، ٹیپو صاحب
بجواب معارضه فقیر بعد از ملاحظه تحریر با توقیر آن گرم عنان میدان جولان تسطیر و پرسش
واستعلام اینیت و متانیت هنگام فهمایش این صداقت منش سر بسر تعجب و حقیقت
وکیفیت وعده موکده ماه رجب المرجب که همه اینها مطلقاً واصلاً اصلے نداشت عذر تقصیر خود
درمیان نهادند ولب زبان راستی ترجمان واقعی تبیان به بیان چنان بر کشادند که چنین گفتم
بارکاب جلت عملی ست ندانستم که مزاج وهاج چنان و چنین امتزاج خانصاحب باین کم فهمی
و بے خللے ست اکنون که تاوان تعبیر میانجیان خوش تقریر بر گردن ناتوان لخت جگر کسیر افتاده
غیر از قبول ع چه توان کرد تقاضای ضعیفی اینست ، وانگهی که از قبل هیچ آن عزیز با تمیزی
رالیص سوء حسابے یا نو یغ لسانے بار خاسے عنانے تاخته باشد یا کمینگر قابو طلب جنون وجر بستے

سنگ جفاے بر سر بہواے انداختہ ضرب الحبیب زبیب ع ہر چہ رود بر سرم چو تو پسندی رواست ۔ آے نقاد خبیر ودای دانا سے بصیر از حوصلۂ دریاکش مستسقی عطش ملازمان باکرامت تعجب صد تعجب ہزار تعجب لکھوکھا تعجب کہ بترقیم یک کس عامی باہمہ خامی اینقدر برجستگے وشتاب زدگی وازخود رفتگی وبیجا شدگی حیف ذات گرامی حیف ذات گرامی سے دلدار چہ بیوفا برآمد ۔ شرمندۂ انتخاب خویشم ۔ شایستگے سیداشت کہ بنام این گمنام مفاوضۂ شکوہ پیام برقم می آوردند وطریق استکشاف اعتساف خلاف اصل می سپردند ہم مقصد ومطلب نفس الامریہ حالی می شد وہم خاطر عاطر از دغدغہ وسوسۂ وہمیہ بالکلیہ خالی نہ املای ناروا چنین حرفہاے جانگزا سیما در رقیمہ غیرے سے دشنام خلق را ندہم جز دعا جواب ۔ ابرم کہ تلخ گیرم وشیرین عوض دہم ۔ اگرچہ من بے آبرو مستوجب صدچند بدینگونہ گفتگو ہستم مگر پاس مکانت ورزانت آن عین اعیان مروت وفتوت را چہ زیبا کہ بیکبارگے دست از ثقاہت وکذائیت خود بردارند وبلا تحاشے مغلوب غضب اینچہ در خاطر گذرد برنگارند سے زخاک آفریدت خداوند پاک ۔ پس اے بندہ افتادگی کن چو خاک ۔ زیادت شدت مرض مرحوم خانہ این مرتبہ از عادت مستمرۂ معہودہ اولاً وضرورت ہجر خانۂ مستکراہی اولی ومشقت شاقہ استکراے ثانیہ ثانیاً وحضور وسنوح بعض امور مستحدثہ مستلزمۃ النجاح ثالثاً ازمضیق وقت فرصت عایق عجلت کتابت کتاب وخطاب آمدہ سے زدست اجل عدم ہرچہ آید اعجاز ہست ۔ بخدمتم بپذیرید گرکنم تقصیر ۔ ترددخاطر فاتر درصنع وصفا طبع رسا ذکا سے باے بے پرواے معذور ابتغای

سرعت املای جواب حقیقت کشائے مرکوز باطن مروت زای گردیده قلم صداقت رقم
بر نسخ جریدۂ شکوه و گلۂ حرف و حکایت ماضیہ کشیده ختم کلام بر دعاے آن کمالات ارتسام
مینماید ۵ الٰہی تا جہان باشد تو باشے ٭ زمین و آسمان باشد تو باشے ٭ زیاده زیاده
مگرتاب اضطراب جواب و خطاب صواب ایاب ٭ رقعہ ۵۷ حضرت اخوی صاحب قبلہ سراپا
عنایات و نوازشات مظہر انواع تفقدات و تفضلات حضرت حکیم عبد الباسط صاحب دام عنایتہٗ
بندۂ شرمندۂ دور افتادۂ ناکس ناچیز محمد عبد العزیز کہ مدتی از گوشۂ نظر رحمت باحرمان
و بتقصیر تواتر تحریر عرائض نیاز سر بگریبان مانده از سر انابت با فرط خجالت در تلافی
خطیئت ماضیہ میکوشد و بذریعۂ این وثیقۃ العقیدت جہت بازیافت دولت خاصۂ عواطف
بزرگانہ خود را فرایاد خاطر عاطر اقدس اعلی داده شعار تجدید رسوخیت قدیم می پوشد
و پس از تقدیم تسلیم بندگی و کورنش عجز و سر افگندگے بعرض صحت جسمانی و تشتت روحانی
خوبش و التزام و دوام استدعاے عافیت صوری و جمعیت باطنی بندگان معارف اندیش میپردازد
و چہرۂ خدبرۂ ابتذال عواطف و برینہ رانگلگونہ جرأت التماس کلفت حال کثیر الاختلال
می طرازد کہ از مدت مدید و زمان بعید جناب قبلہ گاہے مدظلہ العالی بعلت قلت دخل و کثرت
خرج کہ منشأ آن علو ہمت جبلت حضرت ایشان ہست و بذلت شدت گرفتاری گرانبارے
قرضدارے سراسیمہ و پریشان وجوی راه رہائی ازین مہلکۂ دل فگاری اینطرف و آن طرف
پویان گردیده چندانکہ بیشتر شتافتند کمتر یافتند آخر کار چاره ناچار روی توجہ از ہر سو
برتافتند بندۂ ہیچکاره کہ بفیض تربیت بزرگان فی الجملہ مہارت انگریزی پیدا کرده سالگذشتہ

در ماه فبروری امتحان گورنمنٹ داده و بهشتم جولائی از روے گزٹ گورنمنٹ بقبول افتاده
سال حال عزیمت امتحان کالج دارد و از غیرت عطلت خود بار دیت عسرت حالت بد جگر لخت
لخت می خارد هر چند که حسب شدت حاجت و ضرورت غنیمت فرصت تعهد تدریس انگریزی
در مدرسه مسجد ثه سعید اباد بمشاهره بست و پنج روپیه مع سایه مردم بهستکرانی خانه چهار روپیه
ماهیانه متصل مدرسه منزل گزیده تلاش معاش کافی از هر درے روز و شب بخار خارسینه
عقیدت گنجینه مشتغل است و نایزد امنیت پیداے نوکرے آن حوالی باغتنام سعادت
نزدیکی ملازمان عالی در کانون دل فدویت منزل مشتعل و نور شیوع خبر مرض الموت راجه مهسور
تجویز امکان وقوع آن و ترجیح اتقان ایقان ادخال ملک در خالصات شاه انگلستان
وانتصاب کچهریهاے متعدده نموده طریق استحسان ترسیل این کتاب استصواب ارباب
آستان مکرمت توامان و اشتیاق رجاے استعجال ایصال جواب و عدم اهمال جستجو
تکاپو درین باب و ارتکاب سرعت خطاب بمجرد وجود علاقه مشاهره مکتفیه از جناب فیضماب
پیموده مترقب حصول مامول و شرف قبول مسئول میباشد زیاده چه عرض نماید رقعه ۷۶
خانصاحب والامناقب عالی مناصب سید عارف الله خانصاحب سلمه الله الواهب بعد از تحفه سلام
شوق التیام و هدیه کلام آرزو پیام ارقام ما هو المرام اینکه الحمد لله علی السلامه و کذلک المرجو لکم
من الله الکرامه دو قطعه الطاف نامه اشفاق علامه یکی مورخه ۱۳ شهر حال در جواب ودادنیقه
خلوص نتیقه افقر الخلیقه و دیگرے برقم زده ۱۲ ماه بایکصد و یکدانه انبه دل پسند دل پسند
بحلاوت کام و زبان یگانگے بسند اول دل ده بیدل حواس باخته مضمحل و ثانی لذت بخش

ذائقۂ مشایقۂ اخلاص فایقۂ مستمند بکمند الفت ربند بصورت منفصل در معنی متصل گردیده
هم موجب تذکرۂ خلق کریم و هم باعث شکر و سپاس لطف عمیم گشت از عطریت و شیرینی
و خوش گوارش چه شرح دهم که هنوز دماغ محبت عطسہ زن است لب بلب بهم چسپیدن
و لسان مزه چش لیسیدن بتحریر توصیفش مستلزم تشنف قلم بمکیدن لیفه از فرط لذت و تقریر
موجب سکوت زبان در دهان بابتلائے آب نوشین حلاوت خانۂ احسان آباد و نعمت روز
افزون باز دیاد خیال ابتدائے ابنائے اتحاف از ان مستغنی الاوصاف باستطراف تیمن و تبرک
انغنام التذاذ اطراف بر انفراد و استطراف احتظاظ خود راجح داشته قاطبه محروم نگذاشت
و باکثر عشایر اقربا و احباب نصیبے از الطاف بے اکناف ابلاغ داشت اشفاق فرمای من
بعد قدوم بهجت لزوم خواجه کمال الدین خان حال الحال از مدت مدید سامعه افروز گوش بر
صدائے دل در هوائے چشم براه خیر خواه میشود استیناف این خبر اختطاف اثر استکشاف غطائے
پیکر خوش منظر ناظور ۂ امنیت خاطر فاتر نمیکند تلوائے مردم خانه بر مخلص یگانه آنهمه قافیه
تنگ کرده که نفس نمے تواند آرام یافت در ینولا از سر اصرار و استیلا دست و دامن زنند
که هر چه بادا باد در شهر صفر المظفر پس از امضائے ایام ثلثه عشر رو بتوجه بدان سمت باید تافت
تا اوایل ماه ربیع الاول از انصرام کار شادے بهرۂ سرور و شادی حاصل شود و رنج دیرینه
سالها بالکلیه باطل و زایل گردد بصاحبزادۂ عالی مقام سلام مسنون الاسلام برسد زیاده
سوائے شوق دیدار چه اظهار رود ـ رقعه ۷ برادر صاحب عزیز القدر گرامی نشان الفت
پرست دعا گویان سید زین العابدین صاحب سلمه الله تعالی السلام علیکم و قلبی لدیکم ــ

مارا که نه آرایش برگی نه نوائی است ٭ سرمایه اگر هست همین دست دعائی است ٭

الحمد لله که محبت قلبی و مودت معنوی بانضمام عینیت اسمی رافع و دافع حجب غیریت صوری و مباینت ظاهری گردیده در صدد آنم که بجاے السلام علیکم منی بگویم السلام علی منی یا علیه السلام منه در عالم وحدت حقیقی هم مخاطبم و هم مخاطب باخود خطاب غائبانه دارم و از سر تکلف رسالت غائبانه می نگارم که رقیمه رسید و سرور و سرور موفور بخشید درنگ و تقاعد در جواب باضطراب ناسازے مزاج مردم خانه رو نمود که شطری ازان مرقوم رقیمه مرسومه والد الیشان گشته از حال شدن خالی نخواهد بود عزیز من تشفی کلی تشنه آبجوی برلب آب جوی موقوف نوشیدن آب است نه وزیدن هواے خنک و آسودگی سرما خورده لرزه فروش منحصر بر پوشیدن لباس پلاس و صوف و پشمینه است نه در بر کشیدن قباے گران بهاے نازک و جامه تنگ تنک طالب شراب وصال تماشای سراب خیال از شکنجه اضطرار کی بر می آید و آرزومند حصول کام بخیل سواعید ناتمام و دید و شنید کلام و پیام بے قیام از تپش و تلواسه دل کجا می آساید اهم آمال و اخص مقاصد و غایت امنیت و قصواے مبتغا سرعت انصرام طوی نیکوی باسعادت بوده است نه عجلت بتقدیم رسانیدن امرے از امور متعارفه رسم و عادت که طمانینت خاطر منکسر را محض وقوع این معنی باعث قوی نمی شود بلکه نوعے مظنه تسویف و تعویق زاید خلل در بر و سینه هوس گنجینه میکند اصغاے نوید قرب لقاے قبله گاه آن بلند پایگاه بتقریب ورود محمود این حدود در ضمن نهضت عزیمت خیر آباد فرخنده بنیاد دستمزد ای سپاس

بیقیاس رب ودود گردیده صیرفی تخیل بتعقل تغافل و تکاہل و تسویف و تعلل که مزاج
وہاج ایشان را از روی سماعت متواتره بران معتاد و مجبول یافته نقود تردد و تشویش
بیش از پیش بچارسوی دل محبت منزل نقود کیش در چیده از خدا التوقع و رجا که مہلت
امتداد مکث و تامل آن نواح بر فرصت فوز عظیم دیدوادید و تلاقی اشباح دامن نیفشاند
زیاده بجز دعای صحت و سلامت و جمعیت و عافیت چه قلم راند ــ رقعه ۷۸ میراب حدیقه
فضل و کرم بہار دوحهٔ خلق اتم ابر مطیر لطف اعم سید عارف الله خانصاحب سلمه الله الاکرم
گلدستهٔ سلام مسنون الاسلام که بشمایم اخلاص مشام الفت پیام دل را معطر سازد و بروایح
اختصاص دماغ انس سراغ جان را معنبر تحفه محفل بہشت آئین و ہدیه مجلس بہار تزئین باد
الحمد لله که نہال بال و فا اشتمال آب سحاب افضال لایزال سیراب شاداب حصول صحت و عافیت
وطراوت و نضارت گلشن احوال صفا مآل بوصول دوام خیریت و جمعیت مسئول حضرت
رب العزت ہبوب نسیم فردوس شمیم بوستان وداد و ورود مجموعه رنگین گل گلستان فواد
و تازه ریحان چمنستان مودت یعنے نامهٔ مشکین شمامه احباب مسلت باعث شگفتگی
غنچهٔ خاطر فاتر و مثمر ادای سجدات شکر ایزد دادگر شد باغبان حقیقی حدائق آمال و
امانی آن میراب روضهٔ یکجہتی و یگانگی را برشحات غمام کام بخشی و کامروائی تازه و تر
و نخل بلند ذات ارجمند آن نہال پیوند لطف و مروت را بقطرات مطرات انجاح
مآرب و مقاصد قلبی سرسبز و باروردارا دمترقب که ہمواره گلبزار صداقت بنسایم اعلام و
استعلام صحت و سلامت شگفته و ریان باشد و ریاض قرابت بآبیاری سحیاض رسالت

وکنابت خرم و خندان و دربندہ لاکہ مخلص بے ریا بسبیل تبدیل آب و ہوا ساکن موضع کوڑم
پاک گردیدہ اگر صبای روح افزای خط مکرمت نمط از مہب تلطیف رقیمۂ عنایت ضمیمہ موسومہ محبی
سید ٹیپو صاحب سلمہ اللہ الواہب بوزیدن درآید موجب نضارت جنان دل واستشمام رایحہ نوزان
متصل گردد بصاحبزادگان عالی فطرت سلام مسنون الاسلام برسد ۔ رقعہ ۷۹ برخوردار
نور الابصار محمد عبد العزیز طال عمرہٗ وزاد قدرہٗ الحمد للہ علی السلامہ والمرجو من اللہ لکم الکرامت
عجلت نہضتِ من معصیت جبلت از علتِ قلت و معدومیت موجودیت مبلغ بدست عسرت
طویت اخنیت مرتبت بحیثیت مہلت اغاثت یکدو روز دیگر کشید جمعیت طبعیت بشدتِ کربت
فکرتِ ناواقفیت حالتِ این حبت از سورتِ راجعیت بہ لبشانی مصئونیت امینیت گرایدکہ
درصورت محصولیت زرازرحمتِ صمدیت مغلوبیت سرعت عزیمت بغالبیت جازمیت ہمت
ونہمت مبدل خواہد گردید درخدمت فضیلت درجت حضرت مولویت منقبت تسلیمات عبودیت
دکورنشات فدویت و بدیگرا عزۂ الفت و مودت مرتبت سلام سنت سنیۂ خیر البریۃ بمعرض
عرض و ہدیت درآید ۔ رقعہ ۸۰ برخوردار اقبال آثار سعادت و نثار سید لطیف الدین
طال عمرہٗ بعد از دعا کہ اصل مدعاست اطلا اینکہ واسطہ تسکین و تشفی ذریعۂ اطمینان و تسلی
تعویذ بازوی دلِ مضطر مرہم کافور ناسور جگر نسیم عنبر شمیم گلشنِ دفا گل سرسبد گلبن تمنا ثمر بیش رس
نخل مراد گلدستہ تازۂ چمن فواد نتیجۂ دعاہای نیم شبی نیسان فرونشان حرارت خشک لبی کام
طلبی فوز عظیم حصول منتہای متبغا غنیمت سترگ وصول اقصای التجا نفس عیسوی بیمار جان بلب
چشمۂ حیوان عطشان آب طلب تریاق عراقی زہر افعی ناکامی جزای اوفای استدادایام

خون آشامی جان دارے و مریض انتظار روح و روان قالب زار و نزار رعنا نگار رحجلۂ مطلوب
اعنی سعادت نامہ بشارت اسلوب مانند آفتاب عالمتاب کہ از تہ جلباب سحاب برآید یا ہلال عید
سعید کہ در شب امید مدید بر لب افق طلوع نماید چہرۂ لمنو وا فروخته من سوختۂ آتش اندوہ را
زندگی دوبارہ عطا فرمود از خوش کرداری و ستودہ اطوارے و محبت قلبی آن برخوردارے
یقین متین کہ این طریقۂ انیقہ و سجیۂ رضیہ علے الدوام بلا اہمال و تساہل جارے و متسلسل
خواہد بود عذر لنگ الدماجد آن زبدۂ اولاد اماجد کہ ندامت و خجالت ہمسنگ مہلت کتابت
کردہ انداز فراست و کیاست دور نیست چہ خود من کل الوجوہ رہین منت بے غایت
ایشان بودہ ام پس نسبت این حالت بذات عالے مرتبت و توقف کتابت برامنیت منفعت
مجہول معلوم معلوم وانظہر عدم ورود جواب خطوط الفت منوط این معصیت مربوط از خدمت
منشی صاحب امین صاحب اسیر دام حیرت دارد علتش پرسند و از وصول جواب خرسند کنند
ای برخوردار کامکار طوریکہ مرا از اطلاع احوال خود خوشنود کردہ آید بیچارہ بندۂ خدا الٰہ میان را
ہم بحسب تحریر خط خیریت نمط آگاہے کیفیت و حقیقت دہید کہ ماہی بے آب است
یا چشمۂ سیماب زیادہ غیر از دعا بشما و اہلیۂ شما و منشی صاحب امین صاحب ہمہ دوستان ع
ہر کہ باشد زحال ما پرسان ؛؛ چہ نگاشتہ شود از طرف برخوردارے محمد عبد العزیز دفقہ اللہ
العزیز سلام شوق مہدا دانند و بخدمت پدر بزرگوار خویش تسلیم عقیدت تشمیم بعرض رسانند

رقعہ ۸۱

صاحب گرامی قدر قدیم الاشفاق لطف گستر عزیز الوجود کریم الاخلاق
سید رحمۃ اللہ صاحب سلمہ اللہ الخلاق بعد از سلام مسنون الاسلام بارقام ما ہو المرام می پردازد

از مرآت معنی نمای صورت و صورت نمای معنی محتجب و مختفی نخواهد بود که چون حرکات و سکنات ذرات مکونات تابع ارادت و مشیت خالق الارض و السموات ست انسان ضعیف البنیان که حسب حکمت ازلیت بفاعلیت مخاطب ست و باسارت معاتب از قبول فضول اختیار باهمه اجبار ناچار حفظ ادب بندگی در پس و خداوندی در پیش پس فعال لما یرید نصب العین مطالعه نفس الامریه به که اعتبار وسایط لایعنیه در دیه بارقهٔ توفیق صمدانیه یقینیه دافع و رافع حجب ظلمانیه ظنیه و تبصرهٔ عفو و صفح معاملهٔ مستکرهه واقعه فیما بینهٔ ماضیه که حسب رعونت نفسانیه و علاوگی اغوای بعض شیاطین الانس نوعے مکدر منهل عذب قدس انس و مسدد ابواب صداقت و یگانگے سابقهٔ طرفین از مسامیر تدابیر جهالت و بیگانگی لاحقه جانبین آمده آمده خاصه مصفی آن آب تسنیم نصاب و مفتح آن ابواب جنان انتساب بپالایش کتاب و استکتاب کتاب و خطاب استبراسیه ماسبق و اغتنام بالحق بالصواب انصباب و امع ایاب لوامع از اصفای سانحه ءالٰه نسخهٔ جامعهٔ الفت فهرست جریدهٔ انست تازه نهال گلشن مروت گل سرسبد چمن فتوت دوحهٔ حدیقهٔ سعادت ریحان گلستان شرافت نور دیدهٔ نجابت اعنی صاحبزادهٔ والا فطرت که دست بهم فرسای کلفت و حسرت و نالهٔ جان گزار فزای خجلت و ندامت و چشم حق بین کشای عبرت و انابت از خواب گران ذهول و غفلت و مو قدنایرهٔ خامهٔ لطیفهٔ سرمدیهٔ جبلیه شده شده بلسان خمول آلو دفضول اظهارا ناﷲ و انا الیه راجعون گویانا اختیار صبر صبر زهر که نوش بکام اهل گوش هوش کرده کرده کرده ناکرده یک کرده کردهٔ قدیم التماس کرده از سرزجای تاسیس اساس استیناس وارد یارب که فرصت

رقعہ ۸۲

جواب برسرعت کتاب دامن نبفشا ندزیادہ جیہ ۔ مولوی صاحب فضیلت مناب
اشفاق مناقب مولوی سید علی بخش صاحب سلمہ اللہ الواہب السلام علیکم و سلبی لدیکم
الحمدللہ و المنہ کہ بہر حال حال این پریشان بال قرین صحت جسمانی است و جمعیت و عافیت
آن شفیق کرم طریق آناً فاناً مسئول و مطلوب از حضرت یزدانی در بارۂ مکافات خسارات
و جبر نقصانات کہ محتاج شرح و بسط نیست اندیشہ تامل پیشہ ہنوز در پی قطرہ و تردد
امارہ بجائی نمی برد اگر چہ از سابق استصواب خاطر بعض اعزۂ صفاکیش بود اکنون
سفر شہر حیدراباد درپیش گیرد قطع نظر از دشوارے استحصال رخصت امتناع تاب تحمل
برخوردارے بر مصایب مصاعب جدائی باین سرعت و زودی و باز ماندنش بالتزام ہمراہی
از تحصیل علم انگریزی کہ ہجر و ترک آن بعد امضاے این ہمہ مدت در طلب یا آنکہ یک دو سال
زیادہ تر جہت حصول استعداد کافی باقی نماندہ مستبعد از عقل است دست رد بر سینہ
فضول عجلت میگذارد نمی تواند قدم بر دارد بضاعتے ندارد کہ سر کلاوہ گم کردہ تجارت
دیگر بارہ بدست آرد برخوردار بفرط التفات معلم انگریزی و استظہار سفارش او بر نوکری
سہل و خانی فی الحال بمشاہرۂ سی و پنج روپیہ و میعاد اضافہ نوبت بنوبت اندرون یک دو
سال تا بمبلغ یکصد و ہفتاد و پنج روپیہ دندان طمع تیز کردہ ملتمس رضاے عاصی است
استصلاح عقل ناقص بانضمام استشارت اکثر احباب نظر بر توقف استکمال علم بل نسیان و الخطاء
از درجۂ مستحصلۂ موجودہ و نا استحقاقی بثبوت قدامت مستعدان آن خدمت پیش ارباب
حکومت از عدم تعلقش بگورنمنٹ و تفاوت زمین تا آسمان فیما بین علاقۂ گورنمنٹ و ماورای

آن و پیش پا افتادگی عهدہ ہرگونہ در صورت کامل عیارے بمحک امتحان گورنمنٹ
سنگ راہ اجابت مسئلت مے سی می آید و با اینہمہ کج دار و مریز خلہ کار خیر آن برخوردار کہ اہم
امانی و اخص مارب است خاطر مضطر را ماہی بے آب ساختہ ارتفاع حجب غیریت از میان
جانبین بتاسیس اساس طبع صواب ایاب و استطلاب جواب کرم نصاب پرداختہ امید کہ عجلت
قبول مسئول بر فرصت وصول مامول تقدم گزینند و نعل دل مستعجل در آتش تلواسہ و تپش
نہ نشینند زیادہ بجز توقع مزید لطف و عطا چہ املا رود — رقعہ ۸۳ برخوردار نور الابصار
سعادت دثار طال عمرہ۔ بعد از دعاے طول عمر و مزید اقبال و توفیق کسب کمال معلوم
نمایند کہ احوال این محال بہر منوال کہ حسب ضرورت قضاے ذو الجلال چہ یسراً و رخوۃً و چہ عسراً و شدۃً
میگذرد چون مشمول عافیت جسمانی است مستوجب سپاس رحمانی است و اخص امانی محصور تلافی
ملاقات روحانی بتلاقی اشباح ابدانی میقہ رشاد و شیقہ جبرہ منود ورود محمود نمایندہ و غنچہ پژمردہ
دل آزردہ افسردہ را کشایندہ و دیدہ غم دیدہ و سینہ الم گنجینہ را نور و سرور موفور
افزایندہ آمدہ نامہ معتمد خان بایشان واصل و جواب اعلام بمشفقی سید منور قم خان
در بارہ اختیار اصطبار تا مدت دو ماہ با اطمینان جنان جہت ایفاے مبلغ آن از طرف ایشان
حاصل شد استماع ابتیاع زیور معلوم پیش از اتفاق اخبار آن برخوردار سعادت انتفاع
بعرض مدت شہرین تخمیناً یا کسرے کم و زاید بتحریک سلاسل ابتغاے آن از خدمت مفوض الیہ
باتمناے استحصال منفعت فایق تر از مشتریان فروشندہ در صورت اشتراے خریداران پوشیدہ
و اصغاے جواب اقبال سوال و عدہ مستوثقہ استعجال ارسال نزدیک این داعی محیر سگال و چندے

گذارش عذر و آصال در انتظار وفای وعدهٔ باکمال و ثانی الحال بعد استفسار حقیقت حال عند
الوصال از سر صدق مقال کرامت اشتمال ایقان ایقاع ابتیاع آن زبان گویائی را تخته بند
دهان خاموشی نمود بر خواست تا نفس الامر چه خواهد بود فی الواقع از اول امر بایشان نوشتنی داشت
تا دهقان زمان تخم حرمان در مزرع مرام جان نمی کاشت تا آنکه هنوز بدست نگردید و انحصار حصول
بر وقت فیصله همه زیور مرهونه از زبان سید نصیر الدین صاحب بگوش رسید برخوردار ام مردم خانه
شمار از مدت حمل هشت ماه کامل تا تاریخ بست و پنجم شهر محرم الحرام انقراض یافته و این ماه
ماه نهم است و حضور شما درین ایام پرلابد و ضرور و اهم مهام هر قدر که زود تر ممکن باشد
توسن عزیمت این جهت گرم عنان سازند بلکه در صورت امکان سوارهٔ مرکب از راه دریا
تا بسهولت و عجلت طی مسافت دست دهد نهضت این نواحی را بر سکونت و اقامت آن حوالی
ترجیح دهند ع . بیا بیا که بصد جان آرزومندیم ، جناب اخوی صاحب بر جناح استعجال
عازم آن محال می شوند و عنقریب خطی بنام آن برخوردار یا مشفقی سید منور رقم خالصانه
بنوک قلم می آرند زیاده چه . **رقعه ۸۴** برادر صاحب مشفق مهربان چشم و چراغ دودمان
مولوی محمد مهدی صاحب و آصف سلمه الله تعالی دور افتادهٔ حزین زین العابدین که عمری
سور داستان چرخ جفا کار و در انواع تفکرات و تشویشات زمانه حیله ساز زار و نزار
و ناچار بود نه تاب قرار و نه پای فرار چشم حیا بر پشت پا و زبان معذرت عجز نوا
بوثوق رجای عفو سهو و زهو و المنة بعد از اهدای اسلام مسنون اینچند کلمات خلوص آیات برای
قضای مافات می نگارد درین نزدیکی توالی خطوط الفت منوط موسومهٔ برادر عزیز و برخوردار

محمد عبدالعزیز مشتمل بر کلفت مزاج صفا امتزاج جان الم توامان را آنهمه پیچ وتاب نداد که پای
بیان بمیدان شرح وبسط آن توان نهاد انا للہ وانا الیہ راجعون معلوم که الدنیا ساعۃ
لیس فیہا راحۃ درین زندان جانستان مردم با ایمان را جز خون دل خوردن چه نصیب و با آرام
وسکون نشستن چه امکان ست زندگی برگردن افتادست ای جان چاره نیست ؎ شاد
باید زیستن ناشاد باید زیستن ؎ مفارقت برادر عزیز سیما ناخوشی مزاج او خار الم در
ناسور جگر گردد اقامت یکروزه اینجا را زیاده تر از یکماه شمرده اما چه کنم مرغ بے بال و پرام
بال و پر خود از خدای طلبم و از شما استمداد دعا زیاده ازین زیاده ست — رقعه ۸۵
برخوردار نور الابصار سعادت وثار محمد عبدالعزیز طال عمرہ وزید قدرہ بعد از دعا که
ما فوق هر مدعا املا وانها آنکه نور دیده بے نور وسرور سینه الم گنجور راحت و آرام دل
بے قرار یعنے رقیمه سعادت ضمیمه آن برخوردار مورخه ہجدہم ماه حال بشب سادس وعشرین تسکین
بخش جان حزین وآگاهی ده مطالب مضامین شد برخوردارا بقول مرزا عبدالقادر بیدل ست
جنون ساز نقطه کردم فغانها صرف خط کردم ؎ ولے از سستی طالع کسے نشنید پیغامم ؎؎
بتاریخ ۱۲ ذیقعده جواب نمیقه رشاد وثیقه برقمزده ۱۱ موصوله ۱۶ مرقوم وبسمت ارسال
موسوم گردید مگر گم گشتگے هوش وحواس این هیچ نشناس بدان پارهٔ قرطاس هم پیچیده
ست برنگے سرگران افتاده ایم از نارسائیها ؎ که دشوارست قاصد هم زما پیغام بردارد ؎
اکنون جواب رقیمه مورودهٔ اینماه مرقومهٔ ۲۶ ذیقعده مع خطوط موسومهٔ سید لطیف الدین
ومولوی یوسف علیخان ومردم خانه وعریضهٔ درخواست رضای چهار ماه که لذراه مآل اندیشے

مناسب نمود تا تلغیف سرٹفکٹ این جایگاه در یک لفافه کلان بنام آن برخوردار سعادت
توامان بتاریخ ۱۹ امرسل شده در میان ناله و فریاد بیحوصلگانه بمصاعب نکاره زمانه حسب اقتضای
طبع بیخردانه انچه از نه جان بر سر زبان گذشت تسلیم قلم المرقم درد و غم علم گشت تکرار
اظهار آنهمه خزف مزخرف کاریست محض بے مصرف ست مکرر گرچه سحر آمیز باشد
طبیعت را ملال انگیز باشد بالجمله حالا که طناب امل گسسته و دست بی دستی از سایر حیل گسسته
چاره که آخر چاره ها بنظر در آمده و از صمیم خاطر فاتر بر آمده فکر تقدیم آن تا سر آمد ماه محرم پابند
صحبت این مردم نامردم می پسندد و من بعد توفیق تسلیم و رضا بدرقه ترک مطلب و مدعا شده
رخت سفر ازین مقر سراسر رنج و کدر برمے بندد ست اگر زمین را با آسمان دوزی ها ندهند همت
زیاده از روزے ها زیاده بجز اعلام و استعلام خیریت چه تحریر رود از طرف این مهجور بهمه
اعزه نزدیک و دور سلام شوق پیام گفته شود ـ **رقعه ۸۶** برخوردار نور الابصار
سعادت و نثار اقبال آثار سے محمد عبد العزیز طال عمره و زید قدره بعد از دعای طول
حیات در خیرات و مبرات و مزید کسب سعادت علم و هنر معلوم خاطر عاطر آن لخت جگر و نور بصر باد
که صحت جسمانی این مجرم یزدانی حاصل ست و استدعای خیریت ظاهری و باطنی سایر عشایر آن حوالی
اخص مشاغل نامه سعادت علامه برقمزده ۲۶ ذیقعده بروم شهر حال روز جمعه چهره ورود نمود
و انتظار وصول جواب رقیمه مرسله ۱۰ ربماه مذکور که تا هنگام ارقام خط مورود هر آینه
بدان حدود رسیدنی بود الی الآن در تمامی کتاب این مکتوب افزود و تحریر جواب خطاب آن سعادت
ایاب ازین سراسر پیچ و تاب بچه نمط صورت خط گیرد که طبیعت منغصت ملویت حسب جبلت

در اجابت مخاطبت از برارت اقامت حجت بی منفعت نسبت خطیئت بخود می پذیرد ما اصابک من سیئة فمن نفسک باری این قدر هست که سه ندادند در دست من اختیار، که من خویشتن را کنم بختیار، آنچه از عالم غیب بعرصهٔ شهود جلوه نمود مسیدهد امضا و قضای مالک الملک لاریب ست که حکمت کامله و مرحمت شامله اش از شائبهٔ نقص و رخسارهٔ قدرتش از غازهٔ عیب مبراست اینجا اختیار عین اجبارست و اختیار اضطراری حد اوسط از اجبار بندگی ناچار چاره کجا الا التسلیم و رضا چون و چرا چرا از صلح کل تاالآن تبرا از عیش و طیش سرا و ضرا رخ نماید ـ دانی که بر نگین سلیمان چه نقش بود، خطی زر نوشته که این نیز بگذرد، استحسان و استطلاع معاوضه مشاهره بلا استصلاح احدی بمحض عنایات هوس سمات مخمصهٔ این رنجه شکنجهٔ تشویشات روز و شب بوده ست نه حث و تشویق منشی ولی لقب نه معلومیت خدمت ایشان از مظنونیت و مرقومیت آن مطلب باید آن برخوردار مظنهٔ بد در هر کار از باطن خود دور نماید که ان بعض الظن اثم توارد تانیات و مهلات متوالیات در معظمات مشخصات مقدمات از تاخیرات ملاقات راجه که اجل موجبات آن اولاً تغیرات حالات وی به تشویشات اعتزال و انتصاب رزیڈنٹ آمده ثانیاً در ادا ایام عبادات اصنام و ثالثاً درنگ وصول سفارش نامه و رابعاً انتظار عود رزیڈنٹ و خامساً اهتمام انتظام حسن جشن و ضیافت ببشاشت و ورود گهڑیال و کمربند بسبیل سوغات و انعامات از ملکه انگلینڈ و سادساً سلوک اهلیهٔ مالوفه راجه بدرک اسفل سقر و تکدر خاطرش بیشتر ازین ههگذر و سابعاً ارتکاب اعترائات تا کیماد کامل ازین سو بسمت کینا کماری و ثامناً دیگر رفتن بعد باز آمدن ازین حدود

جهت کندیدن رود تا به نزدیک آرامی و تا سعادیوی دیوان شفقی پیش فرنگی درباره عمده
مفتی گرسی دعا شد آشتن ورزیدن انجمن جانه زن از ایفای وعده موکده جد و کد امراین
ممتحن چرخ پرفتن از دست و باد دهن کام ناکام باکام تلخ حرمان کام کامران احزان
بشر یتیم دارد سه آماده صد سرود دردم ؛؛ ناکرده تمام یک نوا را ؛؛ صد چاک سپرده ام
بهر دست ؛؛ ناکرده بدوش یک قبا را ؛؛ ای بخت جنان مکن که آخر ؛؛ ممنون اثر کنم دعا را ؛؛
یا دست جفای چرخ بربند ؛؛ یا بخل عطاسے مدارا ؛؛ تا کے بشکیب در بذیرم ؛؛
آفات نجوم فتنه زا را ؛؛ یارب چه عداوت است با من ؛؛ این کارکنان کبریا را ؛؛ در ملک
فرنگ و شهر اسلام ؛؛ معزول ندیده ام هوا را ؛؛ تا کی بمیان خود نه بینم ؛؛ دست اجل
شکسته پا را ؛؛ منفعت کافی ادای وام حسب ارقام سعادت نظام از راجه این مقام
که درباب انعام اهل اسلام مرتبه تمام لئیم نافرجام میباشد چشم داشتن دماغ بیهوده خیال
خام پختن و بمثابه سنبل و گل در زمین شور کاشتن است غایة ما فی الباب بقدر کفایت
خرج ذهاب از این صوب ناصواب اگر دستیاب شود فوز عظیم فتح باب اجل مآرب مطالب
باید پنداشتن طرفه اعجوبگی تازه که تاراجه از جانب کنیا کمارسے درین محل خوارسے
رسیده بنا خوشی مزاج از کم غذائی حقیر ولاغر گردیده و رنگش متغیر مگر تیرگی باطن
بر ظاهر بدن جلوه گر نمودارسے وضعف دینی معنوی بر هیکل جسمانی صورسے مستولی
و جسامت و فربهی بیرونی زبون و مغلوب نحافت ولاغری اندرونی علاوه اصل نحل
نگون بختی عروض و نمود شاخ و برگ این سختی چند ابیات حسب حال از قصیده عرفی شیرازی

کوک نالہ سازی و صفیر آہنگ قم پردازیست ـــ تا بازم از وصال جدا کرد روزگار ؎ با روزگار عیش جدا کرد روزگار ؎ آن جنسہاے فتنہ کہ در شہر غم خرید ؎ قحط متاع بود عطا کرد روزگار ؎ آن چشمہاے زہر کہ در باغ فتنہ بود ؎ درکار بیخ مہر گیا کرد روزگار ؎ چون من ستم خری سر بازار او نداشت ؎ زودم فروخت حیف خطا کرد روزگار ؎ دردم بکشوری کہ عنان اثر فگند ؎ بیمار را بمرگ دوا کرد روزگار ؎ از بوی تلخ سوخت دماغ امید و یاس ؎ زہری کہ در پیالۂ ما کرد روزگار ؎ در بزم ناز شعبہ و آوازۂ ملال ؎ ہر نغمۂ کہ بود ادا کرد روزگار ؎ ای دل کلاہ کج نہ و بر یاس تکیہ زن ؎ کت جامۂ امید قبا کرد روزگار ؎ آن دست را کہ رو ننمود سے باستین ؎ دامان سعی گیر دعا کرد روزگار ؎ ہر وعدۂ جفا کہ بکونین کردہ بود ؎ با ما زروے مہر وفا کرد روزگار ؎ ہر ناوکے کہ زد بشہیدان کربلا ؎ زخمش نثار سینۂ ما کرد روزگار ؎ درج امید و گنج دعا را گہر نماند ؎ بست دلم بجیب رضا کرد روزگار ؎ اکنون نظر بامتحان یک حیلۂ دیگر کہ آخر الحیل آمدہ استحصال رضاے چہار ماہ از روی ارسال سرٹفکٹ بعمل آمدہ عزم جزم دارم کہ اواسط یا اواخر شہر محرم ازین منزل غم و الم خرم و شادان یا ہمدوش حرمان حسب مقدور رخت سفر بربندم ـــ حکایات شوق و شکایات غم ؎ مگر بازگویم روزے بہم ؎ دگرنہ قلم را چہ یارا سے آن ؎ کہ از صد یکے را نماید بیان ؎ زیادہ ازین اطناب کتاب باعث ملال و کلال خاطر اولو الابصار ست ہمہ عزیزان و نور چشمان نام بنام دعا و سلام باشتیاق تمام برسد ـــ رقعہ ۸۷ مولویصاحب فضیلت مناصب

اسوة الافاضل زبدة الاماثل کریم الاخلاق عمیم الاشفاق مولوی یوسف علیخان صاحب
سلمه الله الخلاق بعد از تبلیغ سلام مسنون الاسلام که فاتحة الکلام و خاتمة المرام و بهین
وسیلهٔ انبوهی دوستان خلوص انضمام است مکشوف رای مهر پیرای آن معنی نمای
صورت و صورت نمای معنی و حقیقت فزای مجاز و مجاز گشای حقیقت نموده می آید بر مرآت
ضمیر صفا تخمیر که همواره مقتبس اشراقات معارف حقایق یقینیه و منعکس الهامات شرایف دقایق
علمیه میباشد مستور و محتجب نخواهد بود که آنچه از پردهٔ قوهٔ غیب بعرصهٔ فعل شهود جلوه
نمود و میدهد آراسته و پیراستهٔ شاهد لاریب است که رخسار جان شکار حکمتش از غازهٔ
نقص و ابروی دلجوی قدرتش از وسمهٔ عیب مبراست و حرکات و سکنات ذرات مکونات
در هوای اضطرار چار و ناچار تابع قضا و امضای آن مالک الملک بی همتا اینجا اختیار
اختیار که هم باستتار اجبار خار خلان دامن عقل است از مقوله کج دار و مریز جز حفظ مراتب
ادای عبودیت بر چه اصل پس معذرت جرأت اینکه درین یک مقدمه نامرضیه مستکرهة التذکره که
از اغوای نفس اماره و حث تلبیس ابلیسیهٔ بعض شیاطین الانس باعث گونه مضرت و نقصان
ملازمان بزم قدس انس بود و الی الآن موجب شرم چشم آزرم همچدان ابجد خوان دبستان
کن فکان است بسان لمعان مهر انور و خورشید خاور فی نصف النهار در دیدهٔ اولو الابصار
پیدا و آشکار و نمایان ع آنجا که عیان ست چه حاجت به بیان ست هم اکنون اقتضای
آب و خور و من الم بر و در را از مسقط الراس مدراس ببشهر تا بهر تر و ندرم اسیر شکنجهٔ اندوه
و غم کرد تا دیگر کجا برد و کی بخاک سپرد مد بسقهٔ توفیق ترک طول امل و دغدغهٔ تصدیع یوسف صاحب

تیغ اجل و ابهام ہنگام یسر و رفع و دفع ایام عسر و القان اعراض و اغماض آن ذات
فضیلت نکات از اتقان اغراض این ریاض مذلت و ہوان سمات و اعظام اہتمام
استحصال مثوبات اخری و اغتنام اعتصام استکمال درجات عقبی رہبر فسخ عزیمت
سابقہ شکستہ قلب صداقت طویت در مقاسات مکافات اجترای ماضیہ بازمنہ آتیہ از ادای
وایفای موجلہ زر محصلہ زایدہ و رفیق طریق مسلک ہبہ مسجلہ ازان شفیق پر حوصلہ و دل دہ
قبول مامول حصول مدعا و موسس اساس فضول املا گردید امید کہ خار انتظار بسیار از مہلت وصول
جواب باصواب در دامن خاطر فاتر نخواہد شد بصاحبزادہ بلند پایہ سلام مسنون الاسلام اُلفت
و استیناس سرمایہ ہدیہ و تحفہ برسادر زیادہ چہ زحمت دادہ آید الا کہ لطف اعم و کرم اتم کلم الشوق

رقعہ ۸۸ عزیز باتمیز واقف رموز ہر چیز سلمہ اللہ العزیز ہ شاد باش ای دل کہ آخر
عقدہ ات وا میشود ؛ قطرہ ما میرسد جائیکہ دریا میشود ؛ گام کشائیہای شوق جنون تاز
در فضای صحرای طلب از ہدایت خضر لطف سرمدی سرے بحدود منزل لیلی کشید و دست و بازدن
اضطراب مہاجرت بسکون قرب زمان مواصلت آرمید تمنای دیدار مدار صاحب منصف ذی رتبہ نیلور
آنقدر از حد گزشت کہ سوای عطف عنان بدان مکان طریق دیگر متصور نگشت چار ناچار تا ناخن
خدنگ انگمان جستہ صبای اختیار در خانہ ایشان نازل شد و بدولت نشاط بی پایان در اصل
انشاء اللہ تعالی بتاریخ ۸ ۲ ایماہ متوجہ آستان میمنت توامان میشود و سعادت ابدی
می اندوزد اگر از کثرت گل ذوالای آشنای راہ نگاشتہ آید پای قلم در طی این مسافت لنگ
لیقہ دوات در گل ہست دیرینامہ را از سطور و دوایر رو دبار و گرداب خجالت حایل عنان است

ایزدی بلدهٔ شهرستان توفیق گردید تا این گوشه نشین زاویهٔ تحمل باد و گوش و بینی بصد عسرت

و دیگو نی رست توسل بحبل المتین توکل پیچید بالفعل بضاعتے که بار سبکبار بہای جبلی گردد

قبضهٔ شمشیر و ستهٔ تازاغ ہمابراسے نذر راجه و یک شیشهٔ ناس جهت آن خیر الناس است

و یک صندوق عطردان و قدرے گوڑا کو مخصوص اقتضائے طبع اخلاص اساس چون خاطر فاتر

از دغدغهٔ گرفت وگیر سرہنگان تهانه محصول اخگرپا امن است و دل تردد اثر شرر در پیراهن

در صورت امکان وصول سند راہدارے مغتنم فرصت شکر گزارے ست و غنیمت اوقات

سپاسدارے والاخدایع نفس اماره باعلان حقیقت حال مے پیوندد تا از ادائے زر محصول

تہمت جرم فضول برصدق این جرعه کش جام ذہول نخندد و تشریف قدوم بعضے از منتسبان

خاص آئینه داریگانگی سابقه اسلاف است و حقیقت آرائے یار فروشی ہای این سرا سر لاف

و گزاف جبهه التفات چین تغافل مبیناد و مرآت معنی نمائے الطاف زنگ کدورت مبیناد

رقعه ۸۹ برادر عزیز مهربان باتمیز سرمایهٔ فتوت گنجینهٔ مروت ہمدم غمگسار شیخ

فریدالدین صاحب سلمه الله الغفار بعد از تبلیغ سلام مسنون الاسلام و دعائے اعتلای اعلام

ارتفاع نام وازدیاد توفیق انصرام مهام احباب خلوص التیام اعلام ضمیر منیر صفا پیام باد

که درین ایام بنزدیکی دو سه روز منشی صاحب رزیڈنٹ دوم از اهتمام سفارش نامهٔ

کلاه پوش خویش عریضهٔ درخواست خدمت افتائے این مقام براجه صاحب فرخنده فرجام

گذرانیده اند وازطرف برہمن لنبوری جج کورٹ نیز نا صواب دذبا ضرورت یکے مفتی کاغذ رپورٹ

ارتسام کنانیده و هنوز هیچ جواب باصواب نیافته اند و زمام همت از انسجام کام بر نتافته

انتظام امر این مستہام صباح و شام موقوف انعام خالق انوار و ظلام و رازق جمیع انام است
نظر بر اقدام تدبیر انجاح مرام مسودۂ مطلوبہ و موعودہ محضر رنگ ارتسام پذیرفتہ و سمت ارسال
خدمت با احترام امید کہ بر دو قطعہ قرطاس انتقاش اقلام تلطف انضمام و بر ہر دو اسامی نوامی شہود
کرام نقش ارقام گیرد و بزودی مالاکلام آن ہر دو یکے بعد دیگرے بدون انضمام اعنی اخریٰ پس
از استطلاع وصول اولی ابلاغ کرم ایاغ پیش من گمنام و التزام اتیغنیت از بہر انکہ بیخواہم استتمام
روایح استقدام صدر آن صدارت از گلشن شہادت خدام مفتیان مدہرہ و نتھرنگر و جنگل بیٹھ
و علمای اعلام و خواص و عوام بلدۂ مدراس ہم بنمایم پس یکے را احتیاطاً نگاہداشتہ از سبیل ترسیل
دیگرے و انتسام استشہاد عظام ہر مقام بتعطیہ مشام آرزو مرام خود میسر دارم و اگر این سعی
محض خیال خام ماند و لوتسن بدلگام طالع زبون رام نیاید ہمین حسام از نیام اعتصام فضل
رب علام برآوردہ صورت اتمام کار میسازم زیادہ چہ بہ برادر عزیز آن عزیز و نور چشمان
سلام و دعای دوام عمر و دولت و مزید توفیق کسب سعادت مہدا باد **رقعہ ۹۰** مولوی ضیا حسب
فضیلت مناصب اشفاق مناقب اخلاق مراتب مولوی مفتی سید علی بخش صاحب سلمہ اللہ الواہب
بعد از تبلیغ سلام مسنون الاسلام و تمنای دوام صحبت مسرت سر انجام کہ مافوق التقریر والارقام است
واز مکارم انعام رب علام مستبعد و غریب نیست واضح و لایح رای ضیا پیرا مے گرداند
کہ بعد ورود مجرم رب ودود جہت فتح باب مسدود کہ مرکوز خاطر خطر رموز بود تمامۂ اعیان
این مکان آمادہ گذارش عریضۂ درخواست نصب یک مفتی و فی الحال لیاقت سرراہ آن خدمت
در وجود من شبہ بود محض لمنود و مبالغہ کاملہ نسبت باین بندۂ بے شود دست و گریبان

تکلیف طلب سند مثبت قابلیت از اہل علم و فضل معدود بوده اند داعیهٔ الفت قدیم بانی مبانی
جرأت ارسال کاغذ ملفوفهٔ رقیمهٔ ہذا و مجوز صداع تزئینش به ثبت مہر کرامت بہر از بہر عزت
و وقر و ثبوت مرتبت و قدر ذرهٔ بے بہر سراسر مہر ست امید که عجلت قبول عاجل مہلت بر
وصول ز اہل فاضل آید و انتظار ورود جواب بشکنج اضطراب نفرساید قلت فرصت و شدت
ضرورت ہمین مسئلت مانع و رادع اطناب کتاب از دیگر ابواب بعد وصول جواب بسیاری
از باب خطاب و جواب بمثل یار باقی صحبت بلسے باقی زیاده چه تحریر نماید جز اینکه توسن
لطف اتم بمیدان کرم گرم جولان باد بمحمد و آله الامجاد ـ

رقعه ۹۱

الطاف مظہر تفقد گستر
تلطف فرما عطوفت پیرا دام کرمه السلام علیکم و رحمة الله و برکاته تا قلم بر داشتم و اندیشه
بر گماشتم که حرفے چند از شکایت زمانهٔ پر بہانه بر نویسم و بسبیل تحفهٔ محبانه و ہدیهٔ دوستانه
بآن آستانهٔ کرم آشیانه در فرستم مضمونی جز شکوهٔ بے مہرے آن یار عزیز در دل نگذشت
و معنے غیر از گلهٔ بے التفاتی آن سر حلقهٔ ارباب تمیز بخاطر نگذشت تا ملی که تا ساقی چرخ
نافرجام بادهٔ مراد بجام آرزو کمتر میریخت چه قدر عہود و مواثیق مراعات بر احوال محزون میان
بسته داشتند و اندیشه که تا طبیب روزگار بے مہر داروے تلخ عسرت اوضاع بیمار جرعهٔ ملال و
کلال در کاسهٔ مذاق می ریخت بر چه مایه گرمے ہنگامهٔ دوستی و محبت نظر ہمت می گماشتند
اکنون که نجم سعادت آناً فآناً در ارتقاست و کوکب شرف یوماً فیوماً در اعتلا فرصت وقت
غنیمت ندانستن از برائے چیست و بر ایفاے عہدهٔ خود کمر نه بستن با غوای کیست مگر نمیدانند
که دنیاے دنی بے بنیاد ست و آیا نمی شناسند که دولت سر بسر مشقت نه قابل اعتماد

ازین رو که بیکبارگی دل ازمن برگرفتند وجواب خطوط مراہم پاسخی شایستہ نگفتند
حیلے دل مرا بشکستند وبسیاری خاطر مراخستند آخر ترحمی کنند که بغایت درمانده ام وبیش
ازین در انتظارم نپسندند که ازخود شرمنده ام کیفیت حالتم ناگفته بہ است که قلب مستمع را
کلفت ده است آخر مقال همین که انچه مرکوز باطن کرم مواطن باشد از هست ونیست خبر
ظهور کشاید تا شدت امتداد انتظار جان و دل زار و نزار را در شکنجهٔ الم نفرساید زیاده چه

رقعه ۹۳

عزیز یگانه فرید فرزانه وحید زمانه شیخ فریدالدین صاحب سلمه سبحانه- بعد از
سلام شتاقانه ودعای مخلصانه نگارش الفت پرستانه اینکه سه از دیر دوست چگویم بچه عنوان
رفتم ؛؛ همه شوق آمده بودم همه حرمان رفتم ؛؛ حرمان بخت تا این مدت در تردندرم
سخت گرفته بود از نرم روی تدبیر در برابر گرم خوی تقدیر غیراز سردی دل وافسردگی
ضمیر کارے نگشود در فکر چاشت بودم وخود نزدیک تر رسیده که یکباره مرگ راجه بکارام
شام کرد شام غریبے روز جزع رجع قهقرے بر سر بے سری من ورآورد اکنون دست
وپا شکسته جز تسلیم ورضا سرے ندارم مگر با اهل وعیال خود چندے نفسی خوش
برآرم بعد ازان به بینم که شتر برکدام پهلو میخوابد واز درون آوند درون چه بیرون می تراود
خجلت عدم ادای قرض آن عزیز دلها دیدهٔ حیا بر پشت پا دوخته که عمرے برگردد الا که
حسب کتاب صواب خطاب وَاِنْ كَانَ ذُوْ عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ اِلٰى مَيْسَرَةٍ مهلت فرصت آن معدن
مروت دل ده ویاور گردد ،، اگر زندگی باقی است در رفیق عزیمت را توفیق صمدیت ساسقی
پس رسیده نش بیقین وانند وتا ساغراملِ از بادهٔ اجل لبالب شد بحل کردنش راز کوه

دفائن آشنائیها شناسند بدار صاحب ہمہ برخورداران سلام و دعای فراوان رسانند
زیادہ ازین زیادہ است — رقعہ ۹۳ برخوردار نور الابصار سعادت دثار محمد عبد العزیز
طال عمرہ بعد از دعا کہ ما فوق ہمہ دعاست مطالعہ باد واسطۂ سعادتمندی آن برخوردار
مورخہ ۱۱ ہ ۱۶ این ماہ واصل شد و بمضامین مندرجہ اش کماہی آگہی حاصل ست ای آنکہ
ترا چو فضل حق دادرسی ست آشوب عوارضت پندار بسی است باصافی طینتت نباید
کلفت ہر آئینہ گر نفس ہیچ نفسی ست استبعاد صواب استمداد کتاب بار دیگر باہم
ہمان کافر ازتاب مہر الانور اظہر و ہمین رہگذر اجتناب استطلاب این مجرم داور از طرف آن
فاجر و استکتاب بدان باب از دست اربٹ نٹ کمشنر بنام راجۂ این مقر مقرر و مسطر گشت
منتظر و کمین گر سعادونش باید نشست جان پدر نیم سیر ماندم برنج نایافت برنج باریک
و نان مرغوب گندم بہ کہ برنج خواست از زبان بیخواست بیخواست خواست و انگہی کہ اینجا
چنانچہ قبل ازین املا گردیدہ خورش معتاد پسندیدۂ خاطر ناشاد پیدا و نمایان نیست درکیسہ
و جو و سنگ و زر یکسان منشی ولی لقب کہ از فرط قرض روز و شب درتب ست با من بکرو
یکرو یکرو یکرو و یکروی بکروئی ویکروئی برب مجید برمزید باد در استحسان ختان عبد الملک
معلوم کہ سنون بیست الاسل استر ابر پوست شرمگاہ نہ محصور دوخت جامہ و جمع خویش
و بیگانہ و آرایش بزمگاہ اینہا ہمہ ہوس است و بس لبس پیش از مکتب بلا تعب و کلفت
حسب ضرورت ساز پیش بردن بہ کہ برطرحش گذاشتن اگرچہ در نظر یادرش اینگونہ استرا
برگ جان بہتر کہ برقلفۂ آن پسر مگر فہماینشے کہ الوقت سیف و الفوت حیف سے من نمیگویم

زیان کن یا بفکر سود باش ؎ ای ز فرصت بیخبر در ہر چہ باشی زود باش ؎ ابتلای دین
دیدہ کہ باین شین کشیدہ لا یلدغ المومن من جحر واحد مرتین سے چو بارے فتادے
نگہدار پاسے ہے کہ تا بار دیگر نلغزد ز جاسے ؎ در بارۂ فقد خط محولہ کسے از آن برخوردار
تغافل علامہ چہ استعجاب و استغراب استغراب استعجاب بر احتیاط زیر جامہ اگر آید باید ابہام
علی مدارج آن ذی معارج بخصوص انگریزے دار و سے و دیگر علم و ہنر و استقرار مشاہرۂ
تلامذۂ مدرسہ کہ قبل از مدتے متمادی مظنون مستقرب الوقوع بود و شیوع مژدۂ ورود
حکم ریاست نواب عظیم جاہ و معادت با نصرت حیدر جنگ بہادر از ولایت و آگاہے
بر ناسازی مزاج و ہیام تنہائی برخوردار سید لطیف الدین صعوبت قرین مشعر استخبار
و موسس اساس استطلاع و مکدر طبع کدر اقتناع و تاکید بلیغ دلدارے وی بآن دلدارے آمد باید
زنہار اغماض و اغراض بکار نبرد سے ہر کہ باشد ز حال ما پرسان ؎ یک بیک را سلام ما برسان ؎
عدم حصول جواب مطلوب و رجائے وصول بطرز مرغوب در ارسال جواب باعث تعویق و آل
خال احساس یاس بعزیمت اخبار اخیار جرأت دہ تمنیق افتاد محمول ذہول کہول نشواد
مطالعۂ نامۂ آن برخوردار از زشتی خط و سیاہی آبکی و سبکروی خامہ و پاشانی الفاظ
و اشتباک حروف مبادی سطور محرفہ با سطور مستقیمہ زحمت بسیار رسید باید کہ دیگر بار از نہیا
ہشیار و خبردار باشد و جواب این رقیمہ و رقایم آتیہ بعجلت عاجلہ می نگاشتہ باشد کہ
الانتظار اشد الموت واقع ست **رقعہ ۹۴** برادر عزیز القدر گرامی تر از جان اعتضاد
برادران چشم و چراغ مردمان سعادتمند جاودان لالہ میان سلمہ الرحمن۔ بعد از دعائے

خیریت دین و دنیا و سلام سنت سنیهٔ خیر الوری واضح ولایح طبع سعادت انتما باد کہ رقیمہ
الفت ضمیمہ مورخہ ۲۶ شوال بغرۂ ماہ حال چہرۂ ورود نمود و دل بیتاب را از اخبار
اندوہ بار مافی الباب کباب آتش بے دود جان برادر خدا راز ما نزل من القدر در
حوصلۂ بشر ہرگز ہرگز مقدر نشدہ و مقولۂ معروفۂ السفر وسیلۃ الظفر فی زماننا مرجوعۂ
السفر قطعۃ من السقر محسوسہ و مدرکہ و مجربہ این سراسیمۂ غیر گردیدہ ع بہر دیارکہ
رفتیم آسمان پیداست ؎ حیرت بر حیرت از زیادت قرض آن فطانت عرض کہ با دوام
ارتکاب احتیاط و التزام اجتناب افراط در مصارف معارف کلیات و جزئیات و استخفاف
اسراف و کثرت موعظت و رشجند من متمند و تعرض استجابت استعادت و عدم امکان جور
بعد الکور بتعرض استجابت و استعادت لزوم اعان و طور غور و جود زمام اختیار
قبض و بسط ہر کار در کف اقتدار ضبط و ربط کارگزار کارگزار نوبت کار کار دباستخوان رسیدن
چسان توان رسیدن زخم کارے سنان زبان دیوان در سینۂ سوزان و دل بریان
ناسوری نکرد کہ جز مرہم کافور فضل یزدان صورت اندمال آن نمایان گردد و یاران نفاق
توامان این کفرستان باہمہ لاف و گذاف خلاف میعاد از مصاف امداد استطراف و استنکاف
نمودہ بعضے تماشا کنان برکران نشستہ اند و جمعے در ظاہر ممد و معاون بودہ بباطن حسد
مواطن بر شکست من بیست میان جان بستہ اند نمیدانم کہ بر سرم چہ نوشتہ اند مگر خاک
من از تمرد و ندم سرشتہ اند نشتر ناسور جگر نا بود جبر از فقدان و فوزان مکاتیب
تشتت اسالیب این ممتحن محن زمانہ موسومہ عبد العزیز از ہوش و خرد بیگانہ دمردم خانہ

در خود سری یگانہ کہ یکماہ کامل ہم برین منوال در شرف انقراض است و روح و روان

با انقضاض از جسم ناتوان ذی ارتیاض و در تلف انقباض اخبار وصول خطوط کلفت منوط

در حاشیۂ رقیمۂ آن برادر صفا مظہر بعبد العزیز ممکن بود نامساعدت بخت و شومی طالعم

و برا قدام اقلام سعادت نظام وی برین مرام اہتمام تمام ننمود و ابہام انصرام مہام این

مقام با انضمام ہمایم ادای وام بر من ستہام حالتی طاری دارد کہ بلا مبالغہ عذاب نزع روان

از گریبان آن سر برمے آرد و ازین مہلکہ راہ گریز و رای گزیر ورے اعاوضہ مشاہرہ

و فروخت خانۂ نکبت کاشانہ بدیدۂ استبصار پدیدار و آشکار نمی شود تا از احد الامرین

وفای دین و ثانی اثنین صورت گذر در مقر شر و شین بر سبیل تجارت یا زراعت پیدا

آید ازین ہر دو ہر چہ ممکن الحصول باشد بمن فضول با خمول سر بسر کہ با امیار و دعوض دمل

بر ساعد دست راست تا اینمدت از عجلت کتابت ہمت میکاست اکنون کہ قبل از سہ

چہار روز سر وا کرد تخفیف در در ترقیم جواب رقیمہ سعادت ضمیمہ را انشا کرد زود تر

بجواب دل سراسر اضطراب را تسلی دہند و بخوشدامن و اہلیہ و نور دیدگان خود بندگی

و دعا و دیدہ بوسے رسانند۔ **رقعہ ۹۵** برخوردار نور الابصار بطالت دثار

محمد عبد العزیز وفقہ اللہ العزیز۔ بعد از دعاے خیریت و عافیت دنیا و عقبی املا

آنکہ نمی پندارم از حالت پر ملالت چہ برنگارم۔ بجز یک کارساز حقیقی و یک چارہ پرداز

مجازی کسے را درین عالم بیکسی ندارم یاران گرم جوش از جوش و خروش بیش

از بیش پیش خاموش گشتہ اند و ہنوز از جانہ زنہاے خویش در نگذشتہ کلاہ پوش

کلم ہوش با دیوان دیوان خصال از حال مفتی این محال قیل وقال وسوال نمود واز خطاب اجتناب نصاب و جواب با صواب سد آن باب از مدت ممتد بعلت عدم ضرورت شنود و باظهار این گفتار اندیشه و تلواسه مرا از یکے بہزار افزود اگرز تار دارنا بکار راه اجابت باجابت می پیمود در برآمد کار و اسعاف حاجت شایبه شبهت نبود و مخمصهٔ که لاحق است بر مضغطهٔ نزع فایق است علاوهٔ درد بے درمان درد بے درمان فقدان نوزان خبر آن لخت جگر و نور دیدگان و فقدان و فوزان خطوط مرسلهٔ این پریشان یک ماه کامل است که دلم مرغ نیم بسمل است چه کم میشد که در خط مرغوب عموی شما که ہم مکتوب است نیکوے شما بود طرداً للباب ازان باب چیزے بر سبیل ایجاز و اختصار رقم میشد احساس اساس پاس ہوش و حواس این ہیچ نشناس را از جا برد و بر ارتکاب اعتراف ازین مزلهٔ کفر ایاب پاسے جرأت ہمت افشرد باید دریابند که از معاوضهٔ بینش اشتال با مردم سید ہند یا تا حال آن در مراد و رہند السند ادست و خریدار خانهٔ نامراد ناشاد بر سر استبداد یا استطراد نابعد ازین ہر چه در دل غمگین صورت نماشود از کیفیت وحقیقت بآن نور دیدهٔ بصیرت و نور حدیقهٔ خبرت ایما شود بعزیزان از من بیچاره پرسان سلام شوق و دعاے فراوان رسانند و تا وصول جواب این کتاب نعل در آتش دانند۔

رقعہ ۹۶ مولوی صاحب فضیلت مناصب اشفاق مناقب مولوے سید علی بخش صاحب مفتی ضلع جنگل بیٹه سلمه الله الواہب گلدستهٔ سلام شکوه پیام که نفایح روایح خلوص قلبے و خصوص معنوے مشام صفا انتسام احبا و دماغ کرم

ایاغ اصدقا را معطر و عنبر ساز د و رطبق ورق ہدیہ محفل انس و تحفہ مجلس قدس نمودہ با بلاے

مرعا می پردازد کہ مہجور راز زندگی نفور در بلدہ ترواکور قریب دار الامارہ بخانہ النست معمور

میر منشی مخاطب بسید منور رقم خانصاحب سلمہ اللہ المغفور فروکش دارد امید کہ دست مروت

بر ست جہت وصول سر دست بر سر لفافہ نامہ بہر پیوست داغ ہمان سراغ بر نگارد در نہم

ماہ گذشتہ این وارستہ خاطر خستہ رقیمہ شکستہ بستہ موسومہ آن جبرہ بند دلہای شکستہ

نوشتہ تا این عرصہ منتظر جواب نشستہ عدم ظفر بر مدعا مستطر بل نابود خبر مثمر استعجاب

وافر شستہ اگر ذرۂ منظنۂ ضرر در اجابت مسئلت مقرر معتبر نمودہ معاملہ با یار شاطر بودہ نہ

بار خاطر بلا ر خاطر انور مخلصان یا ور از تکلف و تصنف دور تر نفس الامر خیر وضیر و شر

سر شر بچہ رہگند واشگاف وصاف وصاف محرر نبودہ نبودہ از بود و نبود این

بود ہاے بود با نمود تفاوتے در بود حب دو نبودہ اکنون چون با این ناموزون

از زبان موزون وعدۂ موکدہ بودہ مقتضی مسئلہ مسئلہ بودہ کہ در بادۂ جوالبش را این

گمراہ بجائی نمودہ کہ بدست بیدستے فتاوائی نبودہ ملفوف این رقیمہ شدہ عبارت مسئلہ از

کتاب بلا نقاب حجاب بر آوردہ مع حوالہ بعینہ بنوک قلم صواب نصاب سپردہ از سر شتاب

پیش واسطہ و داد انتساب دور افتادہ فرستادہ زیادہ بر زیادہ منت بحساب بر سر

و دوش مصادقت کوش مخالصت ایاب بہنہد بصاحبزادۂ بلند پایہ و زین العابدین صاحب

سلمہا اللہ الواہب سلام شوق رسانند و نعل در آتش نہادۂ انتظار جواب دانند زیادہ از این

زیادہ بر زیادہ ہست۔ رقعہ ۹۷ مولوی صاحب فضیلت مناقب مشفق مہربان سرمایۂ

روح و روان مولوی سید غلام رسول صاحب سلمه الرحمن بعد از تبلیغ سلام مسنون الاسلام
و تمنای مواصلت بهجت سرانجام بارقام ما هو المرام می پردازد که مهجور مصیبت توام در بلده
ترونندرم متصل دار الاماره راجه بمکان منشی کلان سید منور قمر خانصاحب سلمه الله الوهاب
اقامت دارد مامول که جهت وصول کرم نامه تلطف شمول همین سراغ ابلاغ بر لفافه نامه
توجه ابلاغ داغ ارتسام پذیرد قبل ازین بتاریخ ۹ شعبان یک قطعه رقیمه اخلاص عنوان
در خدمت ملازمان صفا توامان سمت ارسال یافته جواب آن تا حال از صواب نا صواب هیچ
منوال چهره ورود بر نتافته باعث استعجاب عظیم و استغراب جسیم از خلق کریم و ارتباط قدیم
میباشد اگر قبول مسئول نوعی غازه استقباح بر روی صلاح داشته از بهر ایضاح جواب
صاف خود چه مانع می تراشد که بلا خلاف و اعتساف معامله با یار شاطر بوده نه بار خاطر
بیقین متین دانسته آید که داعی همین را محض الفت معنوی و محبت قلبی از خود میرباید
و بغرض نفسانی و توقع تمتع دنیوی فانی زحمت و اذیت اعزه جانی نمی خواهد
میخواهد که از جان کاهد تا دیگری رنجی نیابد گنجی داند که رنجی نرساند اکنون مشکلی
در پیش این دلریش است و کوشش کشایش بیش ازمیش است راه بجائی نیست که اینجا
ممکن الحصول فتاوائی نیست مدعا بسبیل استفتا ملفوف صحیفه هذا است از لطف و کرم
امیدانم که صورت مسئله از کتاب برآورده مفصلاً در رقیمه جواب این نمیقه مندرج کرده
رهین منت عجلت ارسالش گردانند و صاحبزاده بلند پایه میر غلام زین العابدین صاحب
سلام مسنون الاسلام باشتیاق تمام رسانند ـ

رقعه ۹۸

برخوردار نور الابصار سعادت دثار

فرخندہ کردار محمد عبدالعزیز طال عمرہٗ و زید قدرہٗ۔ بعد از دعوات وافیات زیادت
عمر و اقبال و ترقی درجات توفیقات و سعادت کسب علم و ہنر و مزید فضل و کرم مرقوم
میگردد کہ وثیقۃ الرشاد تحریر پذیرفتہٗ ۲۰ ماہ رمضان بہ ۲۶ آن پس از ارسال یک قطعہ
نامہ ہوا اشتمال کہ جواب خطوط موصولۂ سابق و طالب العلمانہ آئینۂ دخل رقیمہ موردۂ لاحق
بود فی الحال علی الاتصال بفاصلۂ آن واحد از سر یاد دہی نجواے حقیقت انتمای القلبُ
یہدی الی القلب پردہ کشاے سعادتمندی و جلوہ نمای بخت بلندی آن برخوردار ستودہ
کردار و زبانہ فزاے شعلۂ جوالۂ آرزوے دیدار شد جواب عریضۂ گذرانیدہ مردم اینجا
براجہ کہ بالفعل مصدوق علیہ ضرب المثل آن دفتر را گاو خورد توان دانست بعد چندے
ہمراہان نزدیکے باخبار منشی مرسبے ہمین قدر استماع افتاد کہ بر تجویز رزیڈنٹ
محصور است قلت فرصت راجہ بتعبید سفر ضمیمۂ مشغلۂ امور موفور دولت و عدم شدت
حاجت در تعدد ملازمت بعقل صائب منشی صاحب ولی لقب بل خود بیش این مسکین
سراسر تعب باغماض و اعراض سعی ور خورد در خورد کمین ایجاد لطیفۂ باعثۂ جلوۂ مقصود
اصلے بالتزام صبر و شکیبائی مجبورے و مجبور مقررے درین مجبورے مجبور الحال
و فور مرور مہلت دوری باہمہ نزدیکی نزدیکی دوری کوشش نزدیکی گوی جستجوی
مطلوب قلبی آمدہ قابو طلب فرصت ملاقات ثانیم از وصول خطوط منشی سید غلام علی صاحب
بر رزیڈنٹ اثرے و خبرے احساس و اصغائے من نشدہ چہ از خارج و چہ عند
الملاقات از زبان خود کشی و چہ بقراین اگر فی الواقع کردہ اند و از ایشان ہمین توقع

بل منزاید تکمله ہم بحسب تاب و توان ذمہ ایشان است امعان و استحسان اغراق اغلاق
ابواب کتاب از سلاست عبارت در بعض مواقع تسامح مواضع بسبیل امتحان جہت مزیت
ذہانت و درایت آن ہمایون طالع رشاد توامان میشود درصورت وقوع شبہت از وقت
ومتانت انابت استعانت بہ مولوی محمد مرتضی صاحب ذی سعادت نماید وباطلاع کیفیت
وحقیقت تسلی طبیعت ہوس طویت بخشند ؎ ہرکہ باشد زحال ما پرسان ٭ یک بیک را
سلام ما برسان ٭ رقعہ ۹۹ خانصاحب اخلاق مناقب فضایل مناصب مشفق مہربان
سراپا احسان جان جہان خان صاحب سلمہ اللہ الواہب۔ بعد از اعظام و اکرام سلام مسنون الاسلام
بارقام و اعلام ماہو المرام می پردازد کہ اضاعت بضاعت اوقات شرافت سمات در اشاعت
صناعت فقرات لطافت نکات از توضیح لواعج اشتیاق و تشریح مناہج افتراق کہ سجیہ
نا رضیہ مترسلان بے حقیقت و مترسمان کم صداقت است بمشاہدہ ابتذال و فرسودگی
ومعاینہ اشتغال ناکارگی دل بے غل و خاطر فاتر را در گرداب غرقاب تفکر و تنفر می اندازد
عطف عنان ازین میدان و صرف جنان ازین جولان شایان بیمار ہجران بہ تیمار احسان
نگران ست و انعام اکرام و ایصال افضال نامہ و خامہ را از اصابع شفقت توابع رحمت توامان
خواہان بو العجب و صد بو العجب از بذل بذل فضل سابق باین نحو زہو و سہو لاحق و برات
اجابت کتابت صدیق حقیق صادق باتجدد و تعدد تودد نمایق در صورت مطرودیت خطا
ناصواب تاہم سورت ممنوعیت جواب اصابت ایاب چرا مضی مامضی جری ماجری
از اجفای ماسبق از وفای بے خطا باعطای دلکشای مالحق منتہای بتغای منتہای بتغای اینجا مبتدای

مبتلاے اولیست و مبتدای مبتلای اولی منتهای مبتغای اخری اعنی گذارش سفارش ثانی وگذارش این نگارش نه ازمبالغهٔ بالغهٔ التجا مبالغهٔ بالغهٔ التجا درمکاتبهٔ مفاوضهٔ بلامعاوضه نه معارضهٔ مسامحه و مداهنهٔ معامله معامله با یار شاطر افتاده نه با یار خاطر ابصار عالی پایه سلام برسد رقعه ۱۰۰ برخوردار باتمیز محمد عبدالعزیز طال عمره وزال وعره - بعد از دعاے اعتلاے لوای مدارج توفیق وارتقای اقصاے معارج تحقیق مزید عمر و اقبال درتحصیل علم وکسب کمال معلوم نماید که درد آگین هجر و مرد آئین صبر حسب اتفاق دهر دیرتر باجوبهٔ خطوط آن درد کش دردمند و تلخی چش ستمندے و پای بندے اول مرقومهٔ چهاردهم شعبان المعظم موصوله بست و یکم دوم محررهٔ دوم رمضان المکرم موروده هفتم سوم محضر مرسله سوم فایز گردیده هشتم چهارم مرقومه چهارم بدست رسیده نم می پردازد وباسنخی از هرکتابے بهربابے و هرخطابے می طرازد درباره فکر زهر هجر صبر صبر چشیدن فی نفس الامر ردای رضا پاکشیدن است تخصیصا انگاه که آن نکوصمت روبراه از سیرت جبلت به تبعیت طبعیت من روسیاه بوده باشد قلت فرصت خویش باعث فرحت سینهٔ ریش داند واضاعت بضاعت گنج روان عمر گذران سرمایهٔ احزان جان ناتوان ضیق النفس مردم خانه بضیق النفس من رنج والم نشانه نشانه نشانهٔ شاخ شانهٔ زمانهٔ ستم نشانه چناکه باین تیر جفا نشانه نمی کند تکرار تکلف تکلیف درگذارش سفارش با احساس اساس لتسویف که رخنهٔ ناموس خصوص داری ومظنهٔ ننگ بیمقداری بود حیف وفور شعور آن برخوردار سعادت دثاری نمود یار شاطر که بارخاطر ستعلام اسامے احبای رزیڈنٹ یادیوان بحصر استفسار من هیچدان سیما درین

بیابان کوهستان که غیر از جنس بے فصل حیوان مصدوق حد انسان ہیچ مکان نمایان
نیست چیست الا استعلاج طبیب کامل از مریض جاہل یا استخدام قوی صحیح الاعضا از ضعیف
نحیف مفلوج بدست و پا جواب سائل از جانب مجیب عاطل پس از تعظیم سلام و تقدیم اکرام
امر ماموربه حسب ارقام اگر از ان مقام مشکل است درین محل مشکل تر است و اگر دران مقر
مشکل تر است درین موطن ناممکن منت میسورهٔ مقدورهٔ ذات سامی از ماضی تا حال مستلزم
سپاس حال و استقبال عاصی و مشکورسے موقوف رئوف شکوری فرط بذل فضل اگر
باخذ سفارش اربٹ نٹ بنام راجه متحمل تلطف بے اندازه و علاوه ارتهان بے پایان
این از پا افتاده گردد چه مستبعد ابیات پسندیدهٔ مولوی حافظ عبدالحکیم صاحب از انوار سہیلے
محفوظ حافظهٔ این محفوظ حافظ حقیقی ست طلب محضر از اول امر نظر بنمایش راجه و مردم
اینجا بوده نه گذارش پیش رزیڈنٹ که خصوص عموم این فریق بسجیهٔ مرقومهٔ نامهٔ خصوص
طریق قبل ازین بتحقیق حسب التنمیق تصدیق کرده ام ورود رزیڈنٹ از کوچی بنهم این ماه
و ملاقات من باو بفاصلهٔ سه روز بخوبے و شایستگی و گذارش خط سفارش در عین
مکالمه و مطالعه اش بتکرار و اظهار مدعا پس از استکشاف او و اصغاے جواب تردد نصاب
ادای پاسخ بعد تحقیق و تفتیش از دیوان و تاکید ارقام بسیار بسیار سلام بصمصام الدوله بهادر
رنگ اتفاق گرفت و اخبار این بزه کار روز دیگر از ماجراے امر من و عن بدیوان نیز
نقش صورت پذیرفت بابداء احوال مقال و پیغام سلام بهادر معزی الیه کماهی حالی گردد
و در طرف استماع انقلاع استشفاع و استعفاے جرم فضول اقناع و اتباع دیگر شرف

اسماع کرد که جواب تذبذب انتساب کافر فاجر بین الخوف والرجا دارد اعلام کیفیت
قیل وقال از سابق باعث جرأت مقال لاحق که حسب فحوای علاج واقعه قبل از وقوع حال
ایاس ماپس استحکام اساس مآل آمال با سفارش حال اتصال اتصال سفارش گورنر سوم
هم بتخصیص اسم راجه در صورت امکان و استحسان و فقدان سلطنه نقصان و خسران موجب
تکمیل منت شایان و تتمیم احسان بی پایان میشود که مهای تومار اگر گستاخ ها
گذشت عرایض مردم این دشت در انتظار گذشت مدت جهت پرستی سالانه معهوده که
مسمی بآرت شده تا حال و فی الاستقبال فراغ بال راجه از شغف تهیه جشن سرور تازه
بوده و بعض تحف مرسله ملکه انگلند که هنوز همچنان در صندوق نزد رزیدنت بامانت
موجود است و عنقریب برخی در رای آن هم بدست کافر دیگر مرجوة الوصول و اعظم همه
عدم اتفاق ملاقات منشی صاحب که راس راس و رئیس جمله اند حسب ضابطه واسطه تا که
راجه و با دیوان جهت ملاقات میخواهند چندی سی لایق عایق و تامل تعطل گشت الامور
مرهونة باوقاتها فروخت خانه نامبارک فی الواقع پس مبارک اما حتی الوسع عزم جزم
بر بیعش بالمقطع انفع اقطع که غبن غالب در تخمین و تشخیص بظن غالب پیشها و بعین قلب
حقیقت طالب بدید افزاد حساب مستوده والده آن شهاب ثاقب پرده کشا اظهار عدم
اعتنای فروخت و تذکار استغنا همچو حیدر حسین خان لئیم بهزار التماس بزیادت مبلغ در صد قیمت
بربهای مشخصه اهل تخمین از نرخ ارز بازار و بعد عدم قبول خواهش تا به اشترای بالمقطع
بقیمت دو هزار و دو صد و پنجاه روپیه و چند بار برای استیفای مبلغ دو هزار و پنجصد روپیه

و اغراق مبالغه در تفرد مکان و عدم امکان وجدان عدیل آن از اولویت محل و کلانی سنگ
و خشت و خوبی اسباب چوبینه و حسن ترکیب و استحکام بنیه و سازش با بیستری منظنه که
قیمتش تا بمقدار مقصود خاطر رسد بلکه ازان هم منزاید گردد حال گفتار گذار کار بر حکمت
عملی است ؎ بحکمت حل هر مشکل توان کرد ، بحکمت کام دل حاصل توان کرد ، در صورت
عدم پیش رفت هیچگونه تدبیر رضا بقضا داده و شکر بر تقدیر نموده کما بیش معامله از پیش
باید برد که الوقت سیف والفوت حیف استفسار خرج روز مره دوام بالمره بحیرت مستولیه
نمونهٔ آئینه کرد که چرا اکتفا بر ابلاغ سید لطیف الدین طال عمره نرفته و تصدیق گفتهٔ او
چه مانع و مضایقه داشته و طرفه طرفه که رقیمه قیمهٔ خودش باری اجابةً و ایجاباً املا نمود
که تا اینجا پا نهاده ام خود را لاعلاج و ناگزیر در مصرف و مطعم و مشرب بدست سید منور رقم خان
منشی ولی لقب داده ام نزد ایشان بضرب المثل حیوانم مانند آئینه در خود حیرانم و هیچو مار
بر خود پیچانم بهر صورت در شکر و سپاس نیز دانم مگر از فقدان برنج خوب و تمباکوی تند
دیگ آسا جوشانم و قلیان صفت نالانم بر تقدیر وجود شالی سکهداس بهتر از سعی
تلاش وافر یک بسته پر بار یا بهر مقدار که دست دهد همراه برخوردار سید لطیف الدین
در وقت عزیمت او بسمت این دیار اگر صورت وصول پذیرد اینجا بگذشت و کار رفع
معدومی آن جنس خوشگوار و دفع محرومی این غریب الدیار ناچار رنگ قرار گیرد و در بلدهٔ
مدهره بست و پنج روپیه از نزد غلام حسین صاحب خسرپوره منشی سید غلام علی صاحب و در
دیره نیاهر صد روپیه و پنج بارکت صافی بی سبوس پنجاه پڑی از نزد شیخ فرید الدین صاحب

ولیل نابینائی مستغنی قرض گرفته ام باید معلوم آن برخوردارے باشد که حیات مستعار اعتبار
را نشاید ناخوش مزاجی عارضی بعدم اشتداد فساد مواد اعتدادِ احتساب نداشته مجوز اطناب
کتاب والتهاب قلب سعادت نصاب نگشت بعد ازین هرگز هرگز و سهو امر جزوی از سر نوشت
نخواهم گذشت استفهام کیفیت استحصال رضا باستداد مکث اینجا بعد انقضاے میعاد کرۀ
بعد اولی قبل ازین مرقوم شد و جواب نا معلوم باید ضرورۀ املا یا به دبه برخوردارے سید لطیف الدین
بعد ازدعا انها که حقیقت غلاے قیمت علاج و اجرت خالی تیاری چوب دستی ازان اعلان خدمت
خیر الدین خان کند در صورت زیادت خواهش و رضاے خاطر عاطر شان آگاه نمایند تا عند الانتها
همراه گرفت آید رقعہ ۱۰۱ خانصاحب اشفاق مناقب اخلاق مناصب ذو المنن والاحسان
جان جهان خان سلمه الله المنان سے سلامے چو اخلاق تو شکبوی ؂ سلامی چو الفاظ
نو درفشان ؂ بآن سر حلقۀ اولو الفضل والاحسان میرساند و پیرست که این حقیر پر تشویر
خاطر کسیر از عدم تیسیر التفات نامه با توقیر آن دستگیر بی‌نظیر مضطر و دلگیر است باعث تقصیر
تحریر تکثیر و توفیر اسعاف امور برنا و پیر امر دیگر مباد احوال ملال مالامال من پریشان بال
کلال اشتمال تا حال بشال روز اول تمثال بشال ع همان آش دوشینه در کاسه است ؂
تلاقی دیوان با وصف گذارش سفارش آن سرمایۀ جانِ جهان که برهان قاطع بهروزیے
من درمانده روزی بود بقطع تسلسل دَور مکاید زمان نقطه واری هم بخط تلاقی مکاید
غموم و احزان میلان تجاوز نمود تاکید و ورود رقیمۀ ثانیه بشرط صوابدید سامی منطلہ کفی الجمله
موسس اساس تشنید مبانی لطف نامه‌ہش شود اگر نامۀ سفارش تلمیز نامور ارث نث

کمشنر سایر بنارس که وجاهت وجهیه پیش راجه و عادت مراسله و مکاتبه هم دارد دستیاب
شدن نقش امکان بهذا از مغتنمات وقت دانسته آید چون از ان شفیق بالتحقیق لاابالی
وصول جواب خطاب پر اضطراب این خمول آشنای زاویه شکسته بالی و پریشان حالی مشکل
دل قوی ضعیف مضمحل چه سان بفوزان این مطلب تعب طلب با همه قوت ضعف قوت جرأت
کتابت گیرد اما بمثل آرزو عیب نمی باشد از حفظ الغیب آن محسن بے عیب در باب این کتاب
نیز حتی المقدور ریب نیست توسن کرم بمیدان لطف اتم گرم جولان باد بمحمد وآله الامجاد

رقعه ۱۰۲ برخوردار نور الابصار بخت یار فرخنده کردار طال عمره ـ بعد از دعای
خیریت دین و دنیا بداند که نامه جگر خراش آن برخوردار در حین انتظار چهره ورود نمود و آه سرد
از سینه پر درد و اشک گرم از چشم تر آزرم کشود ای فرزند جگربند مشکلی نیست که آسان
نشود؛ مرد باید که هراسان نشود؛ در هر زمان و مکان مردانه باید بود و قدم اثبات افشرده
اینهمه از جا نلغزیده و بیجا نگردیده کار موقوف بوقت ست که چون وقت رسید؛
خوابے از بند رهانید مه کنعان را؛ ملاقات من با راجه که از اول غازه دشواری بر رو نداشت
و غایت چند گاه حسب مایت الاهم ثم الاهم بتقدیم لوازم تردد و روبراه کردن اصل مدعا در تعویق
بتسویف و تعویق از تساهل و عدم اعتنای و تسامح منشی صاحب کرم مناقب بانضمام ورود ایام
عبادت اصنام که علاوه دوام ارتیاض و تعبد و شغف تعهدش در امور موفور ملکی و تشتت
باطن و ظاهر از عزل و ذهاب رزیدنٹ قدیم و نصب و ایاب جدید نظر بر نامعلومیت کیفیت
طبعیت و موافقت او بوده بوده بشتم ماه گذشته بعد پنج ساعت روز بوجه خاطر خواه جلوه

منود منود سے زیر ایوان چرخ بوقلمون ؛؛ کل امر بوقته مرهون ؛؛ باوصف تنگی وقت شبیه
سوای خلاف آئین خویش پیش این درویش استاد و باب خطاب وجواب بوکشاد و خلق کریمانه
بجا آورد و در آخر معذرت کرد که حالا وقت سواری من نزدیک رسید شمارا باید دیگر نوبت
بوقت فرصتم زحمت قدم رنجه کشید الحاصل از ملاقات راجه باذل محظوظ گردیدم کاو را خلق
مجسم دیدم سے عرض از خلق آدمی خلق است ؛؛ ای خوشا خلق کادمی خلق است ؛؛ پروردگار
عالم با اینهمه خوبیها شرف اسلامش عطا فرماید اما عیب شدیدی هم دارد که در صحبت براهمه
ملاعنه بر ثبات واستقلال ملت باطله خود قدمی افشارد ع گل بلا خار کجا گنج بلا مار کجا ؛؛
دادن یک بمومن در عقیده اش موجب عطای ده به برهمن است وبهمین رهگذر است که عموم
اکرام وانعام او بخصوص اهل اسلام کمتر است ع بهر دیار که رفتیم آسمان پیداست ؛؛
نوزان مطلب جنان این ناتوان موقوف گذارش خط سفارش موصوله و گذارش خط موقوف
مراجعت رزیڈنٹ از بندر کوچی که قریب یکماه سیطلابد دارا ده دیوان این بلد در تفویض عهده
مذکوره بتخصیص کسے مفهوم میگردد که از زبان ملیواری واردی وانگریزی بهره وافیه گرفته
و در مرافعه مقدمه کورٹ بلا مداخله ترجمه بخوبی قادر و توانا می فیصله بوده باشد واز راه حیله سازی
کفایت سرکاری درباب فتح باب مسدود ده چندین ساله خدمت افتا با همه داعیه ضرورت
کامله رضا نمید هد سے بجهان بگشتم و دردا که هیچ شهر و دیار ؛؛ نیافتم که فروشند بخت در بازار ؛؛
مرا زمانهٔ طناز دست بسته و تیغ ؛؛ زند بفرقم و گوید که هان سری میخار ؛؛ با این خواهش و
کوشش اکثر عاید اهل اسلام باین درمانده مستهام دل میدهد تا کارساز بے نیاز چه میکند و شتر بر کدام

بپهلو میخواہد مدعی قوی که منشی رزیڈنٹ دومی است و استعداد عربی ہم دارد و در علم فرایض

مہارت کلی واز نوشت وخواند انگریزی و زبان اردوی ملیوار نیز واقف و آگاه و مورد

فرط التفات کلاه پوش خویش جہت آن خدمت بگذارش درخواست دندان طمع تیز کرده مگر

اکابر این بقعہ باتفاق ہمہ ازوی راضی نیستند و از من ستمند خورسند چون تعین و تقرر مفتی

محض از برای خاطر مسلمانان است ؎ بہ بینیم که تا کردگار جہان ٭٭ درین آشکارا چہ دارد نہان

بالفعل مخمصہ دارم که نمی توانم بزنگارم رضا بقضا در داده ام و دل بر توکل نهاده ام و من یتوکل

علی الله فهو حسبه دیگر اگر چه معلوم است که النصیب یصیب ؎ بے مگس ہرگز نماند عنکبوت

رزق را روزی رسان پر مید ہد ٭٭ اما چون ہنگام حصول مرام بعلم علام رازق الانام است

جزم بر عجلت ورود بہبود ایام بہروزی و انصرام آلام فرصت نمود روزے چسان تو ان نمود

و چگونہ شایستہ و شایان عقل خردمندان تواند بود ہرگز ہرگز اندیشہ تحمل مشقت در باب

اغتراب آن سعادت نصاب اجازت جرأت نمید ہد که ولا تلقوا بایدیکم الی التہلکۃ

؎ چہ دانا ہمچو نادان گشتہ غرق است ٭٭ زوال تا بنادانی چہ فرق است ٭٭

اینجا که شہر نا پرسان است ہمہ اشیا از ماکل و ملابس بس گران است جنس بے تمیزی

و متاع بے دینی ارزان است رشوت خوارے بعلانیگی پیش ہر یکے از ادانی و اعالی

چہ در بار و چہ بازار خیلے آسان است از صغیر تا کبیر واز فقیر تا امیر ہر ہر واحد دراہم

و دنانیر را خواہان است غریب بے زر در مہم خویش از ہمین طمع این جمیع ستم کیش

حیران و سرگردان است زردار اگر چہ از ہزار ثبوت جرم بیشمار مانند زال لاغر

وزار و نزار باشد در معرکهٔ کارزار از پیش بردن کار رستم دستان است کار کار زرداران است
دکار بی زران بی سامان است مضمون صدق مشحون ع ای زر تو خدا نئی ولیکن بخدا ؛؛
ستار عیوب و قاضی الحاجاتی ؛؛ بالخاصه درین شهر غرابت بهر پیدا و نمایان است اکثر شرفا
ونجبا بانفاق اتفاق دارند و از اتفاق نفاق یگانگی معنوی آن سوی آشیانهٔ عنقا
و آشنائی ظاهری ابن الغرضی از حبل الورید اقرب بدلماست ع همای گو مفگن سایهٔ شرف هرگز ؛؛
دران دیار که طوطی کم از زغن باشد ؛؛ از خود سر بهیا سر که اینجا کشیده ام جهاکه ندیده ام
بی تکلف آهوی رسن بریده بودم اکنون صید دست و پابسته ام طایر بر هوا پریده بودم
الحال مرغ بال و پر شکسته ام ع دهر انتقام آن کشد اکنون ز من که داشت ؛؛ آسوده
چندروز به پشت پدر مرا ؛؛ اگرچه قلم بانگ هل من مزید در اظهار اطوار نامردمان این
بیابان میزند امامخافت ملالت اطالت دست رد بر سینهٔ کتابت می نهد ع مردمانیکه
اندرین چین اند ؛؛ بدتر از زمرهٔ شیاطین اند ؛؛ باهمین مردمان بباید ساخت ؛؛
چه توان کرد مردمان این اند ؛؛ ای سرور سرور سینهٔ رنجور ای نور دیدهٔ بی نور ای والهٔ مادر
ای شیفتهٔ پدر ای غم دادهٔ غمدیده ای بر یک پا استاده در دو دیده ای پاکیزه روش سخن
شنوا ای باطاعت امر من در گرو امروز و روز امتحان حوصلهٔ فراخ آن سرمایهٔ جان است
کاخ دماغ خود را از خیالات فاسد پرداز و تا چندروز با سوز مهاجرت بساز در خصوص
خور و پوش باختیار قناعت میکوش ع مطلب گر توانگری خواهی ؛؛ جز قناعت
که دولتیست هنی ؛؛ که ز بزرگان شنیده ام بسیار ؛؛ صبر درویش به ز بذل غنی ؛؛

مردم خانه اگر مهمان نوازی مردانه واگذارند در همان معیشت مستمرهٔ ماهیانه که حسب مشیت روزی رسان یگانه بتصرفات زمانه ستم نشانه دستیاب می شود از نان و نمک گذران خانه میتوان کرد، هست بر مردم عالی گهر،، بخل زاسراف پسندیده تر،، گرچه عطا در همه جا دلکش ست،، هرچه بهنجار بود آن خوش ست،، درین جزو زمان از خویشان و دوستان چیزی جز خسارت و نقصان متصور نیست دوری ورزیدن به که نزدیکی گزیدن، همه یار تو از بهر تو اشند،، پی لقمه هوادار تو باشند،، چو مالت کاهد از مهر تو کاهند،، زیانت بهر سود خویش خواهند،، ازین مشتی رفیقان ریائی بریدن بهتر ست از آشنائی،، مطلب که عریضهٔ درخواست در اواخر ماه صفر گذرانیده ام و در اواخر ماه ذیحجه مدت رخصت تمام میشود ظاهرا در اوایل ماه رمضان تحریک سلاسل گیر و دار کار و بار من گم کرده روزگار بروی کار خواهد آمد و مدت گذار روزگار در انتظار کرسی نشینی نقش کار بعلم پروردگار از محب علیخان صاحب اختیار و عدم اختیار استحصال رخصت سه چهار ماه ازین جایگاه و طریقه و قاعدهٔ رو براه استفسار کن و مرا ازان واقف و خبردار زیاده بجز دعا چه مدعا رقعه ۱۰۳ مشفق شفیق مکرمت طریق تلطف حقیق سید منور رقم خان صاحب سلمه الله الواهب السلام علیکم و قلبی الیکم تبئین لواعج اشتیاق و توضیح دواهی فراق که آشنای مذاق تکلف اتفاق مترسمان آفاق اگرچه حراق باطن اخلاص نطاق از انماق سائر مترسلان مستبری الوفاق طاق اشتراک این طایفه منتسبة النفاق بس بر دل مشتاق شاق قطع نظر

از اغراق مبالغۂ لاطایل انعکاس قلب سراپا اشفاق قابل تصدیق نشاید که بدعا گرائیده آید
اگرچہ شرۂ طبع مسلول المخراق استنشاق رائحہ ہل من مصیطر دارد بل کوس لمن الملک الیوم
می نوازد و داند که واند نداند که ناگزیر آمد نیامد یک دان بصد مشتاق ضیاق در استیشاق تکلان
رب خلاق و رجائے اشفاق آن مجمع الاخلاق تا بہ بہرہ بہرہ دہ ارتقام با قلام بہر اعلام
ہنگام قرب وصال بضمیر خورشید اشراق مکرمت انطباق سہت رزاق ارزاق اعتاق
اعناق از بند جدائے بزودے روزی گرداند انشاء اللہ العلی از تر نا و یلی ہم اوراق
سراسر اشواق ابلاغ می یابد اغلاق ابواب فرصت اطالت اشتیاق ندارد رقعہ ۱۰۴
شفیق بالتحقیق حقایق طریق معارف حقیق غوث نواز جنگ بہادر دام لطفہ السلام علیکم
وقلبی بین یدیکم خط خیریت آمد و ملال انتظار رفت مژدۂ قرب مواصلت داد و کلفت بعد
مباعدت از دلہا کنارہ گرفت سرور موفور آورد و غم دیرینہ را بر د غبار کدورت فرو نشست
و لوائے عشرت در فسحت سراے طبیعت برخاست سر افتخار وابستگان بر آسمان سہت و جبین افتقار
دور دستان بر زمین وجوب شکر واجب بر عطائے شفائے ملازمان زبان خاموش گویا گرد
و دست پست کوتاہ دستان در دعا بحضرت یزدان بلند اکنون منتظر قدوم نشستہ ایم
و آمادۂ خدمت بپا ایستادہ تکلف کثرت سپاس دارے با وصف ظہور قلت خدمتگذاری
قامت راست از بار ندامت خم کرد و آبروی الفت پرستی در ربعد و عرق خجالت بر روے
بے آب آورد کندی حواس در رمضان شریف بیشتر میباشد و میل خاطر بطرف امور دیگر
بس کمتر بر و رنگ پاسخ خردہ نگیرند و اجمال تحریر بر تفصیل صفحۂ کبیر و اسپرند باقی ہمہ اینجا

صحت ہاست و عافیت آنجا ہموارہ اخص مطلب و اجل مدعا۔ رقعہ ۱۰۵ شفیق
بالتحقیق من مولوی سید محمد صاحب مودودی دام لطفہ۔ بعد از سلام اخلاص پیام بکاہو
المرام ارقام اینکہ احساس اساس بذل فضل لازم و عازم لقای دلکشا و سایق سابق عرصۂ عرضۂ
عذر شکر بآستانۂ تفقد کاشانہ شدہ خذلان حرمان درخورد ہدرخورد گذارش و نگارش
آمدہ کہ استحقاق اختصاص امدو میان صاحب بزیادت عنایت خاص و کلفت کثرت عیال
وجودت و عجلت استنماق و استغراق محنت از ایشان درخدمت محسوس طبع الفت مالوس
ملازمان عدو مال میشود در مجموع زر مشاہرہ کہ از سرکار مقرر گشتہ نقص و تکمیل و تفریط و افراط
مخصوص اسم ہرکس اصغاءً و استماعاً موقوف و منحصر بر تدبیر و تجویز آن ذات باتوقیر ست
حق پیشینۂ تلمذ کہ اینکس را با والد ماجد مرحوم آن مخدوم زادہ کریم النفس بودہ جرأت گستاخی
میدہد کہ درصورت صدق این خبر مشاہرۂ صاحب موصوف بملاحظہ اینکہ یک تنہ کار چہار نفر
توانند کرد اگر بنسبت مردم دیگر زیادہ تر مقرر فرمایند دور از مرحمت و نصفت متصور نباشد
و منت بے غایت برین صداقت مرتبت توقع لطف و کرم بمرتبۂ اتم دارم رقعہ ۱۰۶ عزیز من
شکست چینی دل ہم آواز شکست چینی ودیعت آن قدغان معذرت بر نیاوردہ کہ جز
گوش گران یگانگی الفت بشنیدنش توان پرداخت و آن ہمہ طوفان عرق خجلت کہ جز
ہمان رومال مطلوب بسر دست حسرت از رخ ندامت پاک توان ساخت و درین صورت
گم گشتگی ہوش این خود فراموش بران ہمہ اثر کردہ انگارند بعد ازین ارسال ہر شے
بنسبت این خاکی نہاد لاشی و ظرف سگلے مناسب پندارند در لطہ ہدیۂ اتفاقیہ نیز در زمان

آینده بیک کهنه خرقهٔ از کار رفته مربوط تر شناسند و درین ضمن قماش بے تکلفی در کارگاه
یکجهتی مدام می بافته باشند والسلام علیکم و علی اخویکم رقعه ۱۰۷ مشفق شفیق معارف
طراز حقایق حقیق من حکیم حاجی سید محی الدین حسین خانصاحب غوث نواز جنگ بهادر دام کرمه
السلام علیکم و قلبی بین یدیکم قبل ازین بهمین نزدیکی عریضهٔ نور چشمی موسومهٔ اسم سامی
عرض پریشانی نگرانی و گذارش تپش کوشش و کشش آرزومندی عاصی ناچیز نیز در
ذیلش میل گذارش و نگارش داشت ایندم خلش و خارخار قلم الفت رقم بفتوای تلواسه
دل تردد منزل علم تاسیس اساس تاکید غور و فکر بآن سرحلقهٔ اهل فکر و ذکر برافراشت تشریف
شریف بدین روضهٔ لطیف ازان مزلهٔ کثیف براتکای رزاقیت رازق لطیف و قناعت
واکتفای یک دو رغیف خفیف در دیدهٔ غمها دیدهٔ این ضعیف نحیف که هیچو آن حریف
منیف رنجها کشیده و زهرها چشیده مستحسن است که الاهل قرة العین قرة اعین ازدید وادید قرة
اعین دست دهد و درین ضمن تدبیر و تدبر کار خیر لخت جگر باحساس بصر از ظواهر حالات
کاروبار مرد خواستگار و تعمق نظر در رزایل و فضایل شمایل و مکارم و ذمایم و قبایح و محاسن
باطن وی دیده و فهمیده شود وسعت معیشت محض بمشیت امید مزید از واسع مجید تخصیصاً
بهر مسلمانان درین شهر نابرسان که باوصف عدم وجود سود و بهبود لطف و احسان هزاران هزار
جان بلب آمدگان بلب آب نان رسیده اند و آنچه آبا و اجداد دولت و عزت را نام و نشان
نیافته اند اینجا ملازم دروازهٔ دنائت آوازه خود دیده اند ع بیا بیا که بصد جان است
آرزومندیم ها الحاصل منظر بضعف کامل که فی الحال بحال آن عزیز باذل بازل شامل است

اینچنین پیوند وصلت در عقل ناقص این ناقص بس غنیمت می نماید توقف برو رود محمود دارد ترک و توقف این امر مسعود مظنه که نا محمود و منتج تهسف و تاسف خواهد بود در صورت عزیمت نهضت که هر آئنه عجلت مفرطی طلبد اسناد و وثایق نمایق زمان سابق از طرف با شرف نواب مغفرت مآب اگرچه تقویم پارینه بیش نیست پیش خویش نگاهدارند و عبث فرو نگذارند که گفته اند ؎ داشته آید بکار ٭ گرچه بود زهر مار ٭ **رقعہ ۱۰۸** نخلبند گلشن فیض ساقی سیراب روضه قدر وانی ابر مطیر کام بخشی و کامرانی نواب قاسم الدوله بهادر نصرت یاب جنگ دست مکارمه کرجع المثانی طوطی نهادان شکرستان شیرین معالی بشکر شکر حدیقه پیرائی عذب اللسان حسن تقریر اند که جاشنی قند و نبات کلام خوش نظام بکام و دهان حقایق طینتان معارف ترجمان انباشته و بلبل نوایان چمنستان فرخ فالی بنغمه نعت شاهدی صلی الله علیه وسلم است افزود است میرابی گلشن تحریر که نهال اقبال والیقه ذهن مشین در ریحانستان طبایع هوا پرستان بستان سرای صدق و یقین کاشته طوطی زبان در قفس دهان از ترانه سنجی حمد آن چمن طراز کون و مکان لال است و عندلیب رنگین صدای قلم را مدیا سمنستان کاغذ بشاخسار انامل در آهنگ تحریر نعت آن نخل نشان ملت کامل صفیر صریر عجز کمال ابا بعد تحفه بے بضاعت میوه چین باغستان خلوص و وداد در مذاق عذوبت اتفاق خاطر لذت چشان محفل حلاوت ایجاد مقبول و پذیرا باد گلدسته سلام شکر سے که سحاب حفظ الغیب آن قاسم سیرابی ریاض دولت که با مرد ریافت حقایق میرابی حدایق نصرت از اسم با مسمی نضارت دولالہ زار معرکۂ جنگ اند در چمن محفل عشرت منزل

سکندر طالعی مردمک طینتی خسرو ثروتی که معمای اسم کرم رسمش از مهر انور روشن تر ست و مجمع بی سر و پای شیدا را با وصف نقصان بفیض عمیم آستان ارم نشانش بهارستان صفاهانی کام جان و رنظر از اوج فلک عنایت بارش سفارش فرمود و درخت بی برگ و بر شوره بوم هیچمدانی را بسر سبزی و شادابی رشک سدره و طوبی و انمود و همین که ابر مطیر افضال همثال رنگ تراوش بر روی کار آورد نسیم عنبر شمیم این بشارت طرب اشارت که نخلبند لطف بی غایت طلبداشت باکوره نامه مولوی قدرت غنی صاحب مغفور موسومهٔ این غوره چین بساتین چند سطور منثور کرده از مهب اخبار برا ورم بتار برقی برق آسا ارسال آنرا بڈاک بیرنگ رنگ ربیع فوز عظیم نصرت و فیروزی جسیم بر حریف خریف عسرت و تغیر حال مستقیم شمرده خار خار فقدان خبر فوزان آن خار خلان دامن خاطر نگران ست و گلخن ساز گلشن جان و دل مضطر و پریشان از انجا که در موسم برگ ریز مکروہات خارستان جهان دوراز گل جمعیت چون غنچه پژمرده افسرده نشسته و برگ و بر آرام و قرار ریخته و شاخ و بن شکیب و اصطبار یکسر شکسته و بلبل کردار بقفس درماندگی زار و نزار و در زیر بال فکر چاره کار گرفتار و ناچار میخواهد که از صدمهٔ رعد ناله و فریاد و برق نایرهٔ آه و تپش نیم بسملانه دل خویش بند بند آن پنجره که عایق و مانع طیران ست از هم گسسته در هوای بوستان آستان مکرمت نشان بال پرواز کشاید تا خود هم از حصه و بهره گلبرگ همصفیری مرغان خوش الحان گلستان دردولت نغمه محمدت و ثنائی لطف و عطای بی غایت سرایید زیاده مزرعهٔ تفسیده و بی آب آرزوی منتسبان جناب مرحمت قباب پیوسته خرم و شاداب باد

وکشت امانی و آمال اعادی از سموم هجوم هموم و غموم مدام خوشیده و بی آب **رقعه ۱۰۹**
جواهر زواهر تسلیمات و لآلی متلالی کورنشات بدست ارادت در طبق فدویت چیده پیشکش
صیرفیان آستان فلک نشان میسازد و بنظم فراید منثورهٔ ماجرا در رشتهٔ جرأت عرض مدعا میپردازد
که قبل ازین جوهرشناس لطف مولوی قدرت غنی صاحب مرحوم بطلب گوهر خلاب آلود وجود
این فدوی بی نمود باندازهٔ اینکه شاید از شست و شوی واقعی انسلاک ملازمت سرکار
جلای آب و تاب امانی برروی کار آورده شایستهٔ تعبیهٔ قلادهٔ تائید امور مرجوعهٔ خود توان نمود
پرداخته بود و همدران نزدیکی باندک فرصت طلائی بی غش پیکر هیولای ایشان در بوتهٔ دست
قابض الارواح بگدازش منتقل اجل ریختهٔ قالب لحد شد فدوی باحساس یأس کلی یاقوت
مذاب خون دل مضمحل بعرض رقیمهٔ موسومهٔ قاسم الدوله بهادر متضمنهٔ حادثه و مستکشفهٔ
کیفیت جلوه گری شاهد مطلوب قلبی بحلل و حلی صورت پذیری ناخن بندی در داد مشتری
روز بازار تفقد ایشان از دوکان رعایت حفظ الغیب باشترای نقد قلب این کم ارز
راغب و مستلزم ابلاغ جواب نوید نصاب ارسال فریدهٔ نامهٔ دست خاص مولوی صاحب
مغفور میشد و بتهیهٔ روانگی فدوی رهی هم بزودی هرچه بیشتر از بیشتر گردیده مستوجب
ترسیلش بر سبیل انجل اولا و سبل فوز عظیم سعادت عزیمت این محل ثانیا آمده بعد ورود
و نزول این شهر حلقه گوش عبودیت بهر از انبر نیرنگ دهر به پیچ و تاب اطلاع این امر
رسید که واسطة العقد نامهٔ مرسله بدست برد فقدان دولت قلادگی گردن جریدهٔ وصول
نه دید الحال حصول مامول وابستهٔ بنده پروری و غربا نوازی سرکار فیض آثار است

اقبال بهر کسیکه یاور گردد ٭ بخشش بدر فیض تو رهبر گردد ٭ اکسیرے واز جود و عطایت چه عجب ٭ کاین پارهٔ مس طلاے احمر گردد ٭ آفتاب عمر و دولت خدایگان برونق افزائے معادن فیض و احسان و لوزافروزی دیدهٔ عالمیان جاودان تابان و درخشان باد بمحمد و آله الامجاد

رقعه ۱۱۰ مشفق شفیق عواطف طریق من منشی محمد صدیق صاحب دامت مکارمه بعد از سلام اشتیاق پیام ابرام طبع ملازمان عالیمقام اینکه فقیر ظاهر و باطن کسیر صدق و ارادت تخمیر به تحقیق و تصدیق صفات ملکی سمات آن صدیق عالم توفیق از ته دل صدیق کامل و باستسعاد خدمت ذی کرامت طالب و مایل و حث و تشویق مشفقی حاجی رحیم الله خانصاحب سلمه الله الواهب بتقریر تذکرهٔ تذکرهٔ این ذرهٔ بے بهرهٔ تربیت افاضل افاضت منزل فلک مشاکل محرک آن سلاسل و بجرأت استطلاب اجازت حضور فرد او استطلاع وقت فرصت و رسالت این یک دو کلمه مخلصانه مشتاقانه عازم و شاغل شدع گر قبول افتد زهی عز و شرف ٭

رقعه ۱۱۱ برخوردار کامگار سعادت دثار اقبال آثار سید لطیف الدین طال عمره بعد از دعاے خلوص اکتناه مخصوص انتباه آن رموز الفت آگاه سعادت دستگاه باد که الحمد لله مجاری حالات این پر گناه روسیاه بصحت بدن و عدم کلفت تن ظاهراً خاطرخواه ست و شام و پگاه و گاه و بیگاه عافیت صوری و جمعیت معنوی آن محبت پناه بلا اشتباه دعوت مسئلت در حضرت اله آست قبل ازین خطے از سر تپاک دل مضمحل بے اختیارانه بآن کم ادراک بیباک زمانه روانه گشته هرآئینه ترقیم دنگارش ناصحانه موجب شورش باطن مردانه شده باشد اکنون و اقعیت

وشعور بر کیفیت حقیقت مکنون و مستور از روایت و حکایت شیخ نور که حضور شش و پنجا
بر فاقت راجۂ آنجا صورت ظہور گرفتہ باعث اثبات معذرت و براوت ذمت آن
سرمایہ سور و سرور و ندامت و خجالت این رنجور مہجور و کتابت یک رسالت در مکافات
زلت مذکور موسومہ والد ماجد آن راحت صدور صداقت معمور متضمن اقدام سعی موفور
در بارۂ تفویض خدمت بنام فرخ فرجام آن سعادت گنجور گردیدہ البتہ کہ ملاحظۂ مصلحت باتفاق
مطالعہ مدافعۂ غصہ و ملالت لاحقہ خواہد کرد مظنہ کہ الحال عدم اعتماد موافقت و انقیاد
مستقبلۂ آن ناز پروردۂ ازمنۂ ماضیہ بسبیل احتمال در طبعیت واہمہ طویت ایشان ممانعت
نا مزد گردانیدن عہدۂ مفوضۂ خویش باسم سعادت رسم آن مرہم سینۂ ریش میکند طور
سلوک طریق پیش گیرند کہ از فہمیدۂ خود نخاشی ورزند تا کار کشاید و مدعا برآید زیادہ
چہ ترقیم یابد **رقعہ ۱۱۲** برخوردار من **رباعی** عمرت دراز باد براحت ہزار سال ؎
توفیق یاورت بسعادت ہزار سال ؎ سالی ہزار ماہی و ماہی ہزار روز ؎ روزے ہزار
ساعت و ساعت ہزار سال ؎ طول مقال در ابتہال فوز ہجر ہجر امر صبر صبر مر رضا
بقضا مفت عجز بندگی ہم درنگ ورود سعادت نامہ ہم بر ہم نامرادی جدائی اضافہ
اندیشہ و دغدغہ نامرادی جدائی بادی وادی این ہم وبال ہم ہم نفس خمیس حاصی نکال
آہ انشتات وارد حیف ساعات سابقہ اللہم اجمع شملنا وارفع حملنا تشویش فقدان خبرت
خیریت حیرت زدہ ربود حیرت حصل خیرت مبدل معجل بر نگار کہ قرار فرار کردہ و اصطبار
رو باضطرار آوردہ رویاد مقولۂ کہ مدلولش اختیار مغبونی خود بر محزونی مربی بودہ

شتاب وشورش مظنونه شباب اجتناب آن سعادت نصاب ازاذعان خطاب آباده کتاب
نموده خطے از مدراس واصل شد و مخصوص مطالعهٔ آن نورویده درین صحیفه داخل طول زبان
وصول مشاهرهٔ رساله تا این دم محرک سلسلهٔ تفتیش حال از محمد قاسم آمده ابرام قابل
موکدة الارقامش اینکه فرنگی غالباً از کسے شنیده وتعرضاً از من پرسیده که منشی رخصت
مدراس گرفته بسمت بمبئی رفته گفتم مگر ازان حدود سوارهٔ بهل دخانی رو بمنزل مقصود
خواهند نمود زیاده سوائے اینکه خار الم بدامانم واز تب غم سپند آسا سوزان چه املا نمایم
ماجرا و گفتگو مو بمو بزنگار و بیش ازین نعل در آتشم مدار رقعه ۱۱۳ غور طلب بی حفاظ حسن
ادب وتدارک وتلافی واجب بجناب مولوی علی عباس صاحب لازالت محبته ذی مهر سامی مناقب
سرپرست زیردستان دام فضله بعد از تبلیغ سلام باخص مدعا عرض املا هویدا می شود
سه مشت خاکم چرخ نادانسته صیدم کرده است ها ای حیا آیم مکن از ننگ صیادم سپرش
احسان بے قیاس عضب آن سرپرست اخص الناس سداد اساس در حق این هواخواه خلق
الله چار ناچار چاره جوے نگارش عریضه بجناب نواب میر مجلس انه وثوق رجاے
گذارش آن سرمایه نوازش بتلفیت این رقیمهٔ صداقت صمیمه گردیده تا اگر از سر غضب
خود نتوانند اعراض کرد بارسے عریضهٔ ملفوفه را بداعیهٔ ضرورت البته که ارسال
خواهند داشت فضیلت ساه من احسن کما احسن الله الیک تاوان کمالت لوسینده
برگردن من افتاده غیر از اجابت چاره ندارم شرمسارم بچشم کرم سزاوارم زیاده
ازین زیاده ست رقعه ۱۱۴ مخدوم سراپا احسان مولوی حکیم محمد خیر الدین خان

داست مکارمہ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہٗ انفعال ناکسیہا آنقدر عرق خجلت بر روی
کار نیاوردہ کہ غبار کلفت اوضاع تکلف از چہرۂ خاکسار سے نشوید و بشرم اطوار
بے استطاعتیہا آنہمہ راہ عجز بے زبانی سر نکردہ کہ قلم صداقت رقم قدم از سر ساختہ جادۂ
تحریر مدعا نپوید اگر بعرض سراسیمگی خاطر از کشاکش قرض خواہان کہ بواقعہ ناگزیر حسرت خود من عدا
داغ ناسور جگر گردیدہ گام فراغ زند وسعت بسیط زمین از دایرۂ چشم مور تنگ تر است
تا بکاغذ پارہ چہ رسد و اگر بطول مقال آشفتگی دل از معاینۂ حال تمرد سرکشان کہ غنیمت
فرصت وقت دانستہ کار دا باستخوان رسانیدہ اند دفتر شکایت باز کند عرصۂ ازل تا ابد
از طرفۃ العین کمتر نفس عدیم البقا چگونہ وفا نماید انچہ از عالم غیب بجلوہ گاہ ظہور سر میزند داغ
فروشش عبرت بے اختیاریست و آئینہ دار صبر و تحمل اضطراری چارۂ کار از چارہ گذشتن
دست و سرا پائے ہوس در چشم رضا شکستن اما فکر آب و دانہ کہ در ہوای اطفال نا یرہ شکلم
ہلاک مذلت بر فرق انسانیت می پیزد مجبور شکنجہ فرسائیہا رنج و عنای نمایان کو ثبات قدم
تا بکنج قناعت یا فشرد یا طریق توکل سپرد خاصہ نفقۂ عیال درماندہ کہ در دبیچ و تاب عطش
وجوع آنہا آب رخ شکیب مے ریزد معذور شرر انداز یہائے پیراہن دل و جان کجا توفیق رضائے
یزدان تا از گریبان تسلیم سرے برآردیا بمقام صلح کل قدم گذار و اشک ندامت کہ گوشہ
آستین عنایت میخواہد و زخم خجالت کہ مرہم کافور التفات می طلبد اینکہ وجہ مشاہرۂ مدت
سابقہ ملازمت کہ فقیر دربارۂ استقرارش از ابتدائے کار را با و انکار داشت و ہمت عالی
نہمت بر عطائے آن خواہی نخواہی اصرار بیشمار انچہ در سرکار مکرمت نثار باقی است ذات نفس

والپسین بمحفل ادعا لیش شرم ادب ساقی اگر درین وقت صعب ادا و الفاے آن از سر مراحم
مربیانہ یکدست یا از روے تفارین امداد نماید دل مضمحل نوعے از کلفت پریشانی برآمدہ
بزبان اخلاص بیان مدام دفتر شکر و سپاس احسان کشاید یارب کہ فرصت قبول برسر عشرت
حصول ماموں دامن نیفشاند و محرومی طالع لفظ و معنے این مکتوب را بمطالعۂ نگاہ استغنا
و نسیان قاطع نرساند رقعہ ۱۱۵ سحر کز انفعال ناکسی بیدست و پا رفتم ہا عرق
گل کرد و من سیلاب فہمیدم زجا رفتم ہا سرشک افشانیہا خامۂ انفعال سرشت اگر آب تازہ
بر روے کار آب از رخ چکیدگان زاویۂ اختیارلی آورد تر دامنان عالم احتیاج بہوا گرمی حفظ
مراتب پاس انفاس سرتا پا برنگ آب می گداختند و پیچ و تاب فرسودہاے مکتوب تحریر اسلوب اگر
کفارۂ عجز بمقدار بہای نفس سوختگان بادیہ ہوا نمیگردید جگر تفسیدگان ریگ روان صحراے
خاموشی را برشحات زلال کدام جرأت حسن ادب سیراب سرچشمۂ توقع میساختند اکنون کہ
آب روے خجالت درصورت اشک ندامت از مژگان قلم رنگ چکیدن ریختہ و غبار کدورت بار
وحشت درلباس خطوط طلسم خاک بیزیہاے عرض مطلب برانگیختہ از باعث اینکہ چون فقیر حقیر
باندیشۂ عجلت مراجعت خود از مکۂ معظمہ زاد قلیل مسافرت اندازۂ کفایت دیدہ و التزام استمداد
مرافقت جناب ارشاد مآب مولوی صاحب بانصرافِ اصل سرمایہ و عروض قروض تا سیزدہ ریال
کشیدہ عنایت مربیانہ کہ قبل ازین ہو ہون چھولی جلوۂ انعام ارزانی داشت گرانباریہاے
مدیونی بہ تخفیف اداے سہ ریال نوعے گردن جرأت سبکباری افراشت الحال بقاے
دہ ریال علاوہ وبال عجز تہیدستی ست و استعجال روانگی حضرت ممدوح داغ فروش حالم

بے طاقتی درینصورت صدف کردار بکشایش دست التجا ناچارست و ذات معلی دبدجات نیسان وار

بنوازش لطف و عطای خود مختار **رقعہ ۱۱۶** بخدمت سید منور رقم خانصاحب منشی ولی القب

سلمہ اللہ الرب سلام شکوہ پیامیکہ از تہ دل تالب دہان در خون جراحت سینۂ بریان غلطان

گذرد تا دست و گریبان آن عزیز سراپا ریو و رنگ رنگ و رنگی از ابنای زمان آموختہ است در

دامن دامن رنگ تعریض بر بنخ عروض حال اعجوبگی تمثال میریزد تفصیل اجمال مقال بزمان

فوزان دولت وصال وا میگذارد کہ طبع تحمل نفع فرصت کمین وقت در بانگ و نفیر و نالہ و فریاد

بے ہنگام تظلم مثل چوب و چماق غائبانہ ناقصانۂ بے خردانہ صرفۂ انتقام عظایم مظالم

آن شعار دالوفای متجنب الترحم سفک دما راز حسام ایام بوام گرفتہ لبواطن محبت مواطن

عزیزان از پا افتادہ را سر بسر بخون غلطان نمی پسند اگرچہ سلاح خانہ سینۂ الم گنجینہ

از تیر و تبر و تیغ و خنجر و خدنگ و تفنگ مضامین خون جوش و عبارات پر خروش و کلمات

حرقت آغوش و استعارات جراحت فروش آمادہ و ملبب و کرنگ خامہ در مضمار نامہ از رخارش

ذہن ذکا ہنگامہ بجولان جنون اعلان مہمیز خیز ضبط کشش و کوشش الآن احسن واولی

کہ ارخای عنان الامر کہ ایجاز تبیان مدعا کہ رقیمۂ عذر لنگ ضمیمہ با علم حقایق سانحۂ این بلعیہ

عموماً و خصوصاً از نمایق و داد و ثایق سابقہ و لاحقہ سیما درین نزدیکی زمانہ موسومۂ برخوردار

سعادت کاشانہ کمر ہمت چست لن کمر باختۂ دل و جگر گداختہ ممتحن چرخ پر بہانہ و نتیجہ نمای

ارتباج پیدائی سفارش بنام دیوان آن نواح آمدہ بدست دربار ریہای فکر جان گزای زاد

و راحلہ و بعض سوغات مستوسعۃ الامکان سیرۃ الوجدان سراسیمہ و پریشان دارد بہرحالت عجلت

درصورت صورت نمای امنیت بعلت قلت بضاعت بر زیادت مدت مکث واقامت بمحض اهتمام
خط سفارش مذکور راجح ومختارست وعندالعزیمت تحریر حقیقت وتعیین زمان رخصت بالضرورت
درخدمت ذی سعادت برذمت همت منقصت طویت باالتزام فرصت وقت خواهد پیچید
لطفکم مزید برب المجید **رقعه ۱۱۷** گلبن گلشن وداد درحفظ حمایت رب جواد شیرین کام باشند
بعد از سلام سربسر اتحاد مکشوف ضمیر شفقت ایجاد باد درینولا طالبم بیک دوا که بشکر انعامش
کنایه از گلقند ۱۲
مذاق جان را حلاوتست وبدیدار دل شکارش دیدهٔ تمنا را نضارت اصلش مرکب است
از دو جزو اسمش مبتنی بردو لفظ اولش ثنائی وثانیش ثلاثی ثنائیش منشعب بشعبش حرف
وثلاثیش منفرع به نُه اعداد اولین پنجاه بل یکصد وهفتاد ودو ودومین یکصد وپنجاه وچهار
بل سه صد وبست ودو منشأ اولی گلستان ومنبت اخری نیستان هم تاب وتوان جسم و
جان وهم مایهٔ کام کام وزبان سه ادل اگر کل کنند نالهٔ بلبل شود٭ وز اثر دیگرے
نقل پی مل شود٭ گاه زشکر خدا یاد دهد بے خطا٭ گاه نماید لقا غنچهٔ دل گل شود٭
نیمهٔ کاکل نگر طره کشاید اگر٭ یا دده از خنجر ستم زابل شود٭ فاش کنم نام او گل فتد
از جام او٭ صورت ارقام او بسته جو کاکل شود٭ از اسپ و پیش نقط وهم نسازد غلط٭
طبع رسا زین نمط گر بتامل شود٭ اگرچه مجال طول مقال دقت خیال در عالم تامل وسعت
کمال دارد اما فی الحال اختلال احوال وملال بال برسر امتثال مثال واجب الامتثال بدینگونه
قیل وقال نمی گذارد شاید که من بعد درصورت جمعیت صورت نماید اگر بقدر دو شربت ارسال
دارند باعث ممنونی حال واستقبال این کلال مالامال پندارند زیاده زیاده **رقعه ۱۱۸**

شفیق من سید حامد صاحب سلمه الله الواهب - در بنولا بندهٔ خدا یک وار یا ریچه زنت که
ما لبت یکصد روپیه و کسری دارد جهت ایشان خریع چنانچه وران هنگام پسر بینندهٔ
مرحوم با مارهٔ نگاه آشنا سبب سرودلانه نقطه واری حاضر گردیده اگر سپند طبع آفت سپند
افتد بفارغ بالی و خوشحالی اشترا فرمایند وگرنه از بانگ کلاغ و ظلم تهی بری گردیده زبان
طعن دیگر نکشایند و از سر شکایت درگذشته و تحاشی وی ورزیده یک چند در مکان
ستان بیجان بتحصیل نام ملبت گرایند - **رقعه ۱۱۹** عزیز من بر ضمیر منیر پوشیده
مباد که بندهٔ خدا و صبی تبدیل عکس نام بخاطر جا داده و پای فساد در میان نهاده با انقلاب
رقاب و روی نحس پامال بپای لیلی شکسته با در شباب مقلوب آجیده که اول از سر
آفرین و ثنا نقطه واری مستبعد و مهجور باد و ثانی آزر وسے محرومی مطبوعی لبسر ایا
دریدگی معروف و مشهور بوق واژ دنه بنقص عیب منعکس سر بر آورده را و ابستهٔ دامن
افتراض نموده چنان حرف زدند که رعایت اطراف انبساط میان اصناف مظالم که
عین وفا و نهایت آزرم باشد با مآل اندیشی کلفت موقوفه بغایت دشوار است و محال
چنانچه فی الحال برابر موی خلوی فراموشی وی دال است بر تحقق تیقن ظن و بال اختلال
احوال و این معامله در معنی امتلا از سر حرکت خفیف بوقوع آمده والسلام علیکم
رقعه ۱۲۰ مولوی صاحب فضیلت مناقب مجموعهٔ شمایم و فوایح علوم دست انبوسے
نسایم و روایح منثور و منظوم مولوی بیر الدوله بهادر دامت برکاته و ازدها دت عظماته
سلامی چو اخلاق نو مشکبوی بهاسلامے چو الفاظ لؤلؤ فشان با بهای مجلس

ملازمان معارف ترجمان می پردازد و مدعای دل اخلاص منزل بعرض اختصاص لطف
کامل حل میسازد که حقیر صداقت مشتمل درین محل بتدبیر تحصیل جنسے پریشان خاطر و مضمحل شده که
هم سفردست و هم مرکب اصلش ثلاثی و فرعش سباعی اگر هر حرف را مانند موالید ثلثه خلاصه
موجودات انگارم بجاست و یا بسان کواکب سبعه واسطهٔ نظام کائنات پندارم سزا
چون اعضاے رئیسه سه کام در لذت حیات جسمانی یگانه و برنگ هفت ایام در هر هفت تسامه
هفت اقلیم شهرهٔ زمانه روح پرور راحت افزا طرب گستر تعب فرسا انیسی که جلیس بزم عشرت
و مسرت است و رفیقی که بدرقهٔ طریق کلفت و کربت حرف اولش شکل چاه زمزم محض حلقهٔ
نور مجسم یا بدیدهٔ امعان ثانی چشمهٔ حیوان سرمایهٔ عمر جاودان ثانی بعین آب و تاب
طرحدارے نمونهٔ تیغ بر خصم غم والم آلهٔ نصرت و فیروزمندے ثالث صورت هلال ماه شوال عنوان
جریدهٔ رفع اندوه و ملال طرفه بضاعت عالی که عظمت منزلت را از و سربلندیست و غایت
نشاط و سرور موفور را بادسے پای بندی هم افعال مهوشان راجان دو زیبائی و هم طرح
و روش گلرخان را سرحلقهٔ طرارے و رعنائی عطاے بے منتها از دیدار مکنت مادرش ببای کار
می آید و طرازے آز لطف اصدقا صورت زیبای آن صدرنشین محفل جاه و تمکین را بر صفحهٔ
کف دست می آراید هر قدر که ممکن باشد اگر نقش مرحمت بند بسبیل ره آورد در خدمت
راجه ذریعهٔ مزید حرمت خویش و نسبت بوی واسطهٔ خوشنودے پیش از پیش کند زیاده
آفتاب عطاے بے نهایت آغاز درخشندگے ما فوق الحد نماید و طرهٔ معروض ما طویهٔ منت
ملازم اقصی غایت نفع امل رسوخیت آید۔ رقعه ۱۲۱ نواب صاحب والا مناقب ذی شان

منبع لطف و احسان معدن فضل بے پایان صمصام الدولہ بہادر ناظم جنگ دامت فیوضہ
سلام اللہ تعالیٰ و رحمۃ و برکاتہ علیکم اولاً و آخراً و ظاہراً و باطناً از حالت پر ملالت خود چہ شرح دہد
کہ کار با ستخوان رسید و کار بجان - راہ بجائے نمی رسد + وعدہ بوفائے + تمنا با بتلائے کشید +
رجا بالتجا + التجای رجا بنہانی کشد + وابتلائے تمنا باعتنای والا + دل بریان در
خون تپید + و تن ناتوان باشک لالہ گون + نبض انجاح مرام بدست اعانت و امداد نمی تپد +
و قلب تلطف نہاد در سینۂ کرم خزینۂ ترحم ایجاد + خار محنت در پای جان خلید + و سنان
کربت در پہلو روان + خار خار لحاظ حفاظ دعوی در دامن خاطر عاطر بے پروا نمی خلد +
پیکان خار گذار سرعت وفا در دیدۂ تسویف اسعاف مدعا + تیر قامت از بار زحمت
چون کمان خمید + و الف استقامت از گردش زبان مانند دال دوران ابروے عنایت و عطای
نمایان نمی خمد + و کلاہ گوشۂ منت و احسان بکیران + ذوق ہوا متاع جلا بنقد جان خرید +
و شوق بے سروپا کالائے ابتلا بہ نرخ روان + صیرفی لطف بے قصور گوہر گران بہائے بذل
فضل مقدور بجوے نمی خرد + و نقاد جواد جود بے فتور کنز شایگان اجر موفور بانذکی
انا سعی پائے بدست اعتنائے جبہہ سائے بحد امتلا پر ید + و خمبارۂ قطرۂ بے اندازہ از صہبائے
بویۂ متصلۂ قدم فرسا + مینائے قلب مہر ضیا از انصباب شراب عواطف افضال نمی پرد + و قدح
مستوجب القدح حال پر ملال از بادۂ سرور مادۂ انشراح حال + مار سیاہ اختیار غربت و محن
بپائے قرار و سکونت وطن گزید + و عقرب جرارہ اضطرار نصنعت بیاشتۂ اصطبار و اقامت
مولد و مسکن + افعی قضا و امضا از عالم سما بپائے درنگ نجاح مبتغا نمے گزد + و مورچہ خلۂ

وفای عاجلهٔ وعدهٔ واثقه بدست مکرمت ومرحمت سیما + حربای هوای نفس نابکار از صدمات
آفات در خاربن این دیار خزید + وهوش کم هوش طبع نادرست بطمع جمع نفع درست
در جحر سوسمار + منعم نبذل بی پروا بلقب کان احسان جان فزائی خزد + وگنجور خزینهٔ من
وعطا در مخزن ذخر اجر نا منتها + عشق بی ادب از خال عذار عذرای طلب آب حنظل تعب مکید
وشوق نا فوق از لب لیلای ابتلای ذوق تلخی ستم مکتسب + مذاق مکارم اخلاق از میوهٔ
نورسیدهٔ وفاق شیرهٔ نیل اشفاق نمی مکد + ورغبت طبعیت مکرمت طویت از رخسارهٔ
بوسه اندازهٔ رحمت بی اندازه شربت عنایت حلاوت اتفاق + مرغ هوش از دماغ پرید
واز چشم تر بی نور چراغ + رنگ رخ هوس نی پرد + وطایر ذی بال حصول کام از قفس
ببر شک حسرت از دیده چکید + وعرق سعی از جبهه + بادهٔ مرام بپالایش دست اهتمام
بجام انصرام نمی چکد + وقطره ورشحهٔ ازان بکام بکام زهر آشام ناکام + دست جنون
گریبان سکون درید + ومهابت از حد افزون دلیون سینهٔ پرخون + سینهٔ پرکینهٔ
بخت شوری نمی درد + وگریبان بی سامان عوایق امور + کام آرزو از حنظل واردات
زهر مقاسات چشید + وحلق امید از صبر صبر تلخی آفات + مذاق اتفاق از رحیق توفیق
لذت فلاح نمی چشد + وکام ناکام از شکرستان مرام شربت نجاح + مشام خلت از لخلخهٔ
الفت رایحهٔ کلفت شمید + ودماغ صداع ایاغ بوسی کباب داغ از مجمرهٔ سینهٔ حرقت
دلی هوا امتلا از هبوب نسیم استغنا رایحهٔ قناعت نمی شمد + واندیشهٔ هوس پیرا از گلبن
تسلیم ورضا بوی انابت + از کثرت امتداد ایام انتظار خاربن اضطرار در سرزمین

خاطرِ زار و نزار در رسید + و قصور و فتور طالع نابکار در شهر و دیار سور و سرور نفحهٔ صواد بار
ثمر حصول کام از نخل وصول مرام نمی دمد + و نفحهٔ حصول مرام از گلستان حصول کام + خنجر
زهرآب سرد مهر بهای زمانه سرگرم بهای تردّدات روزانه و شبانه برید + و دشنهٔ
خون تشنهٔ تسویفات چرخ بر بهانه گردنِ جرأت عجلتِ اهتمام بی توزکانهٔ کم خردانه + سررشتهٔ
طول امل به تیغ بی دریغ خلل نمی بُرد + و حلق هوس بی محل بقطع سیف لیت و لعل +
عنکبوت خیال لعاب کلفت ایاب بصید ذباب آمال تنید + و جولاههٔ شره تار و پود قطره
در کارگاه اعمال + مگس مأمول از جاذبهٔ مقسوم بدام حصول نمی تند + و مشتری وصول مسئول
از نامساعدت طالع محروم بر سر دوکان خمول + نخچیر اسیر دستگیر برنا و پیر از سر همت و نهمت
کبیر بیکبارگی رسید + و بند گسسته از قید شدید آن حوالی باطراف و اکناف این همه صحاری
و براری صید رسن بریدهٔ تقدیر از مضیق تقصیر بوسعت گاه توفیر نمی رمد + و از تنگنای
جان گزای تعسیر بفسحت بیدای دلکشای تیسیر + زلوک سوء سلوک روزگار نابکار خون ناب
تاب و اصطبار مزید + و دم بی دم دمبدم مانند ماهی بی آب بدم آب پر اضطرار +
طفل شیرخوارهٔ مقصود در عالم وجود انگشتِ بهبود مسعود نمی مزد + و مولود طالع نامحمود
از سر محرومی مور و دپستانِ مادر نمود بسود + صرصرِ مکابدِ مکاید چرخ مشعبد برگ ریز
نهال حال کلال اشتمال وزید + و تندباد از دباد مکارهٔ زمانه بر بهانه بشکست اغصان ضعف
توامان بال ملال مالامال + نسیم عنبر شمیم طالع شادکام از مهب انصراف نحوست ایام بسرسبزی
گلشن خاطر متحسر نمی وزد + و صبای جانفزای مساعدت قسمت از انقراضِ مدت انقباضِ

کلفت عسرت بنضارت روضهٔ قلب منکسر + مور بے زور تدبیر قطمیر بردم حسام بے نیام
هم و غم لواعث و حوادث تقدیر جلید + و پاے آبله فرسای مقاسات آفات در خارستان جانستان
صحرای ابتلای رنج و عنای تعسیر + بدرقهٔ شفیق توفیق نارفیق بر طریق مساعدت و معاضدت
هوش از سر باختهٔ سر از پا نشناختهٔ بادیهٔ بلایهٔ درماندگی نمی جلد + و رهبر خودسر فضل لم یزل
بدستگیری بے و چاره گری از پا فتاده دل بهلاک نهادهٔ دشت جان گداز بے چارگی + سمند
برق تاز عزم جزم را مهماز آز باندازطی فیافی نیاز افتقار نکشید + و کرنک شنگ همت فایقه
از مطرقهٔ شرهٔ متشدده بقطع مواقع خمول و استتار و جولان میدان حصول اعتبار +
توسن بد عنان طالع ناکام از حرونی مستودعهٔ جبلی بمقر مستوسعهٔ فوزان مقصد
و مرام نمی تکد + و کرهٔ نافرمان بخت نگوسنے فرجام از سرکشی مخمرهٔ ذاتی بمضمار هموار انجام
وانصرام کام + غزال بے عقل طبیعت منقصت طویت در مرعی امنیت بے دفع فلاخن ظن
حرمان چرید + و قوچ لوچ مزاج عجلت امتزاج در سبزه زار برامد کار بے تذکره واندیشهٔ
آزار نقصان + چاروای چار از بقعهٔ اختیار بطفرهٔ اقتدار در مرتعهٔ گیر و دار روزگار نمی چرد +
و شاة التفات بهروزی از مقام فیض عام دل افروزی در چراگاه خصم کاه بیروزی روزگار +
دانهٔ دل مضطر با خرس خراس بخت ناسزا مانند گندم دلید + و سر آبای وجود بے بود را بسان
حبوب غله در نحس انجم آسیای چرخ ناهموار دانهٔ رغیف مقسوم نمی دلد + و گردون فلک
کج رفتار غلهٔ رزق معلوم + از تیغ و تبر دهشت غربت سینهٔ برشتهٔ کفید + و از سنان و خنجر
صعوبت هیبت دل الم سرشته + بطن حرص و آز نمی کفد + و فرق امنیت گردن دراز +

احساس وسعت معاش سلسلهٔ تلاش از قبضهٔ انقباض بطول اقصی غایت ارتیاض در صحرای عنا هلید + و تماشای فضای انشراح سر رشتهٔ کاغذ بادی استفتاح باندازِ پرواز مرغ آز در هوای استعلا از دست بست اوج گرا + امساک تحت سخت پنجهٔ پنجهٔ رنجهٔ توفیق کار از پنجهٔ سرپنجهٔ مضیق ادبار نمی‌هلد + وگرفت دست زبون دستِ طالع زبون رسیمان دست اعتبار از پیچ ادراک مصالح کاروبار + در اذعان فرمان بسر وگردن دوید + واز گلستان وطن بخارستان این گلشن + توسن اعطاف بے اکناف درمضمار اسعاف امانی نمی‌دود + و ابر مطیر لطف بی‌تنطیر بسمت کشت کامرانی + امتثال مثال بیقین متین استحصال آمال از هواخواه رسوخ الکتناه سزید + و پای شتاب پیش پا احتساب از سر دست کم تجربگی بزنجیر سخت گیر این جایگاه + خر خنگ ترجیح سرعت وفا بر نیرنگ تلمیح مهلت ادا در تعزیر تقصیر تسویف دوران نمی‌سزد + و امتداد غفلت مفرط تا این مدت در نمط عموم احسان وخصوص مکارم شایان + دل سوزان از زحمت ورد والم بسان مرغ بستان نوید + و بصدمت آن مانند بید اغصان درختان + بانی حنان ورد نشان از هبوب نسیم رحم بیکران نمی‌نود + و بلبل خوش الحان لطف بی‌پایان برگلبن فضل نمایان + رزیڈنٹ جدید در نزهتکدهٔ لتعهد عهدهٔ معهود چمید + و گلزار دید وادید و ملاقات او با راجه صاحب بنضارت محمود + نهال آمال پریشان حال بطراوت نمو و بهبود نمی‌چمد + و ریاض خاطر فاتر بسر سبزی بخت مسعود + صباغ قضا عبای ارض و سما را از ظلمت وضیا رزید + و قبای مدعای مرادنی و اعلی بطرز دلخواه رعنا + لباس طالع واژونی اساس این احقر الناس بجز رنگ ایاس نمی‌رزد + و خلعت سیرت این سراپا شکر و سپاس

ورای کون استینا س + وحشی طبع از مرتعهٔ مستوسعهٔ ولع نفع جسید + وغزال طمع جمع
این بقعه وقطعه در مزرعهٔ دفع و منع - صید بی قید قید امید تآبید آن ولع نمی جهد + وضرغام
اکرام وانعام از آجام اظلام برفع این منع و دفع + اگرچه ام هم معشوق رعنای خلق شایان
دو گلستان وفای عهد و پیمان تفرج کنان بپای سلطف بی پایان نوید + و سرو زیبای فضل بیکران
در کنار جویبار احسان بهوای املان بذل و عطای نمایان + نهال بال ضعف تمثال از سر
استقلال شکست حال نمی نوید + و پای ثبات اقامت این جهات بارکاب اضطراب دیگر
محال + بسکه آوازهٔ مکارم فضایل گرامی از ثری تا با فلاک خنید + و طنطنهٔ مراعات حقوق
آشنائی واقدام لوازم حق پرستی از سمک تا سماک + در کاخ دماغ کلفت سراغ آوازی
وری او شوق رجانمی خند + وبکوهستان استخوان بی مغز صدای غیر از ایقان حصول مدعا +
زیاده قافیه تنگ و بر شیشهٔ دل سنگ و خنگ قلم پای لنگ و آئینهٔ فرهنگ صفحهٔ صحیفه
از دودهٔ مداد در چنگ ننگ زنگ برنگ جنگ زنگ و فرنگ با تیغ و تفنگ آئینه
جنگ + دعا بچنگ التجا کوک آهنگ بست **رقعه ۱۲۲** مولوی صاحب فضیلت مناصب اشفاق
مناقب اخلاق مراتب مولوی سید علی بخش صاحب سلمه الله الواهب سلام الله تعالی و رحمته و برکاته
علیکم اولاً وآخراً و ظاهراً و باطناً انقسام طبع زاهل در سرانجام چند مشاغل بایل عطلت مهلت
ارقام رسائل اعلام و استعلام عافیت شوامل با احساس اساس انضمام ارتسام عوام کالانعام
آمد مسامحت خدمت با سعادت بایدی استطلاب جواب کتاب بخطاب انها کیفیت انصباب جادهٔ
نورسیده کلفت اوقات میمنت سمات اندیشیده ملاقات مولوی صاحب بشبلی همان آتش در کاه

کاسه لیس محفل افادت را حلوای تسلی تلواسه بکاسه نکرد و تشنه لب زلال طمانینت را
جز غبار تذبذب و تردد در پیش نیاورد با آنکه حسب الایما حسن عقیدت و تولای ملازمان شما
برکرسی بیان نشست کرسی نشینی اجابت مسئلت از تعهد نفس نفیس خدمت ایشان صورت
نه بست دور در ذہاب و ایاب من خلوص نصاب لسان استحسان آن احسان قباب علی الاتصال
متسلسل بعد ازین رضا بقضا در سماع اتباع طبع کثیر النفع آن ذات گرامی ہم بلا انفصال
متصل فتح باب مدعا برخدا از طرف این طویل الامل و از اہل خانہ ہم بذات حمیدہ صفات
و ہم بدولتخانہ الفت کاشانہ سلام مسنون الاسلام و بنوردیدگان دعا مہدا باد رقعہ ۱۲۳
مولویصاحب فضیلت مناقب مشفق مہربان سرمایہ روح و روان مولوی سید غلام رسول صاحب
مفتی ضلع نتھڑ نگر سلمہ الرحمن السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ وصول رقیمۂ الفت شمول
مورخہ ۳۰ شوال سنہ حال ۷۰ موجب سرور وجبور اتم بمجرد ملاحظۂ لفافہ و باعث ہم و غم
والم باطلاع ما فیہا بعد از مطالعہ و اجرا کلمۂ استرجاع از تہ دل خلوص انتفاع بر سر زبان صداقت ترجمان
گردید عدم ثبات و تغیرات و انتقالات حالات مکونات کہ از بدیہیات و مرآت انتسابات و تصدیقات یقینیات
اہل تحقیقات در مشاہدات آیات بینات ست چہ محسوسات و چہ معقولات و مثمر تشویقات توجہات
مفازات مبدا فیوضات و تسویفات مکایدات و انہماکات این منشا مز خرفات از ادراکات خاص
عاطر ذکا سمات کہ اقتباسات اشراقات حقایق آیات و مدخرات الہامات و دقایق نکات انابت حضرت ربوبیت وارد
چہ قسم مستبعد دانستہ آید و اطالت کتابت بتوصیت مصابرت جرأت ارارت شمیستہ در اضاعت
مشعلہ تو اند استحضار حدیثی کہ در تعزیت معاذ بن جبل از سید رسل منشور مکمل مرسل شد

ومرقوم بختم این رقوم مختوم کہ لایبطلن جزعک اجرک اخرجنا اللہ عن الزلل وثبت اقدامنا
بحسن العمل جعلہا اللہ لکم اجرا و ذخرا و فی القیامۃ شافعۃ ومشفعۃ وصول محضر مطلوب بلف مکتوب
مرغوب موجب جوب سپاس نا محسوب ارتہان امتنان مراعات حفظ بغیب آن محبوب قلوب
ودافع کروب اندیشہ وترددخاطر فاتر ومکفر کافی مقصورجواب شافی مسئلہ مسؤلہ داعی عاصی گردید
غنای عنای استفتای اخری دیگر بار از جمود نار وقود محاصرہ متشددہ واستقرار معاملہ بر مصالحہ
رادع ومانع اجتراع صداع راس الفت شعاع بہ توضیح وتصریح املای اجمال احوال امید کہ ہمبرین
منوال فیمابین در زمان استقبال از اقبال مقال وادای پاسخ سوال ضنت و امہال مخل
ومجال نیابد بصاحبزادہ بلند اقبال ومشفقی محمد زین العابدین صاحب حمیدہ خصال سلام
مسنون الاسلام باشتیاق تمام برسد رقعہ ۱۲۴ برخوردار نیک کردار سعادت دثار
سید لطیف الدین طال عمرہ بعد از دعا معلوم باد کہ حال من پریشان حال از مقال برخوردار
ستودہ خصال لایح و واضح خواہد شد اینجا بست بند دست تا از انجا سفارش دست چست نگردد
چست نگردد دست پست مست الست سے بے دست باشکست دست از چہ دست
دست بالادست سے بے شکست با دست پست کند الا کہ دست بدست دست سے بے
شکست دست بالادست بدست پست سے بے دست باشکست دست دہد اکنون کہ
دست پست سے بے دست دست نماے دست سفارش نمائے لچھمن شٹی والبست
دست بالادست جان جہان خان ملودہ سہت وبدست نمائے دست احسان دست
التجا کشودہ دست نمائے دست سعی آن برخوردار ہم اگر سر دست بدست نمائے

صواب و سهولت دست دهد البته که دستِ دستِ قلبی جوشش بهمدستِ دستِ دست
کوتاه سے دسے کوشش لنشود دستِ دعا بلند و فریاد التجا گردون کمند و سرعت اجابت
پای بند و طبیعت منفصت طویت عجلت پیوند اعوذ بالله السمیع العلیم من الشیطان الرجیم

رقعہ ۱۲۵ برخوردار باثمارِ اقسامِ احکامِ برخوردار برخوردار باشد و بعد از دعا بداند
که اعلام و استعلامِ عافیت دست فرسود متاع علم اطلاقِ عموم ابلاغ و انعاق البته
بسنده و مغنی تقسید خصوص استفاع کذا اعراق احراقِ منیۂ لقای و منیت فراق قلوب منعکسه
مستشهد حال و فاق نکال احتیال زال احدب سما از کفر ابلیس اشهر مغنی ایام بے نجح مرام
بمثل زہر اب نشتر ناسور جگر کوسر امرے دیگر الا که محویت مقولۂ کیف کوک کیف آن محل
بفرط مصرف و تحط مدخل لاسیما نشتت ناملومیت مشغلۂ روزینہ و تعلق دل بہ تعقل
عقالِ تاہل آن سرور و سرور سینہ ضم الم ظن ہیام تنہائی و ناعونی بعزم جلای اخی
علاوہ علاوہ حال ابہامِ حال تال منکسر البال آوارہ مجال بقال مد امثال این کج دار و مریز کجا
حال ورے اخط صمصام الدولہ بہادر نہ مبتغانہ مدعا اہتمام استعجال ارسال لازمہ سعادت
وجود ورود برخورداری رادع اطالت کتابت سابقًا در رقیمۂ موسومہ جان جہان جان
استحسان ارتعامِ شفاعتِ ثانیہ بہ دیوان این ناحیہ از جانب لچھمن شتی باستصلاح سیاس نامہ
بارگاہ الٰہی بودہ عدم وصول جواب بنای اساس تاکید استحسان حصول خطاب بآن مایۂ
جان نمود زیادہ زیادہ برزیادہ فرایش و سکالش فزایش آرایش از سید منور رقم خان صاحب
بل خواہش آزمایش بینش و دانش آن برخوردار و برخوردار سے مرتضی صاحب باعث

رقعہ ۱۲۶ برخوردار برخوردار برخوردار برخوردار گذارش و نمایش پیرایش این نگارش شد

خیریت و دعا ار برخورد برخورد عاجلانہ برخوردار برخوردا طالت اقامت ست درخورد خلق

والفت اولا برخورد رعایت آمدن بارادت رفتن باجازت تا نیاد درخورد رضا جو نہ

جبلت برخورد برخورد برخوردار برخوردارے برخورد درخورد برخورد مہلت

کہ برخورد وداع بخمیس درخورد برخورد گفت وشنید برخورد درخورد وقت تحریرہ درخورد

اثنا برخورد برخورد برخورد آن برخوردار از نحل مشق خط درخورد برخورد تحسین

تا درخورد برخورد کوشش کوشش برخورد برخورد انگریزی درخورد برخورد عہدہ

دیگر با برخورد اثر برخورد برخورد این مقال برخورد درخورد برخورد تسلے بال از برخورد

امتثالش درخورد برخورد امر برخورد برخورد برخورد مکتوب الیہ خط ملفوف یا ارسال

درخورد برخورد شعور دیگر چہ ضرور۔ رقعہ ۱۲۷ مولوی صاحب فضیلت مناقب

مولوی علی عباس صاحب دامت برکاتہ وزالت عثراتہ۔ السلام علیکم وامرے بین یدیکم

دُرد درد درکاس یاس تاس ناس دورنہ دردِ دُوار دَور دُور دَور دُورِ دوا بی روے

رَوِیّت رُویت کار کہی کار روائی کار رو آبروی بدیواری از مطلوب در گذشت

درگذشت وقت دقت اندیش کار کار گذار کار گذار سوز و ساز بود و ساز نصب کار ساز

یکہ تازِ تازہ تازہ ساز نوازِ کار گذارے اتفاق وفق کار مود تا توفیق وفق وفور

وقوف وقوت آہنگان موقف معلوم اعلام مستغنی مستغنی تحمیل ثقیل اثقال

مستدرجات غوامض علوم اصلاع وبستدہ احصار کار ہی برقمزدہ از بے نظیر

نظر گذشتهٔ آن بانظر بانظر نظر یاب گشته بانظر بانظر اساتذهٔ بی نظیر نظر باشد والجواب عمده۔

رقعه ۱۲۸ مولوی صاحب فضیلت مناقب عالی مناصب دامت برکاته۔ بعد از اقدام سلام
صداقت پیام اخلاص نظام ابرام طبع اکرام نفع خدام ذوی الاحترام اینکه دیروز فقیر
حقیر دلگیر خاطر کسیر در شکنج هموم چرخ پیر اسیر ناگزیر تدبیر با صغای اخبار تصدیق
حقیق یکے از اخیار اخبار خیر اختیار مختار اخیار بے اختیار مختار انکار اختیار واهمهٔ زاعمهٔ
جازمهٔ کبر و تنفخ نسبے نهبت انانیت ضعف الخلیقت لاشیٔ فی الحقیقت درخلت تردد سلب
تحقق جلب اندیشهٔ مجسم خشیت و مخافت آفت نسبت مستکرهت الطبعیت مستبعدهٔ
الجبلت نامحسوس احد من البریة وامروز بصد دل دل آویز دل صفا منزل برداشت
از باطل وسواس مضرت اساس اسارت اقتباس لسایر الناس و برایت امانی ذمت رسوخیت
نهمت مصافحت همت و در تسوید نمیقة الوداد تجنب جویان تحاشی گوی گوی غدر عذر
تهمت و بسملت ازالت حالت بالوحالت مستقیم الحالت که ضمیمهٔ الحالت عقیدت البته رویت
شبهت ملالت درحالت مواجهت مگر فی الحقیقت اقتثال امثال عدیم المثال واجب الامتثال
کلفت اقبال اقبال تسلیم عبودیت باشد که اجازت باشد تا باشد دیگر تسلیم خدمت
تسلیم خدمت مرتبت هیچ مرتبت هیچ مرتبت گردیده گردیده اگر جواب صواب نصاب
تسکین بخش دل بیتاب گردید گردید و گرنه ع از دامن تو دست ندارم هرگز ها—

خاتمة الطبع

شیرازه بندے مجموعۂ کلمات بستایش و نیایش مصنف نسخۂ کائنات و کاتب انشاے مخلوقات ست که صفحات سماوی را بابیات بروج و نثر انجم آراسته + وقطعات ارضی را بنظم افراد مردم پیراسته ست ای حمد تو آراسته گلزار سخن ها ؛؛ لبریز زبان ساخته چون غنچه دهن ها ؛؛ ورنگ آمیزی نگارستان سخن به نعت مطلع دیوان موجودات و شاه بیت قصیدهٔ کائنات که فاتحه کتاب آفرینش بذات والاش سرفرازی گرفته + وخاتمهٔ نسخهٔ رسالت بنام نامیش عز امتیاز پذیرفته ست محمد شهنشاه خیل رسل ؛؛ که خرد ند پیشش چه جزو و چه کل ؛؛ اما بعد بر ضمیر منیر گل چینان گلستان معانی و چمن پیرایان بوستان نکته دانی نهفته و پوشیده مباد که این مجموعهٔ چندین مکتوبات رنگین + و گلدسته مفاوضات متین + کارنامهٔ تعمق و تغمیض مسمی به **انشای مفیض** (١٢٩٢) که هر ورقش مانند اوراق مرقع محبوبان گنجینهٔ رنگارنگ معانی + و هر صفحه اش همچو صفحهٔ رخسار مهرویان مستعد دلستانی هر سطرش بسان زلف مشکین مویان دلکش و دلفریب + و هر لفظش چون غنچه دهان شکر لبان پر از زینت و زیب + هر حرفش برنگ خط سبز خطان بس رنگین و خوشنما + و هر نقطه اش مثل خال لاله رخان دلنشین و دلربا ست حروفش چهره آرای گلستان ؛؛ سطورش رونماے سنبلستان ؛؛ معانی در سوادش آشکاره ؛؛ بدانگونه که اندر شب ستاره ؛؛ چو لفظ و معنیش آرم بخاطر ؛؛ همان معنے بوصفش بندم آخر ؛؛ بالیقین از استشمام الفاظ مشکینش مشام عالی طبعان معطر گردد + واز طیب معانی فیض آگینش دماغ جان

طراوت گیرد + حدیقۂ خاطراز نفحۂ نسیم اصطلاحات آن تازہ روئی یابد + و روضۂ دل از رشحۂ
استعارات آن رنگ و بوی پذیرد + طبیعت نابینا از افاضۂ انوار مضامین روشن شود +
و دلِ آرزومند از استفادۂ مطالب بہرۂ وافی اندوزد + رقم زدۂ کلک و الا و انگیختۂ فکر رسای
بہار بہیرای دانش + چمن آرای بینش + گوہر کان فصاحت و بلاغت + حلال مشکلات فہم و فراست +
بردبار گران سنگ + والا طبیعت عالی فرہنگ + گویائی بخش زبان سخن + سخن آفرین نادر فن +
نگین خاتم جادو طراز + سلطان اقلیم نکتہ پردازی + مقبول بارگاہ قادر قیوم + مدرس اول
فارسی دار العلوم + جناب مستطاب مولانا مولوی حاجی غلام زین العابدین صاحب مرحوم
کہ در فضیلت خوش خلقی و انکسار کالشمس فی نصف النہار اشتہار در ہر دیار داشتند +
و اکثر طلبا ببرکت صحبت و فیض تربیت آن والاحضرت تمتع بیشمار بر داشتند ؎ وصف
فضایلش کہ چو بحریست بیکران ؎ افگندہ رخت عقل بگرداب حیرت است ؎ در مدح او ہر آنچہ
تصور کند خرد ؎ برتر از آن بیان کمال و فضیلت است ؎ چون بمطالعۂ این خوشہ چین خرمن
ہنر دران نکتہ بین در رسید + نظر بر خوبی مضامین فیض آگین و کثرت طالبین و شائقین
تخم ہوس و آرزوی طبع آن در مزرع دل ارادت منزل خود پاشید + لاجرم باجازت و تصحیح
خلف الصدق حضرت مبرور کمالات گنجور اعنی بہار پیرای چمن انشا + رونق افزای گلبن سخن و لکشا +
شاداب ساز حدیقۂ احسان و مروت + نضارت پرداز روضۂ امتنان و فتوت + سراپا تمیز جناب
مدرس محمد عبد العزیز کہ نثر و انشا را با فکرت عالیش چنانکہ مشک را با بوے و بوے را با مشام
و نور را با شمع و شمع را با انجمن موافقت ست + و چنانکہ باغ را با شمیم و شمیم را با دماغ و رنگ را

باگل وگل را بگلشن بمناسبت ست ؎ در وصف فضل او چه تصرف کند کسے ؛ مرآت آفتاب چه محتاج صیقل است ؛ در مطبع متین خود واقع محلۂ افضل گنج بلدۂ حیدرآباد دکن صانہا اللہ تعالیٰ عن الآفات والفتن بتاریخ یازدہم ماہ رجب المرجب ۱۳۱۲ھ ہجری بنقاب طبع درآوردہ دیدۂ شایقان را نضارت آمود نمودم ۔ وچشم نظارگیان را بصارت نا محدود افزودم ۔ ونظر بکمال اغلاق بعض مکاتبات اخیرہ تحشیہ وتوضیح ضروریہ بمقامات دقیقۂ مشکلہ نیز از جناب موصوف لازم ومحتم انگاشتم ۔ وشاہد حسن معنے را تشریف وحلۂ صوری احسن ومستحسن پنداشتم ۔ ہرچند عذرہا می نمودند ومیفرمودند کہ من سرگشتۂ بادیۂ نادانے وکوچہ گرد شہرستان ہیچمدانی را بفحوای این بیت ؎ مثل من نیست در جہان ثانی ؛ حرف خوانی ز لوح نادانی ؛ چہ قابلیت وکدام لیاقت کہ بحاشیہ نویسے این چنین متن متین ہمت برگمارم ۔ وخود را از جملہ نکتہ شناسان ذے فہم وفراست درشمارم ۔ اما بپاس خاطر این احقر الانام باوصف عدم تحقیق از مصنف علام وفاضل فہام منظور ساختند وبتشریح وتوضیح بعض رقعات پرداختند ۔ تا مطبوع طبایع ناظرین پرتمکین ومستفیدین این گلدستہ نگارین شود ۔ ودر استنباط مطالب ومضامین فراخور استطاعت وادراک محشی ممد ومعین بود ۔ مرجو ومتوقع آنکہ ارباب عقل وکیاست درصورت پسند طبع مشکل پسند آنرا برجا ومسلم دارند ۔ والاہمت شریف برعفو سہو وتحریف برگمارند بہر عنوان مطرع آئینہ بسوف ارمغان است ؎

تمت

تقریظ چکیدۂ قلم فصاحت رقم شاعر بی نظیر ناثر عطارد تحریر اقلیم سخنوری را مالک جناب مرزا قربان علی بیگ صاحب المتخلص به سالک

قطعه

وقت است که در چشم بصیرت آید — وقت است که چون غنچه دلم بگشاید
وقت است که گلدستۂ پیشم آرند — کز دیدن او سواد من افزاید

زهی بهار گلستان سخن که اگر بفرض محال اردی بهشت و فروردین خرمی و تازگی خویش را از خویش زایل نماید و برگ ریزی دی و سموم خیزی بهمن حاصل سازند باغ همه راغ گردد و چمن همه دمن شود گیاه بصورت کاه بر آید و عندلیب نغمه سنج بنوحه گراید همانا از شاخسار طراوت آثارش برگی نریزد و از صحن فضا انگیزش گردی بر نخیزد و خمی انجمن این فن که اگر قاضی فلک ناهید را از انتشار شور و سرود باز دارد و محتسب شهر هنگامهای خمخانه طرب بر عالمیان برهم سازد و مغاکها همه از رحیق بر خاک افتاده سرشار و مینا را گردن شکسته و ساغر را جگر افگار بینی هر آئینه از بار نامه اش یک پر پروانه کم نگردد و از کیفیت سرستان بی باده مستش هیچ نکاهد آری بر صفحه که نقش خرابیهای خزان برنگین ادای صورت ارتسام گیرد والا نظران در یابند که اینجا سموم را بر غنچه های خاطر نگرندگان همان اثری است که نسیم را در شگفانیدن ازهار بوده است و برو رقیکه کیفیت برشم شکستیهای بزم به شیوا بیانی رقم پذیرد ارباب مذاق از سبوهای و اژون ساغرهای شکسته بادهای نابی در کشند که در کوثر و تسنیم نتوان یافت شمیم عطر افشان این چمن از دل بمشام میرسد و روشنی این انجمن از بصیرت در نظر می آید تماشای ریاحین معانی اهل نظر را جاودان

ارزانی ست وجلوهٔ چراغان روشن بیانی ارباب بصر را همیشه حاصل این گوهریست تابناک
که اگر آفتاب را مقابل آن نهند آشکارا تابد که هرچه بکسب ضیای ماه روزانه ازان می کاهد ازین گوهر
بگدیه می برد و این خزینه ایست که اگر خزائن سبعه پرویز و دفاین قارون یکجا فراهم آرند
و در برابر آن انبار کنند مثال کوه و تل ظاهر آید اما کور سوادان ظاهر بین را چه علاج که نا روغن
در چراغ نمی کنند و فتیله دران روشن نمی سازند فرقے در روشنی روز و تیرگی شب نتوانند کرد
و تا دودی ازان بر دماغ نمی خورند بوسے برنمی گیرند مگر بے خبر ازانند که این نوریست بے روغن
و فتیله چراغ آگهی را فروغ میدهد و کوته نظران بے بصر را چه چاره که با وجود شناسا بودن
حوادث فلکے نهالی همی نشانند و از پرورش آن هوای در سر دارند تا گل و ثمر آرد و ازان
برخورند مگر نمیدانند که این خیابان بے سعی کدیور و آبریزے سحاب خرم ست و فراوان
ثمرهای پیش رس میدارد بیایند و دیدهٔ دل بکشایند تا آنهمه را درین انشا تماشا کنند
و بمضمون ؎ فوج فوج ست معانی بدلم در پرواز ٭ همچو مرغان اولے اجنحه درباغ نعیم ٭
وارسند و وارسند که این هدایت نامه ایست گمرهان طریق شیوا بیانی را رهنما
و دستور العمل ست نا آگهان و دفترکدهٔ معانی را کارکشا عبارتش همه دلکش و مضامینش
همه بی غش ازاجمالش تفصیل نمودار و از تفصیلش اجمال آشکار گلبنش را گلزار میتوان شمرد
و غنچهٔ خوش را شاخسار ؎ حبذا خرمی تازه بهار معنے ٭ فرخا زینت زیبنده نگار معنی ٭
داد منشان نکته پروری و انصاف گنشان بذله گسترے نیکو میدانند که سالک هرزه گفتار را
خامهٔ خام نگارست و ستودن اینچنین مجموعهٔ دلپذیر از لب دشوار چگونه نباشد که چکیده

قلم بدیع رقم جناب مولوی حاجی **غلام زین العابدین** مرحوم و مغفور ست آنکه اگر با عنبا
عرفش سلطان قلمرو معنی خوانم رواست + و آنکه اگر بنظر آموز گارش بهین آموزگار جهانیان دانم
بجاست + آنانکه بمثالش میگویند نمی گویند که مثالش در عالم خیال یافتن دشوارست + و آنانکه بعدیلش
می سرایند نمی سرایند که عدیلش در جهان وهم و تصور دیدن دور از کارست + اگر سخن را اقلیمی فرض
کنند آنرا کارفرما داشتن واجب + و اگر معانی را ملکی شمرند آنرا کارکیا شمردن لازم + اگر این انجمن است
آن صدر آراست + و اگر این چمن ست آن چمن پیراست + ظهوری اگر بظهورش حسد نبرد چه کند +
و نظیری اگر بنظیرش بر خود نبالد چه سگالد ــــــــ زود زلهٔ ربای نثر والا ٭ بو الفضل و ظهوری
و جلالا ٭ زو فیض پذیر علم آفاق ٭ وهب و طبری و ابن اسحاق ٭ منکه ستایشگر اویم
اگر این نثر را نثری نثار خوانم و صاحب نثر را شعری شعار دانم از من باور ندارند و از دیگران
بجویند تا از هر لبی شور تحسین برخیزد + و از هر زبانی صدای آفرین + راست از کاست بهر سو
نمودار آید + و حق از باطل بهر جانب آشکارا تابد + آنوقت اگر خود بمدح نگرایند و به ثنایش لب نکشایند
کافی است که گفتهٔ مرا هیچ نشمارند + و دعوی هاے مرا غلط نه پندارند + یارب این مطبوع
مفید انام نا مطبوع طبائع خاص و عام مباد + و این قطعهٔ تاریخی را ضمیمهٔ آن کناد +

قطعهٔ تاریخ

چو سلطان اقلیم معنے نگاشت
کتابے که رنگین بود چون نگارے

ز سالک شنیدیم تاریخ طبعش
که مے گفت انشاے معنی نثارے ۱۲۹۳

تمام شد

قطعات تاریخ از طبع زاد شاعر جادو بیان بلبل ہندوستان واقف رموز خفی وجلی اعنی جناب محمد سرفراز علی صاحب المتخلص به وصفی

شده طبع در مطبع نو بصد لطف
چو این نثر بے مثل دلچسپ وزیبا
پئے سال تاریخ وصفی رقم زد
عجایب دُرِ بحر انشاے یکتا

۱۲۹۳

ایضاً منه

چون کلام پاک زین العابدین
بحر علم وصاحب صدق وصفا
طبع گردیده براے فیض عام
از پس مدت برآمد مُدعا
گفتمش تاریخ از روی بہار
نثر رنگین و بیانِ جان فزا

۱۲۹۳

ایضاً منه

آن کتابے که نظیرش نبود
طبع گردید چو از فضل خدا
وصفی سحر بیان تاریخش
گفت رقعات مجیب ویکتا

۱۲۹۳

ایضاً منه

شکر لله که درین مطبع نو
شده مطبوع چو بے مثل کتاب
عیسوے سال رقم زد وصفی
چمن فیض وفصاحت شاداب

۱۸۷۶

قطعهٔ تاریخ از روشن مزاج خجسته خصایل احمد حسین صاحب مایل شاگرد وصفی

درین ایام رخت طبع پوشید
کلام غیرتِ فیضی وصایب
رقم زد کلک مایل سال اتمام
شده مطبوع رقعات عجایب

۱۲۹۳

قطعہ تاریخ زادۂ طبع ذکی کامل محمد احمد اللہ صاحب اصل شاگرد وصفی

گشت چون مطبوع رقعات بدیع	غنچۂ خاطر برنگ گل شگفت
عندلیب طبع و اصل بهر سال	طبع شد این نسخہ سنجیدہ گفت

قطعہ تاریخ از فکر رنگین اخلاق مآثر میر خورشید علی صاحب ناصر شاگرد وصفی

چو زین العابدین نیک سیرت	رقم کردہ کتاب فیض آگین
نوشتہ کلک ناصر سال طبعش	کلام نامے رقعات رنگین

قطعہ تاریخ از جانب قبلہ گاہ این مالک مطبع متین اعنی جناب حاجی کرتان محمد قاسم صاحب مدظلہ بجاہ سید المرسلین

مصنف تھے لسکے بڑے صاحب علم	نہ تھا ھند مین کوئی انکا مقابل
بظاہر تھے مشغول تدریس لیکن	نہوتے تھے یاد الٰہی سے غافل
دیا مرگ نے انکے بیحد غم و رنج	کہ آفت مین سبکے ہوے مبتلا دل
کلام معلّے ہوا انکا مطبوع	نئی طرز کا لطف ہی جس مین حاصل
لکھا طبع کا سال کرتان نے کیا خوب	چھپی دلکش انشای استاد کامل

من نتایج افکار جلا بخش دیدۂ شعر و انشا مشفقی محمد عبد الرحیم صاحب ضیا

خداوند عالی کے فضل و کرم سے	جو انشا میں نادر یہہ نسخہ چھپا ہی
لکھی اسکی تاریخ کلک ضیا نے	گل گلستان فصاحت فزا ہے

ایضاً منہ

زین عُتبادِ آن ادیبِ زمان	کرد تصنیف چون کتاب عجیب
سالِ طبعش نوشت کلکِ ضیا	ادب آموز ہست نثرِ ادیب

از ناشر و شاعرِ اعلیٰ و برتر سید عبد اللہ حسین صاحب افسر

شکر للہ مکاتباتِ مفیض	طبع گشتہ بسعیِ دانا ے
گفت تاریخ طبع آن افسر	طبع گردیدہ بہترِ انشا ے

از فکر رسای فروغ افزای چشم بینش محمد اعظم صاحب مایل المتخلص بہ دانش علاقہ دار جناب نواب وقار الامرا بہادر دام اقبالہ وزاد اجلالہٗ

ز افضال خلاقِ الفاظ و معنے	چو مطبوع شد نثر بے مثل فاضل
سنِ طبع آن کلکِ دانش رقم زد	بلا شک بود رشکِ انشای بیدل

ایضاً منہ

طبع شد چون نثر زین العابدین	رشک سلکِ گوہر و دلچسپ و نیک
کرد انشا منشئ فکرم سنش	نامجاتِ بہتر و دلچسپ و نیک

از افکار گہر نثار شاعر شیرین بیان شکرین گفتار از ہمہ رموز مورخی و سخنوری واقف مشفقی و مکرمی محمد عبد الحی صاحب وصف نبیرۂ جناب واصف

نثر ست کہ ابر و سے معنے	ہر سطر شدہ ست جو سے معنے
ہر لفظ گلے ست کا ید از وے	ہر دم بمشام بو سے معنے
یکدانہ دُرّی ست بے بہا لیک	این نسخہ بچار سو سے معنے

بنگاشته وصف سال طبعش | هر بیت طراز وسے معنی ۱۲ ۹۴

ایضاً منه

انشاست که لاله زار معنی | گل کرده از و بهار معنی
بشگفته گلے ست حرف حرفش | آشفته او هزار معنی
باشد سر سخے دلفروزش | گلگونه گلعذار معنی
وصف خوشگوے گفت سالش | کین نثر بود عیار معنی ۱۲ ۹۴

فرموده صاحب فکر رسا ناثر یکتا مورخ بے همتا بلبل گلزار ذهن و ذکا جناب حاجی حافظ سید محمد علی صاحب المتخلص به نوا

انشاے مفیض شد چو مطبوع | با طرز بدیع و وضع اولے
بشنو ز نوا نواے تاریخ | انشاے نفیس و خوب والے علی ۱۲ ۹۴

ایضاً منه

پریشان بود چون رقعات رنگین | ز زین العابدین ذو مکارم ۱۲
نموده سعی فرزند عزیزش | بجمع و طبع آن دلکش رقایم
نوا تاریخ طبعش سے سراید | بود این طبع مطبوع اعاظم ۱۲ ۹۴

ایضاً منه

مفیض الانشا که طبع گشته | بود چو حسن صبیح دلکش
شدم نوا سنج سال فصلے | خطوط عمده فصیح دلکش ۱۲ ۸۵

ایضاً منه

بطالبان این عجیب انشا	بود چو بو الفضل انیس دفتر
نواسنِ طبع عیسوی گفت	بیان‌ہاے نفیس وخوشتر

ایضاً منه

زہے انشا کہ باغِ بے خزان ست	کجا باشد ازین باغِ ارم خوب
چو گلبن نثرِ رنگین در بلاغت	فصاحت بار با گلہاے مرغوب
نضارت بخشِ چشمِ اہلِ بینش	گل بے خار آسا نیست معیوب
صفائی جو شد از صفحاتِ انشا	بیرد رنگِ سمن ہمرنگ محجوب
بود میر ابیش مانند رضوان	ززین العابدینِ فیض اسلوب
مطرا از سحابِ طبع مطبوع	شد این گلزار در آوانِ محبوب
مبارک گلشنِ رنگین مضامین	برآمد ہندوے تاریخ مطلوب

از کلام فصاحت آمیز صاحب بے تمیز جناب محمد عبد العزیز اسلمہ اللہ الغفور خلف الصدق مصنف مجرر

قبلہ گہم آنچہ رقم کردہ بود	گشت تلف اکثر ازان یادگار
لیک قلیلی کہ درین چند گاہ	ماندہ ز اصرارِ منِ خاکسار
در دکن از ہمتِ کرتانِ ما	طبع شد آن نسخۂ گوہر نثار
گفت سنش بلبلِ طبعِ عزیز	معنیِ رنگین وفصاحت بہار

ایضاً منہ

چو شد طبع از لطف مطبوع کرتان ‌ ‌ ‌ خطوطِ طراز دیدۂ قبلہ گاہے
عزیزم بگفتا دعائیہ سالش ‌ ‌ ‌ کہ سازیش مطبوع خاصان الٰہی ۹۳ ۱۲

انگیختۂ طبع موزون محمد عبد الملک صاحب فرزند مصنف علیہ الرحمۃ من اللہ الوہاب

نثر رنگین قبلہ گاہِ من ‌ ‌ ‌ با خط دلکشا شدہ مطبوع
سالِ طبعش رقم نمود ملک ‌ ‌ ‌ نسخۂ جانفزا شدہ مطبوع ۹۳ ۱۲

ایضاً منہ

منشآتیکہ کرد زیب رقم ‌ ‌ ‌ قبلہ گاہم سر آمدِ فصحا
سالِ طبعش بگفت طبعِ ملک ‌ ‌ ‌ منشآتِ نفیس روح فزا ۹۳ ۱۲

از بلبلِ خوش نوای باغستان فصاحت و لیاقت گل سرسبد بہارستان ذکاوت و قابلیت مروت و اہلیت معمور سید مصطفی صاحب خلف الرشید جناب مسرت مغفور

چو مطبوع گردید انشاے فیض ‌ ‌ ‌ بطرز متین و دلاویز و دلچسپ
سروش خرد سالِ طبعش بفرمود ‌ ‌ ‌ خطوط متین و دلاویز و دلچسپ ۹۳ ۱۲

ایضاً منہ

چو در آوان فرخ گشت مطبوع ‌ ‌ ‌ کتاب مستطاب و نثر فایق
سن مطبوع طبعش گفت طبعم ‌ ‌ ‌ بود انشاے مطبوع خلایق ۹۳ ۱۲

از فکر صائب مورخ معنی پرور گرامی قدر جناب سید احمد حسین صاحب منشی مجلس مرافعۂ صدر

مفیض انشا چو گشت مطبوع	بلفظ زیبا و معنی خوش
نوشت تاریخ کلک احمد	کلام ۹۳ محمود نثر دلکش ۱۲

ایضاً منه

گردید مطبوع باطرز دلکش	چون نامجات استاد یکتا
منشی طبعم سالش رقم زد	اولی ۹۳ و برتر از جمله انشا ۱۲

ایضاً منه

رقعات بدیع فاضل عصر	شد طبع بطرز نیک مطبوع
فصلی سن آن بطبع آمد	انشای ۸۵ فصیح خوب مطبوع ۱۲

ایضاً منه

چو این پر فیض نسخه نثر زیبا	شده مطبوع در آوان محمود
سن آن عیسوی گشته روان بخش	کتاب مستطاب فیض آمود ۸۵ ۱

ایضاً منه

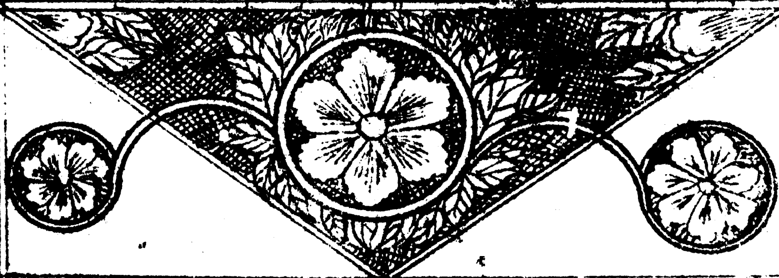
نقاب از رخ کشید انشای مطبوع	فگنده پرتوی چون روی محبوب
بگفتا طبع احمد هندوی سن	بیان ۴۲ نادره انشای مرغوب ۱۹

ایضاً منه محتوی بر سنین چهارگانه اعنی هندوی و عیسوی و فصلی و هجری

رشک ۴۲ سحر انشا چو از صنعت گری ۱۹	طبع ۸۵ شد واضح ز سحر شایقان ۱۸
شد ۸۵ ز هر مصرع سن مقبول طبع ۱۲	بی ۹۳ گمان مطبوع طبع فاضلان ۱۲

تصحیح اغلاط

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۸	۳	سلطان میا نصابقین	سلطان میان صاحب یقین	۱۰۸	۱۷	باصواب	باصواب و ناصواب
۱۹	۱۶	انتظارست	انتظار	۱۱۲	۱۳	ویکرونی ویکرونی	ویکرونی
۲۰	۱۳	می شده	شده	۱۲۱	۱۲	طبعیت	طبیعت
۲۷	۱۳	بپیشش برده اند	برده اند	۱۲۶	۱۷	ایضاً	ایضاً
۳۰	۱۵	نگیرد	نگردد	۱۲۹	۲	خدانی	خدانه
۳۳	۲	فتاده میان	اندو میان	۱۳۴	۱۰	است افزود است	ترد است
۵۹	۴	شمع	شمعے	۱۳۸	۷	طبعیت	طبیعت
۶۹	۲	بی افزود است	بهبود	ایضاً	۱۷	رو یاد	یاد
۶۲	۱۲	می نشیند	نشیند	۱۴۹	۱۰	عقل	عقال
۱۰۸	۱۶	نیز و ناصواب	نیز	۱۵۱	۱	متوسعه	متوسعه

آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یومیہ دیرانہ لیا جائے گا۔